

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV BOHEMISTIKY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**MÍSTNÍ JMÉNA VE FARNOSTI VOLARY A VVP
BOLETICE**

Vedoucí práce: doc. PhDr. Marie Janečková, CSc.

Autor práce: Bc. Filip Havlíček

Studijní obor: Bohemistika navazující

2024

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracoval pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

České Budějovice, 8. dubna 2024

.....

Bc. Filip Havlíček

Na tomto místě bych chtěl poděkovat paní doc. PhDr. Marii Janečkové, CSc., za vstřícnost, trpělivost a cenné rady, které mi poskytovala po celou dobu tvorby této diplomové práce. Dále bych chtěl poděkovat své rodině za podporu v průběhu studia.

Anotace

Tato diplomová práce pojednává o místních jménech ve farnosti Volary. Rozdělena je do dvou částí – teoretické (vysvětlení a historie onomastiky, dále Šrámkův toponymický model) a praktické (jména obcí a stezek). Zahrnuta jsou ale i jména obcí z VVP Boletice, jež mnohé zanikly právě kvůli jeho založení.

Klíčová slova

farnost Volary, okres Prachatice, VVP Boletice, okres Český Krumlov, obec, zaniklá obec, stezka, toponymum, onomastika.

Annotation

This diploma thesis is focused on place names in the parish of Volary. It is divided into two parts – theoretical (explanation and history of onomastics, also Šrámek's toponymic model) and practical (names of villages and trails). But the names of municipalities from military area Boletice are also included, many of which disappeared precisely because of its establishment.

Key words

Parish of Volary, Prachatice district, military area, Český Krumlov district, municipality, disappeared municipality, path, toponym, onomastics.

Obsah

Úvod.....	7
1. Co je onomastika?	9
1.1. Abionyma	9
1.2. Toponomastika	10
1.2.1. Hydronyma.....	10
1.2.2. Oronyma.....	10
1.2.3. Agronyma.....	10
1.2.4. Hodonyma	10
1.2.5. Urbanonyma.....	10
1.2.6. Ostatní toponyma	10
1.3. Toponymum	10
2. Historie onomastiky	12
2.1. Předvědecké období onomastiky.....	12
2.2. Onomastika 1. pol. 19. st.....	15
2.3. Onomastika od druhé poloviny 19. st. do roku 1913	17
2.4. Onomastika od roku 1913 do roku 1945.....	22
2.5. Onomastika od roku 1945 do konce šedesátých let 20. století.....	23
2.6. Onomastika od sedmdesátých let 20. století a současná onomastika.....	25
3. Současní představitelé onomastiky	28
4. Šrámkův toponymický vztahový model.....	28
5. Metodologie	38
6. Farnost Volary	40
6.1. Obce a osady ve farnosti Volary, či patřící k obcím náležícím k této farnosti	40
6.2. Hydronyma ve farnosti Volary	54
7. Vojenský výcvikový prostor Boletice (VVP Boletice).....	54
7.1. Historie VVP Boletice.....	54
7.2. Obce a osady ve VVP Boletice	55
8. Rozdělení oikonym ve farnosti Volary podle Šrámkova toponymického modelu.....	83
Závěr	86
Použité zkratky.....	89
Seznam použitých zdrojů	90

Úvod

Diplomová práce, *Místní jména ve farnosti Volary a VVP Boletice*, je zaměřena na analýzu oikonym z farnosti Volary a z Vojenského výcvikového prostoru (VVP) Boletice. Zároveň jsou zde uvedena některá anoikonyma z farnosti Volary. Cílem je sebraná jména zaznamenat v čase, jak se měnila, a proč se tak obce, osady, stezky a vodní toky jmenují.

Není mnoho materiálů, ze kterých se dá čerpat. Šrámek se zajímal především o oikonyma na Moravě, kam ani farnost Volary, ani VVP Boletice nepatří a ani jedno z nich tam nezasahuje – obojí je totiž v jižních Čechách, konkrétně v okresech Prachatice a Český Krumlov. Nejvhodnějším zdrojem je zde slovník *Místní jména v Čechách* od Antonína Profouse pro oikonyma. S anoikonymy je to trochu složitější; nezaznamenávaly se a názvy se přenášely především ústně. Na současných mapách nejsou anoikonyma zachycena v úplnosti, některá zanikla beze stopy.

Místní jména se užívají již poměrně dlouhou dobu. Neexistuje ves, která by své jméno neměla. To platí i zde, ať už ve farnosti Volary, tak i ve VVP Boletice. A i když nějaká ves zanikla, stále měla své pojmenování do doby zániku, nebo se její pojmenování vžilo pro pojmenování místa, ve kterém se daná obec nacházela. Každé jméno má svůj původ – ten se dá někdy odhadnout snadno; např. Černý Kříž – podle kříže na památku zastřeleného lesníka. Někdy je odhad obtížnější, např. Nová Pec – dnes již zaniklá pec na kolomaz. Někdy ve jménu jeho původ ani přesně netušíme; Ktiška – je sice deminutivum ze jména Ktiš, ale nepoznáme zde, že jméno Ktiš vlastně vzniklo ze staročeského jména Choťůš. Původ může být i tak nejistý, že musíme buď odhadovat z jiného názvu obce, např. Kyselov (staré jméno pro obec Polečnice) nemá svůj název u Antonína Profouse vysvětlen – proto musíme hledat u jiné obce stejného názvu a odvodit jej z něj, tedy zde můžeme odhadovat z Kyselova u Horní Plané, popř. Kyselova u Turnova, zde tedy buď kyselá niva, resp. Kyselův dvůr.

V této práci v první části nejprve přiblížíme teorii onomastiky, tedy co je vlastně onomastika, jak se onomastika dělí, dále co je toponomastika, jak se dělí toponyma, pak se soustředíme na historii onomastiky.

Ve druhé části popíšeme a vysvětlíme původ názvů obcí existujících i zaniklých ve farnosti Volary, konkrétně obce Bělou, Brod, Cudrovice, Černý Kříž, České Žleby, Dlouhý Bor, Dobrou, Dolní Sněžnou, Horní Cazov, Horní Sněžnou, Hory, Chalupy na Blatech, Chlum, Jelení Vrchy, Jodlovy Chalupy, Kamennou Hlavu, Krásnou Horu, Krejčovice, Láz, Milešice,

Mlaku, Mlynářovice, Nové Chalupy jakožto součást Chlumu, Nové Chalupy – součást Nové Pece, Novou Pec jako takovou, Nové Údolí, Ovesnou, Pěknou, Pernek, Plešivec, Putín, Radvanovice, Slunečnou, Smolnou Pec, Spálenec, Stožec, Svatou Magdalénu, Štögrovu Huť, Uhlíkov, Vltavu (nikoliv řeku, nýbrž zaniklou osadu), Volary, Záhvozdí a Želnavu. Připomeneme si i názvy některých stezek v této farnosti – a to Hučínské cesty, Rudolfovy cesty, Medvědí stezky a Zlaté stezky.

Pak se přesuneme do nedalekého boletického vojenského újezdu, kde si všimneme názvů osad a obcí včetně zaniklých. Konkrétně to budou Beníkovice, Bezděkov, Bílovice, Bláto, Boletice, Bozdova Lhota, Broukárny, Břevniště, Česká Maňava (neboli Maňávka), České Brzotice (a nebo Dolní Brzotice), Dětochov, Dolany, Hoříčky, Hostínov, Hvozd (nebo Havalda), Chlumany, Jablonec, Jankov, Javoří, Kovářovice, Křišťanov, Křížovice, Ktiška, Květná, Květušín, Lomek, Loutka, Lštín, Mackova Lhota, Markov, Míšňany, Mladoňov, Německé Brzotice (též Horní Brzotice), Nová Víška, Nový Špičák, Ondřejov, Osí, Otice, Petrov, Podvoří, Polečnice, Polná na Šumavě, Prakěj (neboli Pražačka), Provodice, Račín, Rovence, Sádlno, Seníky, Skalné, Skelná Huť, Stará Huť – dnes součást Horní Plané, Stará Huť jakožto součást Křížovic, Starý Špičák, Stěžerov, Strouhy, Střemily, Svíba, Šavlova Lhota, Třebovice, Veselí, Vitěšovice, Vitěšovické Uhlíře, Vlčí Jámy, Vražice, Vyšný, Zadní Bor a Zlatá (neboli Goldberg).

Všechna jména jsou seřazena abecedně.

Teoretická část

1. Co je onomastika?

Podle nového encyklopedického slovníku češtiny (Nový encyklopedický slovník češtiny, dále pouze NESČ, heslo onomastika) je onomastika naukou o vlastních jménech (propriích, onymech), která je považována za „relativně samostatnou subdisciplínu lingvistiky“. Onomastika se v českých zemích začala rozvíjet nejprve jako pomocná věda historická na přelomu 18. a 19. století. Postupně se v ní vytvořily dvě větve – historická a filologická, neboli lingvistická. Postupný přesun onomastiky z historických věd do jazykovědy se uskutečnil ve druhé polovině 19. stol., neboť se začal klást větší důraz na filologickou a etymologickou analýzu onym. Ve druhé polovině 20. století převládlo dnešní pojetí. Onomastika je chápána jako „nauka o propriálních pojmenovacích soustavách, o jejich realizaci v konkrétních podmínkách společenských, komunikačních, časových a místních a zároveň jako nauka o konkrétních propriích, pojmenovacích principech, onymických objektech, areálech“.

Podle tříd a podtříd vlastních jmen se rozlišuje:

- a) **nauka o bionymech – bionomastika** – jedná se o onomastiku vlastních jmen živých tvorů. Zahrnuje lidská jména (antroponyma), jména zvířat (zoonyma) jména rostlin a stromů (fytonyma);
- b) **nauka o abionymech – abionomastika** – onomastika vlastních jmen neživých objektů. Zahrnuje toponyma, která se dělí na vlastní jména místní (oikonyma) a pomístní jména (anoikonyma);
- c) **nauka o chrématonymech – chrématonomastika** – onomastika vlastních jmen lidských výrobků. Někdy se považují za součást abionym.¹

1.1. Abionyma

Jako abionyma označujeme všechna vlastní jména neživých objektů a jevů. Podle NESČ, heslo abionyma je rozdělujeme na:

- a) **Toponyma** – neboli vlastní jména zeměpisná. Bližší teorie viz další strana.
- b) **Kosmonyma** – vlastní jména objektů mimo Zemi. Někdy jsou označována jako astronyma.

---

¹ Jana Pleskalová (2017): ONOMASTIKA. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny.
URL: <https://www.czechency.org/slovník/ONOMASTIKA> (poslední přístup: 2. 1. 2023).

- c) **Chrématonyma** – vlastní jména lidských výtvorů. Některé teorie je označují za oddělenou větev mimo abionyma².

1.2. Toponomastika

Toponomastika se zabývá toponymy neboli vlastními jmény zeměpisnými, tedy pozemskými objekty ležícími v krajině, zaznamenanými na mapách. Toponyma se dále dělí na:

- a) hydronyma
- b) oronyma
- c) agronyma
- d) hodonyma
- e) urbanonyma
- f) ostatní toponyma

1.2.1. Hydronyma

Jako hydronyma označujeme všechna vlastní pojmenování řek, potoků, jezer apod.

1.2.2. Oronyma

Oronyma označují nejen jména pohoří, ale i samostatných hor, kopců, skal, údolí, rovin apod.

1.2.3. Agronyma

Agronyma pojmenovávají pozemky, ale i louky, lesy, obory apod.

1.2.4. Hodonyma

Hodonyma stanovují jména cest, silnic, mostů, železnic apod.

1.2.5. Urbanonyma

Urbanonyma označují názvy ulic a jiných městských prostranství. V této práci se jimi nebudeme zabývat.

1.2.6. Ostatní toponyma

Tato nepojmenovaná kategorie označuje názvy křížků, balvanů, hřbitovů apod.³

1.3. Toponymum

Za toponyma jsou považována vlastní jména objektů, které leží v krajině a nalezneme je na mapách, popř. se může jednat o kosmonyma (tj. mimozemské objekty). Jejich hlavní

---

² Jana Pleskalová (2017): ABIONYMUM. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny.

URL: <https://www.czechency.org/slovník/ABIONYMUM> (poslední přístup: 2. 1. 2023).

³ Jana Pleskalová (2017): POMÍSTNÍ JMÉNO. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny.

URL: https://www.czechency.org/slovník/POMÍSTNÍ_JMÉNO (poslední přístup: 29. 1. 2023)

funkcí je pojmenovat konkrétní objekt a odlišit ho od ostatních objektů. To jsou tedy funkce pojmenovací a identifikační. Tyto funkce jsou staré jako lidstvo samo; neexistuje etnikum jež vlastní jména nikdy neužívalo.

Toponyma tvoří součást nadřazené třídy abionym (viz s. 9). Tato jména jsou slovním druhem vždy substantiva, i když svou formou mohou poukázat na jiný původ – ať už adjektivní (např. Dlouhé), číslovkový (pozemek zvaný Trojí), nebo se jedná o víceslovné pojmenování.

První toponyma vznikala na základě neperopriálních pojmenování. Ta umožňovala objekt popsat a identifikovat jej. V nejstarších dobách dostaly jména především řeky a hory, a to přímo (např. Vltava; znamenající „divoká řeka“), nebo se název přenesl na základě metafor či metonymií (Morava, jakožto území se pojmenovalo po řece Moravě).

Základní pojmenovací motivy toponym dnes dle NESČ představují:

- a) **polohu, nebo směr pojmenovaného**
- b) **přímé pojmenování objektu**
- c) **popis, nebo charakteristika objektu (zahrnuje i okolnosti jeho vzniku, popř. jeho obyvatele)**
- d) **honorifikující model, posesivita, jiný vztah k osobě.**

Podle druhu pojmenovávaného objektu se v NESČ rozlišují:

- a) **choronyma** – vlastní jména přírodních, nebo správních celků, tj. přírodní a administrativní choronyma;
- b) **oikonyma** – vlastní jména místní (vlastní jména sídlištní), tj. jména obydlených objektů;
- c) **anoikonyma** – vlastní jména pomístní (vlastní jména nesídlištní), tj. jména neobydlených objektů, především jména vod, terénních útvarů, pozemků a cest;
- d) **kosmonyma** – vlastní jména objektů mimo Zemi, tj. hvězdy, planety, galaxie apod. Mezi toponyma je řadí Vladimír Šmilauer ⁴.

---

⁴ Jana Pleskalová (2017): TOPONYMUM. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny.
URL: <https://www.czechency.org/slovník/TOPONYMUM> (poslední přístup: 2. 1. 2023)

2. Historie onomastiky

Rudolf Šrámek v knize *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*, 2007 (dále jen KDČB) popisuje historii vzniku a vývoje onomastiky jako vědy (kapitola Onomastika: 377–423). Vývoj onomastiky rozděluje do 6 etap:

1. Předvědecké období onomastiky (do přelomu 18. a 19. stol.).
2. Onomastiku první polovina 19. stol.
3. Onomastiku druhé poloviny 19. stol. do roku 1913.
4. Období onomastiky mezi lety 1913 až 1945.
5. Období onomastiky od roku 1945 do 60. let 20. stol.
6. Onomastiku od 70. let 20. století po současnost.

2.1. Předvědecké období onomastiky

Již v tomto období existoval zájem o onomastiku – o oikonyma, antroponyma, hydronyma, méně často také o oronyma. Jejich výklady se pomalu rozvíjejí od naivních až po mistrné. Někdy se naivní výklady staly součástí lidové slovesnosti – např. u Václava Hájka z Libočan v *Kronice české* z roku 1541. (KDČB: 377).

Na počátek české onomastiky patří Kosmas, jenž popsal jméno hradu Podivín ve své latinské kronice *Chronica Boemorum* takto: „castrum situm in media aqua Zuartka nomine Podiuin dictum a conditore suo Podiua“, přeloženo jako „hrad tam ležící uprostřed řeky Svratky, Podivín nazvaný tak podle svého zakladatele Podivy, Žida, později křesťana“. Český filolog Karel Hrdina s tímto etymologickým výkladem o hradu Podivín souhlasí. Kosmas ve své kronice uvedl nejméně 700 proprií, dokonce uvádí i tehdejší jazykové vývojové změny, či začlenění cizího jména do tehdejšího českého jazyka. Jeho rukopisy zkoumali kromě K. Hrdiny (1947) také Hermenegild Jireček (1892), nebo R. Zasche (1924–1925) (KDČB: 378).

Dalším, kdo se zabýval onomastikou ve 12. stol., byl mnich Jindřich z Heimburku. Zkoumal, zda jméno Žďár má slovanský, nebo německý původ. Došel k závěru, že ačkoliv je jméno velmi podobné německému Saar – rákos, jedná se o slovanský původ a značí nové sídliště (tamtéž).

Staročeská antroponyma doložil např. Glosovaný žaltář z konce 13. stol., jenž nám přinesl různá ženská jména té doby. Další onyma doložil i Nekrolog podlažický, jež našel Josef Dobrovský. Dobrovský psalo o jménech ještě v díle *Geschichte der Böhmischen Sprache und ältern Literatur* (1818), nebo v práci *Jména benediktinů břevnovských 1217–1236*. Staročeskou

antroponymií se zabývali Bohuslav Havránek, Jan Svoboda (*Staročeská osobní jména a naše příjmení*; vyšlo v roce 1964), nebo Jana Pleskalová (*Tvoření nejstarších českých osobních jmen*; vyšlo 1998; *Vývoj vlastních jmen osobních v českých zemích v letech 1000–2010*; vyšlo 2013) (srov. KDČB: 378–379).

Podle Šrámka se zakládáním měst a hradů se začaly hojně užívat německé sufixy *-berk/-berg* (hora), *-burk/-burg* (hrad), *-ek/-ecke* (roh, kout), *-štejn/-stein* (kámen) (KDČB: 379). Od konce 12. stol. se začala používat jak česká pojmenování, tak i německá – vliv na formy pojmenování měli němečtí kolonisté. Tento proces probíhal jako:

- a) vzájemné přejímání toponym (např. Brno > Brünn či Richenberg > Liberec aj.),
- b) přejímání antroponym (používání jmen Heřman, Jindřich, Markvart, Vilém aj.),
- c) tvoření německých toponym v německých oblastech (Altwasser, Herrmansdorf aj.).

Propria se užívala i při popisu držeb majetku a ve smlouvách, z čehož vyplývá, že jsou součástí úředních listin. Antroponyma byla i důvodem, proč se ulice pojmenovávaly po osobách. Vznikaly urbáře a městské agendy, nevykládají však jména, pouze jejich různé třídy a varianty.

Exonyma jsou další důležitou částí staré češtiny – vyskytovala se v biblických, kronikářských, diplomatických textech, v překladové literatuře a cestopisech. Již z velkomoravské doby pocházejí exonyma typu *Benátky* nebo *Řezno*. Abychom je však mohli zkoumat, je nutné, aby byla užívána. Jejich klasifikaci podali v roce 2000 M. Harvalík a P. Boháč, Harvalík pak ještě v roce 2004 (KDČB: 379–380).

Sídlištní i osobní jména jsou velkou oporou pro písemné památky. Zaznamenávají i tvoření nových jmen hradů či ulic, zánik tvoření způsobem některých sufixů, nebo rozvoj dvoujmenných pojmenování, jako příklad uvedeme *Petr syn mlynářův* > *Petr řečený mlynář* > *Petr Mlynář* (KDČB: 380).

Vlastní jména se však nezkoumala vždy. Např. Klaretovy slovníky neobsahovaly výklady antroponym, ale znaly pojmy *vlastnie* pro křestní jméno a *cognomen* pro tzv. *příjmie* (příjmi) a později příjmení. V prvních mluvnicích se propria popisovala pouze stručně. V *Grammatyce České* z roku 1533 od Beneše Optáta, Petra Gzela a Václava Philomatesa taktéž nejsou zkoumány dopodrobna, pouze se zde objevilo několik odkazů. Zájem o jejich gramatiku se projevil až v *Orthografii* od stejných autorů – vykládají zde hlavně své vlastní zkušenosti z překladu Nového zákona. První dublety vlastních jmen přinesla až kniha *Grammaticae*

Bohemicarum z roku 1603 Vavřince Benediktioho z Nudožer. Jan Blahoslav sice znal termín *vlastní jméno*, avšak do své *Gramatiky české* jich mnoho nevložil. Navíc jeho výklady jsou nepřesné (jméno města *Přerov* vyložil jako „první hrob“). *Lima linguae Bohemicarum*, tj. *Brus jazyka českého* z roku 1667 od Jiřího Konstance poprvé porovnává pravopis, že se mají jména psát s velkým písmenem. Mluvnici, jež obsahuje termíny *jména ženská*, *jména muská* a *jména příjmená*, je *Čechořečnost seu Grammatica linguae Bohemicarum* (1972) Václava Jana Rosy. Dalším, kdo se zajímal o propria, byl Matouš Benešovský Philonom, který sepsal v roce 1587 encyklopedii *Knížka slov českých vyložených, odkud svůj počátek mají, totiž jaký jest jejich rozum*, již vydal Čeněk Zíbrt v roce 1906. Uvádí zde ať už obyvatelská jména, tak i hydronyma (řeky), ovšem výklady opět jsou zkreslené – jméno *Čeněk* zde určuje jako ‚v cizí zemi narozený, ovšem z Čecha otce‘. Etnonymy se zabýval i Petr Loderecker, jenž inspiroval Komenského (KDČB: 381).

Prvním samostatným onomastickým slovníkem se stala až *Knížka, obsahující v sobě kratičké poznamenání míst, zámkův, hradův, tvrzí i jiných sídel v tomto slavném království ležících* (1610) od Václava Lebedy z Bedršdorfu, který zaznamenával jména míst v Čechách, uváděl jejich vzdálenost od Prahy a důležitost ve správě země. Pro Moravu a Slezsko vytvořil podobné místopisy Bartoloměj Paprocký z Hlohol, jejichž jména zní *Zrcadlo slavného markrabství Moravského* (1602) a *Štambuch slezský* (1609). Vůbec první českou práci s rozboru toponym, *Respublica Bohemicae* (1634), převýšil Pavel Stránský ze Zápské Stránky dokonce i samotnou Hájkovou kroniku. Dalšími, kteří na něj navázali, byli Bohuslav Balbín (*Miscellanea historica regni Bohemiae*. 1679) a Tomáš Pěšina z Čechorodu (*Prodromus Moravographiae, tj. Předchůdce Moravopisu*, 1677), ovšem jejich díla nejsou tak dobrá jako právě Pavla Stránského (KDČB: 382).

Co se týče map, zpočátku nejsou vůbec spolehlivé – Ptolemaios okolo r. 150 zakreslil Krušné hory do středu Čech. Pro učenecké účely je pak použil již zmíněný Václav Hájek z Libočan. K nejdůležitějším autorům map, který je dodnes známý, je Jan Amos Komenský. *Komenského Mapa Moravy* vyšla v roce 1627 v Nizozemí a obsahuje přes 700 pojmenovaných oikonym, hydronym, oronym, zemí, krajin, porostů a skoro 300 nepojmenovaných objektů. Užívala se čeština, němčina a latina, přičemž u česko-německých míst se používaly oba názvy, u jiných dokonce dialekty. Komenského mapa měla velký ohlas v českých zemích i v zahraničí. Touto mapou bylo poprvé zachyceno moravské názvosloví, a to velmi přesně. Mapu Čech a

Moravy vytvořil i Johann Christoph Müller, jeho mapa navazuje na Komenského a čítá přes 3000 sídel (KDČB: 382–383).

Pramenem jmen v 17. a 18. stol. jsou popisy panství. Tyto popisy dává *Berní rula* (1653–1656, Čechy), *Lánové rejstříky* (1669–1673, Morava) a *Karolínský katastr* (1721, Slezsko). Velký význam má i *Tereziánská fase* (1713–1722), jež je základem pro 32 knih *Tereziánského rustikálního katastru* (1748). Vznikaly „katastrální obce“ a síť pomístních jmen se zvětšuje. V letech 1785–1789 vznikl tzv. *Josefínský katastr* pro Čechy a Slezsko. Jak již napovídá název 16 svazků *Topographie des Königreiches Böhmens* (1785–1790) od Jaroslava Schallera, práce je velkým přínosem pro toponomastiku Čech v 18. století, pro Moravu to byla *Topographie vom Markgrafthum Mähren* I–III. O topografii se zajímal i první bohemista vídeňské univerzity Josef Valentin Zlobický, jehož slovník přihlíží k tehdejším mapám (KDČB: 383).

Lingvista Radoslav Večerka (1996) zkoumal nepublikovaný slovník Jana Karla Rohna a zjistil, že autorovi slovní zásobu určitě doporučil z tehdejšího úzu Josef Dobrovský. Do 80. let 18. stol. se propria příliš nezkoumala, dokud nezavedly josefínské reformy evidenci obyvatelstva a povinnost mít stálé, dědičné příjmení (patentem z 1. 11. 1780). Vznikla také nová židovská příjmení. Židé museli používat příjmení v německé podobě. Ovšem příjmení bylo v té době ještě výjimečné (KDČB:383–384).

2.2. Onomastika 1. pol. 19. st.

Přelom 18. a 19. století byl pro onomastiku zlomovým momentem – stala se pomocnou vědou historiografie. Zároveň se jazykovědci začali více zajímat o propria. Otcem zakladatelského významu onomastiky jakožto pomocné vědy historiografie je Josef Dobrovský, jenž zkoumal propria dopodrobna. Objevil ztrátu lexikálního významu proprií, stanovil zásady etymologického výkladu. Tyto zásady platí dodnes. Zcela nová byla také struktura apelativ a proprií na stejné úrovni. Dobrovský také často poukazuje na slovo tvorbu. Ve spisu *Untersuchungen woher die Slawen ihren Namen erhalten haben* (1784) vyvrátil teorii, že základem jména Slovan není slovo „sláva“, nýbrž „slu, slovu, slouti“ a znamená tedy nazvaný“. Jeho teorii ale kritizoval Pavel Josef Šafařík. Z Dobrovského rukopisu *Onomasticon slavicum* často čerpal i F. Palacký. Dalším, kdo se onomastikou té doby zajímal, byl Gelasius Dobner. Zkritizoval již zmíněnou Hájkovu *Kroniku českou* (viz s. 12) a interpretace proprií v ní obsažených, propagoval nutnost znát historické doklady a starší fáze jazyka (KDČB: 384–385).

40. léta znamenala rozvoj výzkumů vlastních jmen. Ovšem častým problémem byly výklady antroponym, toponym a hydronym, protože nebyly přesné. K onomastice přispěl i Ján

Kollár, který zdůvodňuje ve své studii *O jméně národa slovanského* (1826) výklad Václava Rosy, že název Slovanů vznikl ze jména sláva. Šafařík Kollárovy výklady odmítl, stejně jako Palacký, který je neotiskl v *Časopisu českého muzea* (dále uváděn jako ČČM). Šafařík rovněž kritizoval Kollárův spis *Staroitalija slovanská*, kde se píše, že Itálie je oblastí „staroslovanských nářečí“ a místních jmen. Kollár jakožto vlastenec prosazoval počest'ování cizích jmen (*Jmenoslov čili slovník osobních jmen ... rodu slovenského*, 1829). Toponymy se zabýval Vladimír Josef Pelikán v článku *O pojmenování osad českoslovanských*, který vyšel v ČČM. Dalším, kdo se zabýval toponymy, byl František Sláma, jenž vysvětlil rozdíl mezi patronymy končícími na *-ice* a jsoucími vždy v plurálu a deapelativními onymy, končícími stejným sufixem, ale jsoucími v singuláru. Jeho sta' byla první onomastickou prací přeloženou do němčiny. Zároveň Sláma odlišuje pomístní jména od sídlištních jmen – „jmen obytl'“ (KDČB: 385–386).

Velkou mírou přispěl k onomastice té doby již zmíněný František Palacký. Je otcem propriálně etymologických výkladů zaměřených na kořen slova a formální prostředky jmen. Stál za soupisy antroponym, které byly otištěny v ČČM (*Pomůcky k českému jmenosloví, Popis staročeských osobních a křestních jmen*, ČČM 1832). Mimořádný přínos pro onomastiku měly i jeho toponomastické práce, neboť pronikly i do zahraničí (např. práce *O jménech místních v zemi české a moravské: Rozbor etymologický místních jmen českoslovanských* (ČČM 1834) byla přeložena Johannem Jacobem Eglim do němčiny v roce 1886 pod názvem *Geschichte der geographischen Namenkunde*). Palackého *Popis království Českého, čili podrobné poznamenání všech dosavadních krajův, panství ... měst ... vesnic ... někdejších hradův a tvrzí...* (1848) způsobil, že české názvosloví se stalo rovnocenným s německým a němčina se výrazně zredukovala. Jeho pravopisné zásady, jako např. *Velká Lhota*, se využívají dodnes. Palackého práce doplnili Václav Vladivoj Tomek (o regionální monografii) a Josef Kalousek (historická mapa Čech z 16. stol., ovšem s českými jmény) (KDČB: 386–387).

Okrajově do onomastiky můžeme zařadit i Josefa Jungmanna. Ovšem jeho *Slovník česko-německý* obsahuje propria výjimečně. Např. Strážnici vykládá jako místo na Moravě (KDČB: 387).

Prvotních pojmenování národů a jmen v Podunají, na Balkáně, v Polsku a Rusku si všiml již zmíněný Pavel Josef Šafařík, který ve svém *Přehledu národních jmen v jazyku Slovanském* poprvé roztrídil etnonyma. A ačkoliv jsou jeho výklady nepřesné, rekonstruoval výchozí podoby a vývoj jmen a všiml si deklinací cizojazyčných jmen (KDČB: 387).

I přes nesprávné výklady byl rukopis *Slovník obyčejů, pověstí, pověr, zábav a slavností lidu českého* od Václava Krolmuse, který vydal Čeněk Zíbrt, rozšířenou četbou. Velkým přínosem pro českou oronymii byl Antonín Vánkomil Maloch se svou studií *Nesnáze českého horopisu*, jež se podílí na geografickém názvosloví a jeho pravopisu. Započal sérii kvalitních regionálních prací. O pravopis jmen a přepisy jmen jihoslovanských, polských a ruských se zajímal Karel Vladislav Zap. Zobecnění problematiky podal ve *Všeobecném zeměpisu I. Malé encyklopedii nauk, díl VI* (KDČB: 387).

Další topografický pramen byl *Stabilní katastr* vypracovaný mezi roky 1826–1843, jenž poprvé zaznamenal objekty podle trigonometrie s indikačními skicemi, předchůdkyněmi dnešních katastrálních map uvádějících pomístní jména. Skici jsou bohužel velmi poněmčené. Topografií se hodně zabýval Gregor Wolný, jehož práce volně navazují na F. Palackého. Dokonce napsal i historické zápisy jmen na Moravě v pětidílné práci *Kirchliche Topographie von Mähren, meist nach Urkunden und Handschriften* (KDČB: 387–388).

Co se týče 1. poloviny 19. století, začaly se objevovat první klasifikace proprií, publikovat studie o gramatických vlastnostech proprií a jejich ortografii. Díky Dobrovskému se začalo věnovat pozornosti výzkumu a etymologii jmen. Ať už filologická, nebo historická větev onomastiky získaly velkou národní prestiž. Za zmínku také stojí zrovnoprávnění českého názvosloví s německým (KDČB: 388).

2.3. Onomastika od druhé poloviny 19. st. do roku 1913

Onomastika se stále rozšiřovala, v druhé polovině 19. stol. se stala dokonce samostatným oborem. Začínala se studovat málo prozkoumaná propria, věnovala se pozornost gramatice a pravopisu (KDČB: 388).

Tvoření slovanských antroponym ve své práci *Die Bildung der Slavischen Personennamen* zmínil Franz Miklošič, pro niž využil prací Palackého a Dobrovského. Ačkoliv např. Václav Bolemír Nebeský odhalil některé nedostatky této práce, Gebauer a jeho žáci Miklošičův způsob odkrývání etymonů jmen přijali (KDČB: 389).

Jan Gebauer, ačkoliv propria příliš nezkoumal, vydal články o jménech Žďár a Říp (takže navázal na Jindřicha z Heimburku a Václava Hájka). Propria vyložil i ve své *Historické mluvnici jazyka českého I* (1894) a ve *Slovníku staročeském I.* (1903). Velmi si cenil názorů Karla Vladislava Zapa (KDČB: 389).

Do Gebauerova okruhu patřil i vídeňský profesor české řeči Alois Vojtěch Šembera. Navázal na Palackého a Komenského se svou *Mapou země Moravské* (1881). Historickou mapu Čech v té době zpracoval Josef Kalousek (KDČB: 389).

Mezi přední osobnosti bychom mohli zařadit i Hermenegilda Jirečka, jehož bádání vyzvedlo význam proprií pro kulturní historii. Toponomastiku rozdělil na sídlištní jména a nesídlištní jména. Vymyslel i termín *názvy pomístné*, jež použil i v knize *Paměti města i kraje Vysokomýtského*, která, jak její název napovídá, vypovídá o Vysokém Mýtu a jeho okolí. Jeho úvahy zdokonalily jazykovědnou orientaci (KDČB: 389).

Důležité jsou i práce Bedřicha Viléma Spiesse, Vincence Praska, Františka Xavera Prusíka, Vincence Brandla a Františka Černého. Bedřich Vilém Spiess navázal na Františka Slámu v článku *Jazykový rozbor staročeských místních jmen na -ici zakončených*. Dále udělal rozbor v člancích *Rozprava o staročeských jménech příponou -iani tvořených* a *Staročeská místní jména s příponou -ov*. Svým výzkumem převyšoval tehdejší výzkumy, neboť poprvé využil statistické údaje – přesně na procenta určil, kolik místních jmen v Čechách končí na -ov. Vincenc Prasek se zabýval pomístními jmény a žádal o rovnocenné přístupy historické a filologické. Používal i docela zajímavou interpretaci – jako příklad zde můžeme uvést rozbor „topografických jmen od bobra odvozených“. Vincenc Brandl přispěl k analýzám otázek sídelní komunity důkazem, že jména, stáří osad a chronologie spolu souvisejí v článku *Rozpravy o jménech topických* v časopisu *Obzor* z roku 1885. František Xaver Prusík zachytil některá propria ve svém etymologickém slovníku. František Černý se zabýval hlavně místními jmény na Moravě, byl spoluautorem *Moravských jmen místních* z roku 1907. V této době se nauka o propriích začíná pomalu rozvíjet. Na přelomu 19. a 20. století (konkrétně v roce 1900) se začala onomastika pojímat jako pomocná disciplína historická v *Bibliografii české historie I* od Čeňka Zírta (KDČB: 390).

Gebaurovské výklady měly i jiné práce, jež byly spíše regionálními, mnoho z nich je však nevýznamných. Mezi významné patří například popis jmen na Zábřežsku, které zkoumal Jakub Lolek. Další významné práce jsou např. popisy jmen na Hustopečsku od Antonína Machače nebo na Roudnicku od Jindřicha Michálka. Velký ohlas ve Slezsku zajistil Antonín Vašek svou studií *Výklady slovanských místních jmen v Opavsku*. V Čechách se regionální práce příliš nevžily – používaly se výklady podle okresů, jako např. *Topica v Boleslavišti* od Františka Nekoly nebo *Česká místní jména hejtmanství prachatického. Rozbor mluvnicko-etymologický*, který zpracoval polonista Bohumil Vydra. Později je využil i Antonín Profous.

První toponomastickou knihou byla *Moravská jména místní*, autory byli již zmíněný František Černý a Pavel Váša. Autoři preferují výklady z češtiny, ovšem některé výklady jsou až nepravděpodobné – Heršpice z antroponyma Hereš. Poslední práce v gebaurovském okruhu jsou *Pomístní jména brněnského okolí*, jež vyšla až v roce 1960; autorem byl Hugo Sánka (KDČB: 391).

Anoikonyma se začala zkoumat až v 70. letech 19. století – prvními pokusy byla *Místní jména* Bohuslava Petery nebo bezejmenná práce Vincence Praska. Dalšími, kdo zkoumali anoikonyma, byli Vavřinec Josef Dušek a Pavel Papáček, kteří zpracovali návod *O sbírání místních jmen*, tento sběr se však ztratil a dodnes se jej nepodařilo najít. Na akci „sbírání topických jmen“ vyzývali František Xaver Prusík a redakce Časopisu Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci. Podařilo se – pomístní jména nasbírali: Josef Hájek (Turnov), J. Košta (Březnice a Mírov), Josef Brož (Nové Město na Moravě), Bedřich Mach (Česká pahorkatina), Jindřich Michálek (Roudnicko), J. A. Krása (Strakonicko), August Koudelka (Rožnovsko) a Josef Kuba (okres Valašské Meziříčí). *Dialektický slovník moravský* (1906) zahrnul i nářeční podoby jmen, autorem byl František Bartoš. Je zajímavé, že jména s rozvinutou strukturou (*Za potokem u křížku*) byla pokládána za jména až v tomto období (KDČB: 392).

Antroponomie nebyla příliš obvyklá, ale její studie i tak dokázaly, že byly obecnější, než byla toponomastika. Spíše se věnovala pozornost příjmením než křestním jménům. *O původu a proměnách jmen rodních* – takto se jmenuje studie Jana Hulákovského, ve které sleduje cizí a domácí původ jmen. Vyšla v roce 1860 v ČČM. Vincenc Prasek napsal dva soubory prací, oba vyšly v časopisu Komenský. První z nich byl *O jménech rodinných*. Druhý soubor *Naše jména rodinná po stránce historické, kulturní a mluvnické* propojil oba postupy onomastiky (jak historický, tak i filologický). Nepříliš známý V. Kebrle popsal své výzkumy pouze v Programech gymnasií, jedná se o *Příjmení česká vzniklá z jmen křestních a Příjmení podle tvaru a původu*. V časopisu Krok v roce 1889 František Xaver Prusík objasňoval vztah jmen a příjmení. Josef Rosa v ČČM v roce 1911 otiskl práci *Příjmení patronymická*, jež měla úspěch i v zahraničí (kladnou recenzi měla v polském časopisu Rocznik slawistycki). V té době nejlepší byly práce Františka Augusta Slavíka – první přehled tvoření a třídění hypokoristik zaznamenal v práci *O skracování starodávných jmen osobních a místních*, dále v práci *Neustálenost jmen rodinných a rodných v XVI. a poč. XVII. stol.* poukázal na vznik dvoujmenné soustavy. Na *Prajména českých žen* v Ženských listech upozornil Jan Karel Hraše. Jediná antroponomastická kniha v té době byla *Naše příjmení*, jejímž autorem byl Antonín Kotík. Až

do roku 1962 byla podle Jana Svobody sice nepřekonaná množstvím materiálu, ale už v době vydání zastaralá. Křestními jmény se zabýval Ladislav Šípek – jeho *Schematismus jmen křestních i jiných, s českým jich významem a případnými českými a slovanskými obměnami* z roku 1905 je první kniha standardizující křestní jména. Během sporů o Rukopisy (zelenohorský, královédvorský) se badatelé věnovali více antroponymii než toponymii. Mezi představitele té doby patří Jiří Polívka (*O osobních jménech v RK a RZ*) (KDČB: 393–394).

Zájem byl i o průzkum jmen hydronym a oronym. Hydronymy se zabýval již zmíněný B. V. Spiess, pod pseudonymem B. V. Borovský napsal studii *Zapomenuté názvy některých potoků na Písecku* v roce 1859 a Hermenegild Jireček tyto názvy včlenil do slovanských souvislostí. Studium oronym započal Antonín Vánkomil Maloch nepřilíš úspěšnou statí *Nesnáze českého horopisu*. Opět se zkoumá původ názvu hory Říp – Jan Orth odmítá keltský původ názvu. Oronyma mezi pomístní jména zařadil Josef Brož ve statí *K názvosloví českých hor*. Krkonošským jménům se věnoval Josef Aleš (KDČB: 394).

Uliční a domovní jména nebyla tak zajímavá. V Českém jihu neznámý autor publikoval názvy ulic v Táboře, ve Volném slovu Josef Bohuslav Podstránský názvy ulic v Kutné Hoře. Podle J. V. Šimáka v práci *Názvy turnovských ulic* v r. 1849 z roku 1912 patří tyto názvy do historického i názvoslovného výzkumu. Jména pramenů a studánek se začala zkoumat až v článku *Česká Třebová, jména místní s výkladem a pověstmi k ní se vztahujícím* od Jana Tykače. V Boskovicích popsal ulice, budovy a tratě František Lipka. O jménech domů psali František August Slavík a Přemysl Otakar Plaček, na venkově to byli Ferdinand Velc, Eugen Mašek a Josef Kopáč (KDČB: 394).

Od roku 1870 se silně vyvíjí onomastická topografie. Nesmíme tedy zapomenout jméno Augusta Sedláčka, jehož *Místopisný slovník historický království Českého* (1908) navazuje na slovník *Úplný místopisný slovník království českého* (1895) od Václava Kotyšky. Poprvé vysvětluje dějiny a názvy měst, vesnic, samot, hradů... prostě toponymii. Do jeho vzniku neexistoval jiný tak rozmanitý materiál. Totéž platí i pro jeho 15 dílů knih *Hrady, zámky a tvrze království Českého* (1880–1927), nebo základ anoikonymického bádání *Snůška starých jmen, jak se nazývaly v Čechách řeky, potoky, hory a lesy* (1920). (KDČB: 395)

Topografii ovlivnila i archeologie – začalo hledání vztahu mezi významem jména a potvrzení jeho pravděpodobnosti – archeologické statě napsali Jindřich Slovák, Jindřich Richlý a František Černý. Krátce nato se začaly studovat zaniklé osady. Zde můžeme zmínit již známé

badatele – Vincence Brandla, Vincence Praska, Antonína Kotíka, Jakuba Lolka... a další. Do topografie se později zapojily i spisovatelky jako Františka Stránecká, Augusta Šebestová nebo Teréza Nováková. Topografie byla rozdělena do dvou pojmenování – první popisovalo, že české osídlení předcházelo německému, druhé popisovalo, že existují česká jména z němčiny. V této době se častokrát řešily dublety v lokálu – např. v *Benešovu/Benešově*. Díky Janu Gebauerovi a jeho historické mluvnické práci získala propria argumentační váhu. Dále se diskutoval genus místních jmen *Černuc, Jaroměř* a *Kroměříž* – Vincenc Prasek se obracel k femininu, zatímco František V. Austrata s historikem Třebíče Adolfem Kubešem se přiklonili k maskulinu. Dále se zkoumalo skloňování cizích jmen – viz P. J. Šafařík. Další spor byl v odvozování adjektiv od jmen míst: psát *zbyslavický*, či *zbyslavský* (KDČB: 395–396).

Začlenění proprií do mluvnic se začalo promítat i ve výuce. Ve vlasteneckém duchu se vysoce prosazoval český způsob psaní jmen – např. *Nový Jork* v učebnici od Josefa Harapata z roku 1891. Propria sice byla chápána jako „zprostředkovatelé minulosti“, ovšem např. Ladislav Horák sice psal vlasteneckým výkladem, ale prý je plný omylů a jeho názory ztratily vliv na výuku (KDČB: 396–397).

V této době se publikují i lexikony obcí. Na Palackého lexikonu je závislý *Topograficko-statistický slovník Čech* z roku 1870, autory jsou Jan Orth a František Sládek. Tři lexikony zachytily i změny v názvosloví. Jedná se o *Podrobný a úplný abecední místopis Čech, Moravy a Slezska* od F. B. Batovce z roku 1895, dále *Příruční místopis Čech, Moravy a Slezska* od neznámého autora z roku 1900 a *Příruční místopis zemí koruny České* od neznámého autora z roku 1907. Jména však neměla jednotný pravopis, někdy se objevily i nesrovnalosti (např. *Krňov* místo *Krnov*), nebo do nich pronikaly nářeční znaky (*Brúnov* místo *Broumov*). Některá exonyma, měla více variant názvů, byla nejednotná; např. *Lofoty* měly až sedm různých pojmenování! To vedlo ke standardizaci jmen – odstranění všech nejednotností. První, kdo žádal o standardizaci, byl František Ladislav Rieger: podle něj je správně buď *Gorica*, nebo *Hořice*, ale ne *Gorice*. I P. J. Šafařík si žádal standardizaci jmen, a to ve skloňování cizích jmen (KDČB: 397).

Na přelomu 19. a 20. století se opět rozvíjel sběr pomístních jmen. Dále se sbírala lidová etymologie, již zpracoval ve Světozoru Josef Černý. V té době byly oblíbené i žerty a hraní si se jmény, např. spisovatel Jan Neruda napsal o hříčkách se jmény pražských ulic do *Národních listů* v roce 1884 (KDČB s. 398–399).

Období od druhé poloviny 19. století do roku 1913 bylo pro českou onomastiku velmi důležité. Začaly se budovat základy pro osamostatnění onomastiky jako vědecké disciplíny. Zájem o vlastní jména se pomalu, ale jistě rozvinul. Propria se rovněž začala považovat za výraz národních dějin (KDČB: 399-400).

2.4. Onomastika od roku 1913 do roku 1945

V únoru 1913 byla založena Místopisná komise na pobídku Josefa Vítězslava Šimáka, jenž byl jejím tajemníkem do roku 1941. Předsedou se stal Josef Zubatý. Poprvé se zkoumala i anglická toponyma – s první moderní onomastickou prací přišel Vilém Mathesius ve stati *O vědeckém zkoumání anglických jmen místních*. Ovšem zahraniční práce neměly úspěch. Začíná nová éra – převaha jazykovědné onomastiky. Bohužel byl zde i velmi malý počet onomastiků – specialistů: Antonín Profous a Vladimír Šmilauer. Sice existovalo několik knižních prací, nebyly však metodologicky významné (KDČB: 400).

Toponomastika používala stále Gebauerovy metody, ovšem pozměněné – znalost historických dokladů, srovnávacího materiálu, metody etymologie a jevů kontaktních je vyšší, obzvlášť u pomístních jmen proniká zřetel k podobám z úzu. Toponomastik té doby byl Antonín Profous, který se soustředil na pomístní a místní jména a položil i základní kámen novodobého směru sbírání pomístních jmen. V Národním věstníku československém je otištěna jeho studie *O místních a zvl. pomístních jménech v okrese chrasteckém u Chrudimě*. Profous se dále věnoval spoustě konkrétních jmen, jako např. Domažlice, Chelčice, Chrudim (odkud pocházel) apod. Vladimír Šmilauer, jenž tehdy působil na Slovensku, vyzýval k typologickým studiím. Jeho práce *Vodopis starého Slovenska* se považuje za základní dílo evropské hydronomastiky (KDČB: 401).

Co se týče antroponomastiky, navazuje se na výzkum orientovaný na historii, což se projevilo na výkladech jména *Žižka* od Karla Tilze. J. Beneš psal o různých jménech, taktéž V. Polák. Vrstevnatost antroponym zkoumali František Bergmann a Václav Flajšhans, pak se k nim připojili ještě J. V. Šimák a Vojtěch Jirát. J. Janko se postaral o chronologizaci svou knihou *O pravěku slovanském* (1912), která měla ohlas i v zahraničí. Stať Františka Bergmanna *Příspěvky k české historické dialektologii* byla užívána k popisu vývoje nářečí. Tvarosloví antroponym zkoumal pouze František Cuřín ve studii *Dativ singuláru osobních jmen vlastních* (KDČB s. 401–402).

Historická onomastika nepovažovala vznik Místopisné komise za zvláštní mezník. V šlépějích P. J. Šafaříka a J. Kollára šel Lubor Niederle ve výkladech *Slovanské starožitnosti*

a *Život starých Slovanů*. V té době je stále ceněný slovník Augusta Sedláčka *Snůška starých jmen, jak se nazývaly v Čechách řeky, potoky, hory a lesy* (1920). J. V. Šimák detailně popsal vztah osídlení a jmen v knize *Osídlení Kladska* z roku 1919. Ohlas měla i jeho práce *Pronikání Němců do Čech kolonizací v 13. a 14. st.* z roku 1938. Vnesla objektivismus do problému našich dějin. Pro toponomastiku jsou nejdůležitější práce *Přehled vývoje vlastivědného popisu Čech* z roku 1940, *Příručka vlastivědné práce* z roku 1941, *Význam a sbírání pomístních jmen v Československu* z roku 1937, dále *Soupis map českých zemí* z roku 1952 a *Soupis a mapy zaniklých osad v Čechách* z roku 1959, jejichž autorem je František Roubík. Do moravské vlastivědy zasáhl Ladislav Hosák studující regiony. O názvosloví na mapách se v Brně postaral Bohuslav Horák. Studie o starém Slovensku a počátcích křesťanství v Čechách psal na Slovensku působící Václav Chaloupecký. Velký počet proprií nalezneme v rozsáhlých *Dějínách královského města Pelhřimova a jeho okolí* od Josefa Dobiáše, vedoucího Místopisné komise mezi lety 1947 až 1964 (KDČB: 402–404).

V tomto období nesmíme opomenout německou onomastiku na pražské německé univerzitě. Měla vysokou úroveň. Jejím hlavním představitelem byl Ernst Schwarz, který zorganizoval sběr pomístního názvosloví v německých oblastech. Jeho práce zkoumala v současné době Jana Matušová. Schwarzova kniha *Die Ortsnamen der Sudetenländer als Geschichtsquelle* z roku 1931 je vedle Šmilauerova *Vodopisu starého Slovenska* z r. 1932 první moderní dílo onomastiky v tehdejší Československu (KDČB: 404–405).

2.5. Onomastika od roku 1945 do konce šedesátých let 20. století

Onomastika se stala dílčí vědou lingvistiky. Práce se nyní zařazují k jazykovědným institucím, a to buď do dnes zaniklého Slovanského ústavu, nebo do Ústavu pro jazyk český. V roce 1948 proběhla přednáška Vladimíra Šmilauera na téma *Úvod do onomastiky*. Začala se komparovat česká onomastika se zahraničím, především se porovnávaly české, slavistické a germanistické práce. V tomto období se také odstranilo poněmčení sídlištních jmen, jež se provedlo mezi lety 1945 až 1955, vládní instituce spolupracovaly s Místopisnou komisí. Tyto změny někdy zasáhly i změny v příjmeních. Změny v názvech sídel zachytil Šmilauer, v příjmeních pak Josef Beneš (KDČB: 405–406).

Co se týče místních jmen, nelze opomenout základní slovník toponomastiky *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny*, jehož první tři díly (vydané 1947, 1949, 1951) napsal Antonín Profous sám, čtvrtý díl napsal s Janem Svobodou (vyšel posmrtně 1957) pátý napsali Vladimír Šmilauer s Janem Svobodou (1960). Slovník vykládá česká i

německá jména, dokonce i pro zaniklá sídla. Retrográdní slovník k němu vytvořil Karel Oliva starší. Vyšel jako zvláštní příloha v Zpravodaji místopisné komise. Vladimír Šmilauer, nejznámější osobnost české onomastiky, metodologicky ovlivňoval další bádání. Pro IV. MSS v Moskvě 1958 připravil studii *Metoda „malých typů“ v toponomastice*. Kombinuje časové, frekvenční, strukturní a areálové hledisko. Zásadní význam má jeho práce *Osídlení Čech ve světle místních jmen*. Nejvíce ovlivnila i světovou onomastiku, u nás Ivana Lutterera (*Vývoj místních jmen a osídlení v povodí Orlic* 1969) a inspirovala Rudolfa Šrámka (studie *Soustava místních jmen na severovýchodní Moravě* 1965 a *Název města Třebíče a místní jména v jeho okolí* 1977). Autorem dalšího skvělého díla *Místní jména obyvatelská na -any* (1958) je Jaromír Spal (KDČB: 406–407).

Začíná se rozvíjet i česká antroponomastika. Poprvé antroponyma rozdělil z hlediska formy a lexikálních základů Josef Beneš v knize *O českých příjmeních* (1962). Skvělým dílem se pro českou i slovanskou antroponomastiku stala práce *Staročeská osobní jména a naše příjmení* (1964), jejímž autorem byl Jan Svoboda. Tentýž autor rozpracoval i *Slovník staročeských osobních jmen*, nikdy však nebyl dokončen. Co se týče regionálních prací, Klement Králík vytvořil kvalitní brožuru *Osobní jména v nářečí kelečském*. Naopak práce *O názvech a jménech Těšínska* od Václava Davídka je nekvalitní. I v časopisech se publikovala různá bádání. R. Cikhart rozebíral *Příjmení nejstarších obyvatelů města Tábora. Křestní jména v Sobotce* sledoval S. Balcar. Na frekvenci jmen v 15. a 16. st. a příjmení typu Švec a Kovář se soustředil František Cuřín ve stati *Z dějin českých osobních jmen*, publikované v časopisu *Naše řeč*. František Cuřín byl autorem prací z historické dialektologie. Zkoumal hlavně vznik příjmení z tzv. živých jmen, dále i nářečí v místních a pomístních jménech, např. *Kapitoly z dějin českých nářečí a místních a pomístních jmen* 1969 (KDČB: 407–408).

I jazykové příručky začínají psát více o propriích. Dělí je podle způsobu tvoření, hypokoristika podle sufixů, např. *Mluvnice spisovné češtiny I* (1947) od Františka Trávníčka, nebo *Stručná mluvnice česká* od Bohuslava Havránka a Aloise Jedličky. V padesátých letech se začalo diskutovat o pravopisu názvů ulic a institucí. Tím se zabýval Miloš Dokulil v *Naší řeči a Slovu a slovesnosti*. Co se týče etymologických slovníků od Josefa Holuba a Františka Kopečného, propria se zde příliš neuvádějí. Také v *Etymologickém slovníku jazyka českého* od Václava Machka se vyskytují výjimečně (KDČB: 408–409).

Po roce 1945 se začaly zkoumat zaniklé osady. V práci *Soupis a mapa zaniklých osad v Čechách* se František Roubík, jak již název napovídá, zabývá zaniklými osadami v Čechách.

Na Moravě se jimi zabýval Vladimír Nekuda. Dále je zkoumali Rostislav Vermouzek a Ervín Černý (KDČB: 409).

V roce 1966 se konala první onomastická konference, a to v Liblicích. Pro onomastiku se zřídilo i samostatné pracoviště v Ústavu pro jazyk český – v roce 1969. V druhé polovině šedesátých let se začala onomastika vyučovat v Praze (Ivan Lutterer, František Cuřín), v Hradci Králové (Vladimír Ženatý), v Plzni (Jaromír Spal), v Brně a Ostravě (obojí Rudolf Šrámek). V roce 1960 se publikoval první onomastický časopis – *Zpravodaj Místopisné komise ČSAV*. Mezi lety 1983 až 1994 se přejmenoval na *Onomastický zpravodaj ČSAV*. Od roku 1995 používá současný název – *Acta onomastica* (KDČB: 409–410).

2.6. Onomastika od sedmdesátých let 20. století a současná onomastika

Oikonymie se rozšířila spolu s Profousovým slovníkem a se slovníkem *Místní jména na Moravě a ve Slezsku* od Ladislava Hosáka a Rudolfa Šrámka. V roce 1973 vyšlo první společné dílo slovanské onomastiky – *Základní soustavy a terminologie slovanské onomastiky*, jejímž autorem byli Jan Svoboda, Vladimír Šmilauer, Libuše Olivová-Nezbedová, Karel Oliva st. a Teodolius Witkowski. Začíná intenzivní rozvoj onomastiky (KDČB s. 410–411).

Onomastická teorie se začíná sblížovat s lingvistikou a proniká do mezinárodní onomastiky – uveďme *Úvod do obecné onomastiky* (1999) Rudolfa Šrámka, *Tvoření pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku* (1992), *Tvoření nejstarších českých osobních jmen* (1998) Jany Pleskalové, nebo *Synchronní a diachronní aspekty české onymie* (2004) Milana Harvalíka. Věnuje se pozornost funkce jmen v komunikaci. Dále se zdůrazňují onymické funkce jmen, ve vztahu propria a osídlení – stále inspirativně působí Šmilauerovo *Osídlení Čech ve světle místních jmen* a Svobodova *Staročeská osobní jména a naše příjmení* (KDČB: 411).

V toponomastice se jde čtyřmi směry:

- a) Vydávání slovníků – hlavně Ivan Lutterer a Rudolf Šrámek.
- b) Zpracování pomístních jmen češtiny – na jejich soupisu se na přelomu 60. a 70. let podílelo velké množství onomastiků z různých měst v Československu. Hlavními představitelkami zde byly hlavně Libuše Olivová-Nezbedová, Jana Matúšová, Jana Pleskalová a Jitka Malenínská.
- c) Zabývání se topolexémy (např. *alej-*, *brod-*, *dub-* atd.), hlavními autory jsou Vladimír Šmilauer (*Tvoření místních jmen z apelativ*, 1997), Karel Oliva st., Jitka Malenínská aj.

d) Zájem o typy toponym. Vznikají systematické i dílčí analýzy (Vladimír Šmilauer, Rudolf Šrámek, Ivan Lutterer, Libuše Olivová-Nezbedová a další) (KDČB: 412–413).

Antroponomastika stále navazuje na Beneše a Svobodu. Začíná pronikat i do zahraničí. Kniha Miloslavy Knappové *Jak se bude (Vaše dítě) jmenovat?* (1978, 1983, 1996, 1999, 2006 a další) vznikla hlavně pro rodiče. Knappová byla dokonce první, která řešila i jazykovou a kulturní rovinu příjmení. Josef Beneš nesměl od sedmdesátých let publikovat, proto jeho knihu *Naše příjmení* vydala jeho dcera Dobrava Moldanová. *Německá příjmení u Čechů* připravila s Benešem Marie Nováková. Osobní jména mezi 9. a 13. st. analyzuje monografie *Tvoření nejstarších českých osobních jmen* (1998) Jany Pleskalové. Další, kteří se zabývali antroponomastikou, byli František Kopečný, Karel Komárek, Svatopluk Pastyřík, Naděžda Bayerová nebo František Uher (KDČB: 413–414).

Co se týče hydronymie, stále se kvalitou nepodařilo překonat *Vodopis starého Slovenska* Vladimíra Šmilauera. Vynikla nejen práce Jitky Malenínské *K projektu Hydronomia Europae*, ale vznikly i další studie. Povodí řek Mže a Teplé popsal ve svých dílech Zdenek Jiskra, *Soupis jihočeských rybníků* sestavila Drahomíra Kálalová. *Retrográdní index historických hydronym ze Sedláčkovy Snůšky starých jmen* sestavila Alžběta Dvořáková pro Onomastický zpravodaj 1993/94 (KDČB: 415).

Oronymům byla věnována disertační práce Jitky Malenínské, *Oronyma Českého středohoří*. Česká bádání se představila v polském sborníku *Toponimia i oronimia* z roku 2001 (Miloslava Knappová, Libuše Olivová-Nezbedová, Jitka Malenínská (KDČB: 415).

V této době se setkáme i s novým pojmem – chrématonyma. Ty zkoumali Marie Čechová (dva články v časopisu *Naše řeč*), Miloslava Knappová (ve *Slovu a slovesnosti*) a František Uher. Poslední jmenovaný věnil chrématonyma i do výuky (KDČB: 416).

Taktéž se začíná rozvíjet literární onomastika, jež je propojena dvěma koncepty: Zahraniční bádání a obecně teoretické české výzkumy. Toto odvětví onomastiky zkoumali Rudolf Šrámek, Miloslava Knappová, Svatopluk Pastyřík a další. Nezkoumají se však pouze propria v literárních dílech, ale i ve folklóru. Zde můžeme zmínit jména, jako je Marta Šrámková, Libuše Olivová-Nezbedová, Hana Blaudeová a Marie Suchánková (KDČB: 416–417).

Pokračují studia jazykových kontaktů, zvláště vztahů česko-německých, vznikly práce o přejímání z cizích jazyků, zde můžeme zmínit např. Marii Janečkovou (jména u

Komenského), Ivana Lutterera (jména z historických map), Miloslavu Knappovou (antroponyma, chrématonyma), Karla Komárka nebo Emanuela Michálka (biblická jména). Studuje se úbytek exonymie, vytváření jejího stabilního jádra i regionálně omezeného výskytu (KDČB: 417).

Od sedmdesátých let se dostala do onomastiky dialektologie. Do *Českého jazykového atlasu* se připsala některá vlastní jména a navázalo se na starší dialektologii (např. Adolfa Kellnera, Františka Kopečného).

Od poloviny 20. stol. se většina proprií stala součástí mluvnic. Navazuje se hlavně na Gebauerovu školu, na Havránka a Jedličku. V mluvnicích se výklady obracejí k tvarosloví, dokládá se současná deklinace proprií. I jazykově kulturní aspekty jsou zpracovány knižně, např. Miloslava Knappová a její *Naše a cizí příjmení v současné češtině* (2002) (KDČB:418).

Pro toponymii jsou charakteristická tři témata:

První se věnuje toponymům a zaniklým osadám, podkladem byl *Soupis a mapa zaniklých osad v Čechách* od Františka Roubíka. Nově nashromážděná jména použila Libuše Olivová-Nezbedová ve svých člancích.

Druhé téma se zabývá toponymy a jejich vztahy k osídlení. Nejznámější knihou je Šmilauerovo *Osídlení Čech ve světle místních jmen* z roku 1960, které se dočkalo druhého vydání roku 2015. Jím se inspiroval Ivan Lutterer při psaní práce *Vývoj místních jmen a osídlení v povodí Orlic* (1969) i historik Zdeněk Boháč (*Dějiny osídlení středního Povltaví v době předhusitské*, 1978).

Třetí téma se věnuje patrociniím, tj. pojmenováním kostelů, klášterů, nemocnic po určitém světci, pod jehož ochranou mají být (KDČB: 419–420).

Onomastika se pomalu stává součástí vyučování na vysokých školách, píše se onomastické práce, seminární, bakalářské, diplomové a disertační. K výuce se používají teoretické práce přibližující téma, např. *Úvod do toponomastiky* z r. 1963 Vladimíra Šmilauera, novější *Úvod do obecné onomastiky* (1999) Rudolfa Šrámka, *Nový encyklopedický slovník češtiny* (2016) a z poslední doby rozšířený elektronický *Nový encyklopedický slovník češtiny online* (KDČB: 420).

Od 80. let pronikají české práce do onomastiky. Pořádají se onomastické přednášky a kongresy. Zástupci české onomastiky jsou voleni do Mezinárodní komise pro slovanskou

onomastiku při Mezinárodním komitétu slavistů. Mezi lety 1966 až 1998 proběhlo sedm onomastických konferencí (KDČB: 421–422).

3. Současní představitelé onomastiky

Mezi současné onomastiky můžeme zařadit Rudolfa Šrámka, který se intenzivně věnuje všem tématům onomastiky. Dále připomínáme Janu Pleskalovou, jež se zajímá o antroponomastiku a pomístní jména. Antroponomastikou se celoživotně zabývá také Miloslava Knappová, autory prvních hlubších studií z antroponomastiky v 60. letech 20. století jsou Josef Beneš (*O českých příjmeních*, 1962), Jan Svoboda (*Staročeská osobní jména a naše příjmení*, 1964), pokračovatelkou J. Beneše soustředěnou mimo jiné na česká příjmení je Dobrava Moldanová (*Naše příjmení*, 1983, 2010, 2015, 2019). Oronymii se věnovala Jitka Malenínská. Základy onomastice položil Vladimír Šmilauer. Pokračovateli jsou Jaroslav David z Ostravské univerzity, Pavel Štěpán a Žaneta Dvořáková z ÚJČ AV ČR, Michaela Boháčová Čornejová z Masarykovy univerzity v Brně aj. Ze slovenských představitelů můžeme zmínit např. Emu Krošlákovou, Milana Majtána, či Jaromíra Krška.

4. Šrámkův toponymický vztahový model

Rudolf Šrámek ve svém *Úvodu do obecné onomastiky* (dále jen ÚDOO) uvedl tzv. vztahový model (VM), který vyjadřuje základní vztah pojmenovatele k propriálně pojmenovanému objektu (ÚDOO, 1999: 36). Tento model je vymezením jazykové stránky vlastního jména a obsahuje dva zřetele: derivační a strukturní. Jazykovou stránku můžeme také pojmenovat jako *názvotvorný model*, nebo též *model slovotvorný*. Oba modely jsou obsaženy v každém vlastním jménu (tamtéž).

Když proprium vznikne, automaticky je motivováno znakem, kterým se objekt popisuje, nebo nějak charakterizuje.

Vztah pojmenovatele k objektu je vymezen čtyřmi kategoriemi, které se vystihují otázkami:

- I. kde?
- II. kdo, co?
- III. jaký, jací? Za jakých okolností?
- IV. čím?

Vztahové modely sice pojmenovávají sídla, pole, řeky atd., ale z jejich hledisek jde o pouhé dvě skupiny objektů. Pojmenovací modely se váží na živé bytosti (osadníky, např. *Bohuňovice*), nebo na neživý objekt. Neživý objekt se může vázat na samotný objekt (např.

Brod), nebo na nějaký charakteristický znak povýšený na pojmenovací motiv (např. *Brno*), popř. podle přivlastňovacího vztahu (např. *Benešov*). Dále se může vázat v širokém smyslu na okolnosti, za nichž onymický objekt vznikl, nebo funguje v komunikaci, např. *Poruba*. U anoikonym je dost častá i kombinace dvou kategorií.

Základní síť vztahových modelů oikonymie současné češtiny

Rozlišují se modely **životné** (A) a **neživotné** (B). Některé motivy však dodnes nelze přesně určit, proto jsou řazeny k více motivům, např. oikonymum *Sekyřany*. (ÚDOO: 38).

I. kategorie – model kde? (lokalizující)

A. životná jména

Oikonyma pojmenovali lidé, kteří sídlo založili a bydleli v něm, neboli „místo, kde jsme, kde bydlíme, kde jsme se usídlili“, popř. „tam, kde bydlí...“ Tato jména patří k nejstarším jménům české onymie.

U tohoto principu také vznikly přezdívky obcí.

1. Sufix -any

Např. *Dubany* – dub + any, dubané → lidé bydlící tam, kde je, nebo kde byl dub.

a) terén: *Břežany* (na břehu), *Vysočany* (vysoko) atd.

b) půda: *Hliňany*, *Slatiňany*, *Naloučany*, *Lažany* (na lázu) atd.

c) voda: *Vodňany* (vodné místo), *Řičany* (řeka), *Medlánky* (deminutivum z *Mdlany*, vzniklo ze spojení na mdle tekoucí vodě);

d) rostlinstvo: *Pňovany* (pňové místo, neboli tam, kde byly pařezy), *Hajany*, *Lužany*, *Rokycany* (rokyta), nebo i *Jevany* (jíva);

e) zvířata: *Tuřany* (tur), *Vraňany*, (vrána), *Blšany* (blecha);

f) rozmanité věci: sídliště – *Sedlčany*, stavby – *Nýřany*, pracoviště: *Sekyřany* (zde ovšem pozor, může se vykládat buď, jako kde bylo nutné použít seker, nebo jako výrobci seker! (ÚDOO: 38).

2. Sufix -ice, -ovice

Tato jména jsou vždy plurálová. Patří sem např. *Mezilesice* (lidé bydlící mezi lesy) (ÚDOO: 39).

3. „Odkud přišli?“

Motiv, který je základem studia migrace obyvatelstva.

Např. *Osvětimany* (zajatci od polské Osvětimi), patří sem i oikonyma od etnických jmen, např. *Němčany*, nebo *Prušánky*. Pozor! *Moravany* v Čechách a *Čechy* na Moravě mají jinou motivaci: *Moravany* patří k sufixu -any, s motivací k půdě (morava = mokrá, bažinatá půda), *Čechy* zase k motivaci „ves rodiny Čechovy“, čili model (ÚDOO: 39).

B. neživotná jména

Tyto objekty se pojmenovávají podle toho, „kde leží, kde to je“.

1. Typ prepozice + nomen (**p+N**): poměrně řídký v oikonymii, v anoikonymii obvyklý. Je zde pouze několik osad, které zpravidla vznikly kolem hospod na křižovatkách cest, např. *U Anděla*. Můžeme tedy říci, že se jedná o transonymizaci jména hospody a jsou shodná s typem 4-B, lokalizující motiv má podobu „osada leží tam, kde je hospoda U Anděla“.

2. Typ prefix + nomen: (**+N**): neobvyklý, spíše na starších osídlených územích, např. *Podbaba*.

3. Typ prefix + nomen + sufix (**+N+**): velmi častý, stále produktivní typ modelu. Nejčastějším topoformantem je **-í**, např. *Meziříčí*, *Vrchlabí*, *Zálesí* atd., pestrý je i typ tohoto modelu jiných topoformantů nejen sufixů, ale i prefixů.

4. Typ lokalizující model, „**tam, kde je...**“: tento model obsahuje převážně oikonyma přejatá z hydronym, např. *Sázava*, *Ostrava* atd. Někdy se proprium jen obmění (*Jihlávka*, *Svitávka*) nebo pluralizuje (*Odry*, *Svitavy*). Do tohoto modelu patří i oikonyma podhradní, nebo sídla nazvaná podle hradu (např. *Frýdek*, nebo *Loket*) (ÚDOO: 39–40).

II. kategorie „kdo, co?“

A. Životná jména

V této kategorii vznikly dvě skupiny jmen, a to:

- a) vyjádření povolání, nebo zaměstnání
- b) vyjadřující sociální stav, nebo postavení.

a) povolání, nebo zaměstnání

1. zakončení **-ary**, **-áry** (*Štítary*, *Bečváry*);

2. zakončení **-áře** (*Hrnčíře*).

3. Od některých názvů se vyskytují jména zakončená na **-áry** i na **-áře**, srovnejme *Bečváry/Bečváře*.

4. Zakončení **-níky**, např. *Jemníky* (jamníci = horníci), *Zlatníky*.

5. Zakončení **-nice**; kde se jedná o oikonyma, u nichž můžeme předpokládat existenci podoby **-níky**. Ta se vyrovnala s patronymy na **-ice**, **-ovice**.

6. Zakončení **-e**, jemuž nepředchází **-ar-**, nebo **-ář-**, např. *Rataje* (rataj).

7. Některá složená jména: *Kladruby* (dřevorubci), *Koloděje* (koláři) atd. Spekuluje se i u jména *Voděrady* (pečovatelé o dodávku vody), ovšem u tohoto jména existuje i teorie ironizujícího jména (VM III).

b) stav a sociální postavení

1. Zakončení **-i** (Dvořáci); poměrně ojedinělý typ.

2. Zakončení **-y** (Žebráky).

Oikonyma vzniklá na tomto modelu (II-A) mají velmi hodnotnou cenu pro studium starobyklých sídel.

B. Neživotná jména

Sem patří oikonyma, která bez použití formálně názvotvorného prostředku přímo vyjadřují, po čem se ptá motiv „**co zde je (bylo, bude)? co tam je (bylo, bude)?**“

Patří sem např. *Buk, Dub, Hora, Písek, Obora, Týn, Láz, Louka, Most* atd.

Je stále produktivním typem, plurál v tomto typu značí mnohočetnost objektů v daném místě. (ÚDOO: 41 - 42).

III. kategorie „jaký, jací?“, „za jakých okolností?“

A. Životná jména

Tento pojmenovací model poukazuje buď na skutečné, nebo domněle ironicky působící vlastnosti zakladatelů, popř. obyvatel daného místa. Tato sídla většinou pojmenovávali sousedé, jména vznikla přezdívkou. Podrobnou klasifikaci určil Vladimír Šmilauer v pátém

svazku slovníku *Místní jména v Čechách*, jehož autorem byl již zmíněný Antonín Profous (ÚDOO: 42).

Příklady životných jmen dle modelu III. A:

- **spojení dvou substantiv:** *Dědibaby*
- **spojení substantiva + verba:** *Baboleky* (lekali se jako báby), *Hracholusky*
- **spojení dvou adjektiv:** *Chrudichromy* (ze slov chrudý, drsný + chromý)
- **spojení adjektiva + substantiva:** *Bosonohy*, *Holohlavy*
- **spojení verba + substantiva:** *Neznabohy*
- **spojení pronomina + substantiva:** *Soběsuky*
- **spojení pronomina + adjektiva:** *Soběhrdy*
- **spojení pronomina + verba:** *Soběchleby* (zde ve významu sobě chlebili, shromažďovali jen pro sebe)
- **spojení numerále + substantiva:** *Pětipsy*
- **spojení numerále + adjektiva:** *Všehrdy*
- **spojení numerále + verba:** *Všeruby*
- **spojení adverbia + adjektiva:** *Veleliby*
- **spojení adverbia + verba:** *Křivolaje*

Podle Šrámků mohou mít ironizující význam i oikonyma *Nouzkovice* a *Chudobice*.

Podle tohoto motivu se oikonyma přestala vytvářet od konce 15. století, jsou tedy charakteristická pro staré sídelní areály a mohou doprovázet i jiné starobylé pojmenovací typy. Produktivní již tento motiv téměř není – zachoval se v přezdívkovém pojmenování osob, obzvláště v moravskoslezských nářečích (ÚDOO: 42 - 43).

B. Neživotná jména

Tato oikonyma vznikla na základě motivu pojmenovacího odrážejícího charakteristickou vlastnost, jež je odpověď na otázku „**jaký/á/é?**“ nebo „**jaké to tam/zde je?**“. Propriem tedy charakterizujeme, nebo kvalifikujeme vnější vlastnost, která hověla pojmenování daného místa v daném čase a dané lokalizaci tak, že mohla plnit jednoznačně diferencující funkci oikonyma. Slovanská toponomastika nemá jednotné mínění v tom, zda tato oikonyma vznikla transpozicí adjektiv, či elipsou nějakého řídicího členu, který by vyjmenovával substanci objektu, např. *Mokrá louka* → *Mokrá*. Nelze tuto teorii vyloučit – oikonyma jsou s touto konstrukcí doložena, taktéž i proces elipsy je doložen a zdokumentován

(např. *Machová*, vzniklo jako *Machowalhot* v roce 1397). Tendence preferovat u oikonym určitý rod by však spíše nasvědčovala tomu, že jde o samostatný pojmenovací akt. Můžeme srovnat v češtině femininum (*Brná, Dubá, Mokrá, Suchá* apod.) a ve slovenštině neutrum (*Krivé, Dubové, Vrbové* apod.) a v ruštině převaha neuter nad femininem (*Dubnoje x Dubnovaja*, neutra jsou zde častá i u deantroponymních oikonym, např. *Ivanovskoje*). Dalším důležitým svědectvím o normě feminin podávají oikonyma vzniklá v češtině po roce 1945, např. *Písečná*, či *Slunečná* (ÚDOO: 43).

Do tohoto modelu patří typy:

1. Od původu adjektiva neodvozená – „homonymní“ oikonyma vznikla jejich transpozicí do propriální sféry a v souvislosti s tím nabyla vlastnosti substantiv – např. *Mokrá, Suchá, Velká* atd.

2. Odvozená adjektiva – ovšem i ona mohla být hotovými útvary transponována do propriální sféry. Ale pozor! U jmen se jmennou podobou (typ *Dubno*) se předpokládá spíše toponymicky pojmenovací akt. Rozlišujeme:

a) pojmenování končící na **-á**: *Dubá, Lipá, Luká* atd.

b) pojmenování končící na **-ov-á**: *Buková, Jedlová, Lipová* atd.

c) pojmenování končící na **-ov-é**: *Jedlové, Vrbové* atd.

d) pojmenování končící na **-ov-ý**: *Bukový, Jedlový* atd.

e) pojmenování končící na **-n-á**: *Bučná, Kamenná, Lipová* atd.

f) pojmenování končící na **-n-é**: *Hlinné, Jamné, Písečné* atd.

g) pojmenování končící na **-n-ý**: *Rohozný*

h) pojmenování končící na **-n-o**: *Březno, Dubno, Jivno, Lipno, Opočno* atd.

Oikonyma typu a) jsou starobylá, c) a d) se vyskytují poměrně řídko.

K typu h) patří i poměrně archaické pojmenování končící na **-n-a**. Tato jména se však tvarově vyrovnala s běžným typem **-n-á** a tak je obtížnější je rekonstruovat. Např. jméno *Modrá* u Uherského Hradiště se skloňuje v místním nářečí *Modra*, genitiv *Modry*, lokál *Modře*. Tento způsob se aplikuje i u slovenského města *Modra*, nebo u polského *Brenna*.

3. Substantivizovaná adjektiva: Tento typ se uplatnil u hydronym, z nichž transpozicí do toponymické sféry onymie vznikla oikonyma pro osady u daných řek a potoků. Pojmenovací motiv hydronym, pokud vyjadřuje vlastnost, popř. charakteristiku objektu, patří do tohoto modelu. Srovnat můžeme:

- a) pojmenování končící na **-ice** (vzniklo z **-ica**): *Bystřice, Kamenice, Olešnice* atd.
- b) pojmenování končící na **-ovec** a **-ec**: *Modřec, Bukovec*. Některá jména se mohla vyrovnat s nominativem, např. *Bystřec* → *Bystrc*.
- c) pojmenování končící na **-en-ec** a **-n-ec**: *Bzenec, Kamenec* atd. (ÚDOO: 43 - 44)

C.

Samostatná skupina oikonym, která vytváří podtyp motivu s odpovědí na otázku „**za jakých okolností?**“ Oikonyma v této skupině podávají informace o tom, které okolnosti vedly k jeho založení, nebo založení doprovázely. Tyto informace mají velký přínos pro dějiny.

Řadíme sem:

- a) **okolnosti způsobu dobývání půdy**: *Zhoř, Žďár, Poruba, Pohořelá* atd.
- b) **právní okolnosti spojené se získáním místa k založení**: *Soudná, Bezprávi* atd.
- c) **způsob vymezení hranic**: *Újezd, Ochoz*;
- d) **zvýhodňující právní okolnosti**: *Lhota, Zvole*;
- e) **poukaz na úspěšnost či neúspěšnost**, např. *Bída*. Patří sem i „**lákání**“ **osídlenců**, např. *Veselí*;
- f) **poukázání na nebezpečí**, např. *Hled'sebe, Lapač, Daskabát* atd. (ÚDOO: 44 - 45).

IV. kategorie „čí?“

Jeden z nejstarších a nejrozšířenějších modelů, který se vyskytuje ve všech jazycích světa. Vyjadřuje fakt, že někomu něco patří. Variantou tohoto modelu je honorifikace, např. u jména *Havířov* se nepřivlastňuje, nýbrž vznikl na počest havířů.

A. Či lidé?

1. Typ **osobní jméno = oikonymum**. V češtině se vyskytuje zřídka, není ani produktivní. Např. u oikonyma *Myslík* znamená, že ves osídlil Myslík se svými lidmi. Pozor, zde nemůžeme také vyloučit motiv IV. B, jak dokládá pomístní jméno *Hurník* – les patřící Hurníkovi!

2. Typ **osobní jméno v plurálu = oikonymum**. Poměrně starý typ jmen, a ač nebyl produktivní, korespondoval s tendencí slovanských oikonym k pluralizaci. Např. u oikonyma *Diváky* znamená, že ves je lidí patřících k rodině či skupině vedené osobou jménem *Divák*.

3. Typ **osobní jméno + oikonymický formant -(ov)ice**. Takto vzniklá oikonyma jsou nejpočetnější v češtině, hojná jsou i v polštině a ukrajinštině. Zkoumána jsou již od dob Františka Palackého, a to i v germánské toponymii. Např. u jména *Jaroslavice* znamená ves lidí Jaroslavových. Model tohoto typu tvoří důležitý pramen ke zkoumání nedoložených antroponym, např. ze jména *Zaradice* můžeme odvodit jméno *Zarad*.

Ale pozor, musíme dále rozlišovat tři základní typy formací oikonym náležejících k formantu osobní jméno + -(ov)ice – a to kvůli jejich odlišné strukturní, areálové a chronologické vlastnosti!

Typ 3a – **přípona -(ov)ice je spojena s lexikálně dvoučlenným komponovaným jménem**. Jména tohoto typu převážně končí na -ice a jsou pojena s lexikálně dvoučlenným komponovaným osobním jménem, např. *Jaroslavice* se jménem *Jaroslav*, či *Bohumilice* se jménem *Bohumil*.

Typ 3b – **přípona -(ov)ice je spojena se zkrácenou, či deminutivní podobou osobního jména**. Je možné, že i existovala hypokoristika, která se uplatnila při utvoření oikonyma, např. *Bohunice*, *Milešovice* atd.

Typ 3c – **přípona -(ov)ice je spojena se jménem deaplativního původu**, např. *Křížovice* ke jménu *Kříž*, nebo *Černíkovice* ke jménu *Černík*.

4. Typ je **odvození oikonyma od apelativního pojmenování osoby**, např. *Kralice* (lidé poddaní králi), *Opatovice* (lidé poddaní opatovi), *Popovice* (lidé poddaní popovi) atd.

5. Typ, **oikonymum s příponou -any**, je utvářen méně často. Např. U jména *Jirčany* zde je základem jméno *Jirka* a znamená „ves Jirkových lidí“. Ne vždy však můžeme vztah mezi osobním jménem a oikonymem určit (ÚDOO: 45 - 46).

B. Čí majetek?

1. Typ *Myslík, Šach*, nelze odlišit od modelu IV. A.
2. Typ – různé podoby osobních jmen s přivlastňovací příponou, např. u jména *Myslivoř* znamená majetek Mysliborův.

I v tomto typu vzniká spousta malých typů, jež mají významně diferencující úlohu, o čemž pojednává i Vladimír Šmilauer ve svém díle *Osídlení Čech ve světle místních jmen*. Vnitřní členění vzniká na stejném principu jako u modelu IV. A 3. Tyto podtypy jsou běžné u starých sídelních areálů, či pro jejich okraje, popř. pro pronikání kolonizace podhorských oblastí. Patří sem:

a) **Oikonyma se sufixem -jъ**; např. *Kroměříž*, kde jméno znamená majetek Kroměžírův. Tento posesivní sufix se nachází nejen ve jménech končících na -slav (např. *Břeclav* – majetek Břetislavův, *Mirolav* – Mirolavův atd.), ale i na -m (*Kouřim* – majetek Kouřimův). Zde koncové -v, -m ve spojení se sufixem bylo palatalizované, což vedlo ve změně rodu z mužského na ženský. Ve spisovném jazyce a na západní části území je paradigma zachováno, ovšem na Moravě a Slezsku je zachováno maskulinum, kde se stále používá *ten* Kroměříž. Toto pravidlo se uplatňuje i u posesivních oikonym s -jъ odvozených od hypokoristik, či od jednoduchých jmen. Např. *Želeč* + jъ → *Želeč*, nebo v nářečí *Chromek* → *Chromč* (oficiálně však *Chromeč*).

b) **Oikonyma se sufixem -ja**, která se vyskytují ojediněle. Obsahují vztah posesivity vázaný na objekt ve femininu – oikonymum je proto ve stejném rodě. Zde můžeme uvést např. *Vidče*, jejíž jméno vzniklo z hypokoristika od jména *Videk*, přidal se sufix -ja (*Vidča ves*), vytvořilo adjektivum *videčský, videcký*, pak vznikla maskulinní podoba *Videč*, která se v nářečí objevila v pádech v podobách *Vidč/Vič*, ze které vzešlo adjektivum *vidský/vický*.

3. typem jsou **oikonyma se sufixem -ov**, jenž je nejčastějším toponymem v české oikonymii. V tomto typu se odvozují oikonyma utvořená od hypokoristik a deminutiv (např. *Radkov*), jednoduchých (např. *Komárov*) i cizích osobních jmen (např. *Benešov*).

4. typem jsou **oikonyma utvořená od jmen osob původem světské, nebo církevní vrchnosti**, např. *Opatov*.

5. typem jsou **feminina formantu -ova**, který se objevuje jen někde, např. *Machova Lhota* se elipsou podstatného jména stala jednočlenným jménem *Machová* a začalo se skloňovat adjektivně. Oikonyma tohoto typu svědčí o časově jednotné kolonizaci.

6. typ – **oikonyma s formantem -ín** mají jako základ osobní jméno končící na -a, popř. -ja. Např. Hodona (Hodoňa?) + -ín → *Hodonín*. Ojedinele se nářeční podoba stane oficiální podobou, např. *Bohunín* (majetek Bohuňův) s nářečním -mín se pak stal oficiálně *Bohumín*.

7. typem se myslí **posesivní oikonyma tvořená od stejného druhu osobních jmen**. Např. *Všemina* = jméno Všema + -ina, s významem Všemova ves.

8. typ jsou zřídka se vyskytující **oikonyma s formantem -ka**, většina je mladších; např. *Baška*.

9. typ – **oikonyma s výjimečným formantem -ství**, např. *Království*.

10. typ obsahuje **oikonyma s topoformantem -ovec**, jenž je v oikonymii neobvyklý – obsahuje spíše mladá jména např. *Karlovec*.

U 11. typu, **oikonym s formantem -yně**, je nejisté, zda je můžeme interpretovat vždy jako posesivní, nemusí mít totiž antroponymický základ. Jisté je to zřejmě u jména *Ruzyně*, jméno *Lutyně* je zřejmě podobou předslovanského hydronyma.

Posledním, 12. typem jsou **oikonyma německého původu s přjetím do češtiny, nebo jména utvořená v rámci „německé“ módy**. Zde můžeme uvést *Frenštát* (Frankovo město), *Varnsdorf* (z německého Wernersdorf, Wernerova ves) atd. Při přjetí se tento motiv pocíťoval patrně jen u hradních jmen, jinak se téměř nepocíťoval (ÚDOO: 46 - 48).

C. Honorifikující motiv

Ač se vyvinul z posesivního motivu, postupem času ztratil poukaz na přivlastnění pojmenovaného objektu, neboť to již zaniklo. Využití tohoto motivu je charakteristické pro politickou činnost společnosti, proto vzniklá jména nemusí být trvalá. Často se měnila oikonyma po zemřelých činitelích. Dále zde můžeme vyzdvihnout dřívější název *Zlína*, *Gottwaldov*. Jiný název, *Havířov*, vznikl podle krajově živého slova *havíř*. Tento motiv je zřetelný u názvů ulic, budov atd. (ÚODO: 48).

Praktická část

5. Metodologie

Teoretická část se zabývá pojmem onomastika, jeho popisem a historií. Využit je především *Nový encyklopedický slovník češtiny* v elektronické podobě od kolektivu předních českých lingvistů. K historii onomastiky bylo čerpáno z knihy *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*, konkrétně kapitola Onomastika, kterou napsal Rudolf Šrámek. Tato kapitola je rozdělena do šesti podkapitol – Předvědecké období, onomastika první poloviny 19. st., onomastika od druhé poloviny 19. st. do roku 1913, období onomastiky mezi lety 1913 až 1945, období onomastiky od roku 1945 do 60. let 20. st. a nakonec onomastika od 70. let 20. st. až po současnost.

Dále připomínám Šrámkův toponomastický model z jeho publikace *Úvod do obecné onomastiky*. Tento model je později aplikován na obce ve farnosti Volary.

Následuje praktická část, kde jsou nejprve rozebrána oikonyma z farnosti Volary, proč se tak obce jmenují a kdy vlastně vznikly. Výklad obsahuje informace, kde se farnost nachází a které obce do ní patří, zároveň je uvedeno, se kterými farnostmi se volarská farnost sloučila. Odborných zdrojů k vysvětlení názvů však není mnoho; opírat se můžeme pouze o slovník *Místní jména v Čechách* od Antonína Profouse, Šrámek se těmito jmény nezabývá – pouze název obce Volary je vysvětlen v knize *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* (spoluautor Ivan Lutterer). K názvu jedné osady (konkrétně osady Černý Kříž) se použila kniha *Odkaz staré Šumavy* od Romana Podholy. K názvům zaniklých obcí se čerpalo z Profousova slovníku, ovšem ne všechna jména jsou tam uvedena, např. dnešní součást Volar Štögrova Huť, proto se dále čerpalo opět z knihy Romana Podholy *583 portrétů zmařené Šumavy*, popř. z Elektronického slovníku staré češtiny (ESSČ) pro jméno Mlaka. Jeden název není objasněn a musí se odhadovat, proč se vlastně osada Putín takto jmenovala: jsou zde dvě možnosti; apelativum pouť, či osobní jméno Půta. Zároveň se v této části práce rozebírá časoprostor, jak se jména postupně vyvíjela. K výkladu vývoje jmen byl použit opět Profousův slovník, dále *Místopisný slovník království českého* od Augusta Sedláčka a *Historický lexikon obcí v ČR*.

Dále jsou rozebírána některá anoikonyma, konkrétně názvy stezek, také hydronyma. Pro jméno potoku Hučina jsem využil ústního sdělení referentky informačního střediska, Veroniky Hričovské. Pak jsem použil encyklopedii Českého Krumlova, v níž je obsažený článek od Mileny Hajné o původu Schwarzenberského plavebního kanálu. Pro řeku Vltavu jsem využil

popis Jitky Malenínské v publikaci od Libuše Olivové-Nezbedové, *Pomístní jména v Čechách: o čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest* a Šmilauerův článek *Naše řeky* v časopisu *Naše řeč*. Písemné zdroje však názvy stezek nevysvětlují; tyto informace jsou předávány převážně ústně. Použit byl rovněž časopis *Šumava*, kde Alois Pavlíčko vysvětluje název *Medvědí stezka*, dále pak přednáška Ludka Němce.

Poté se práce zaměřila na obce, které připadly do Vojenského výcvikového prostoru Boletice. Zde jsou analyzována příslušná oikonyma, vysvětlovány jejich názvy a první zmínky o nich. K historii tohoto prostoru byla využita kniha *Vojenský prostor Boletice: historie a současnost*, napsaná Ladislavem Skočným. Co se týče názvů, byly využity již zmíněná Profousova *Místní jména v Čechách*, Sedláčkův *Místopisný slovník království Českého a 583 portétů zmařené Šumavy* od Podholy. Tyto knihy byly také důležitým zdrojem informací při zjišťování doby vzniku obcí. K jedné obci byl připojen i název uvedený v knize *Dějiny kláštera Svaté Koruny* od Jaroslava Kadlece.

Nakonec jsou oikonyma ve farnosti Volary ve výběru rozdělena podle Šrámkova toponymického modelu, který je vysvětlen v teoretické části. Znovu jsou připomenuty otázky tohoto modelu.

6. Farnost Volary

Římsko-katolická farnost Volary má sídlo ve městě Volary, okres Prachatice a je územním společenstvím římských katolíků v rámci prachatického vikariátu Českobudějovické diecéze. Dříve zde byly i jiné farnosti, a to Cudrovice, České Žleby, Pěkná a Želnavá, ty se však sloučily pod volarskou farnost, která je od 1. 1. 2020 jejich nástupnickou farností. Uvedeme tedy zde i ty obce a jejich části, které patřily pod farnost, jež se s touto sloučila. Patří sem tedy: Bělá, Brod, Cudrovice, Černý Kříž, České Žleby, Dlouhý Bor, Dobrá, Dolní Sněžná, Horní Cazov, Horní Sněžná, Hory, Chalupy na Blatech, Chlum, Jelení Vrchy, Jodlovy Chalupy, Kamenná Hlava, Krásná Hora, Krejčovice, Láz, Milešice, Mlaka, Mlynářovice, Nové Chalupy (zaniklá ves), Nové Chalupy (součást Nové Pece), Nová Pec, Nové Údolí, Ovesná, Pěkná, Pernek, Plešivec, Putín, Radvanovice, Slunečná, Smolná Pec, Spálenec, Stožec, Svata Magdaléna, Štögrova Huť, Uhlíkov, Vltava, Volary, Záhvozdí a Želnavá.⁵

Je zajímavé, že sem patří i Hory a Pernek, ačkoliv patří pod sousední okres Český Krumlov a pod obec Horní Planá, která má vlastní farnost (tamtéž).

Mezi filiální kostely této farnosti patří kostel sv. Kateřiny Alexandrijské ve Volarech, dále kostel sv. Anny v Pěkné a kostel sv. Jakuba v Želnavě (tamtéž).

6.1. Obce a osady ve farnosti Volary, či patřící k obcím náležícím k této farnosti

Bělá je část obce v obci Nová Pec, v okrese Prachatice. Leží na sever od Nové Pece ve vzdálenosti 5 km. Český název byl dán nezávisle na původním německém pojmenování **Parkfried** ze středohornoněmeckého (dále jen střhn.) *bērc + vrit*, *berc* = ‚dřevěná ohrada, ale i kolový srub, opevněný dům‘. O obci je první zmínka pod jménem *Persircz* už v roce 1393, 1394 *Perfriez*, později další varianty jména 1412 *Pergfride*, 1420 *Bergfride*, 1496 *Pargfrid*, *Parkgrid*, další obměny v 16. a 17. stol. (*Parkffryd*, *Pargffryd*), v 18. stol. (1720 a 1789) *Parkfried* (Antonín Profous, *Místní jména v Čechách*, dále jen MJČ, III. díl: 323). Podle Romana Podholy byla před válkou ves též známá jako *Borek* (Roman Podhola, *583 portrétů zmařené Šumavy*, dále jen Podhola: 104). Název Bělá se obvykle dával podle jména blízkého

---

⁵ Římskokatolická farnost Volary. Online. 2020. Dostupné z: <https://farnostvolary.estranky.cz/>. (poslední přístup: 16. 1. 2024)

potoka, říčky. V osadě sice jeden potok je, není však pojmenovaný. Je však možné, že osada dostala název podle bříz, které se v ní nacházejí.

Bělá byla samostatnou obcí do roku 1961. Její název a okres se však měnily, v roce 1869 a v letech 1880–1890 se uvádí jako Parkfried v okrese Krumlov, 1900–1910 se uvádí také jako Pargfried v okrese Krumlov, mezi lety 1921–1930 jako Parkfried v okrese Český Krumlov, v roce 1950 už je v okrese Prachatice. Od roku 1961 je část obce Nová Pec v okrese Prachatice. Podholova teorie s názvem *Borek* v Historickém lexikonu není uvedena (Historický lexikon obcí, dále jen HL: 11).

Brod byla obec ležící na pravém břehu Vltavy, 11 ½ km od Pěkné. V Profousových MJČ ji nenalezneme pod českým názvem, nýbrž pod německým **Grasfurth**, pod kterým vznikla. První zmínka o obci byla až po r. 1800, neboť Schaller ji v roce 1789 ještě neuvádí. Německý název je složeninou – z německých slov *Gras* (tráva) a *Furth* (brod), což znamená, „travnatý brod“ (Profous, MJČ, I. díl: 560). Český název vznikl zřejmě překladem jedné části německého pojmenování.

Brod byl osadou obce Nová Pec, a to asi do roku 1900. Od tohoto roku do roku 1950 byl Brod součástí obce Stožec. Po roce 1950 Brod z mapy zmizel (HL: 40).

Cudrovice byly obcí asi 5 km ssv. od Volar. Nejprve se jmenovaly Cudrovice, pak se přejmenovaly na Cudrlovice, pak zpět na Cudrovice. První zmínka o obci pochází z r. 1456, kdy ji zaznamenává vimperský archivář Klimesch pod názvem *Cudrowicze*; dále se uvádějí pod dvojjazyčnými názvy *Czudrłowicze*, *Czudrlenslag* z let 1503 a 1528, dále 1595 německy *Czuderschlag*, 1625 a 1654 *Czudrłowicze*, 1718 jako *ves Czuderłowicze*, 1720, 1790 a 1840 jako *Zuderschlag*. Ve všech případech český název znamená *ves lidí Cudr(l)ových*, kdy příjímí *Cudr* je ze staročeského *cúdař*, znamenající soudce. Apelativum *cúdař* je odvozeno od základového *cúda*, *cuda* ze středolatinšského *czuda* ‚zemský, hradecký n. krajský soud‘ (ESSČ)⁶. Německý název *Zuder(l)schlag* zase znamená ‚Cudr(l)ova paseka‘ (Profous, MJČ, I. díl: 286).

Tato obec byla osadou, jež v letech 1889–1910 náležela obci Milejšice v okrese Prachatice, v roce 1921 byla částí téže obce. V roce 1930 byly sice Cudrovice povýšeny na samostatnou

---

⁶ *Vokabulář webový: webové hnízdo pramenů k poznání historické češtiny [online]*. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., oddělení vývoje jazyka. © 2006–2020. Verze dat 1.1.15 [cit. 2. 2. 2024]. Dostupné z <https://vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx>

obec, ovšem v roce 1950 se opět staly součástí jiné obce – Mlynářovic. V dalších letech osada zanikla, neboť se stala součástí obce Volary (HL: 57).

Černý Kříž je dnes osada patřící ke Stožci v okrese Prachatice. Název dostala podle tmavého krucifixu vztyčeného na počest lesníka, který byl v místě osady zastřelen pytlákem (Podhola, *Odkaz staré Šumavy*: 177). Žádný jiný zdroj jej neuvádí.

České Žleby jsou obec 7 km zjz. od Volar. Český název vznikl postupně překladem z německého **Böhmisch Röhren**. První zmínka je z r. 1709 (*Dorf Böhmisch Rühren*) a uvádí ji z krumlovského archivu Hynek Gross; 1714 (*böhm. Röhrhäusler*), 1720 (*Häusler bei der böhm. Röhren*), 1747 podle mapy H. Gross (*böhm. Rienhäuser*), 1748 (*Böhmisch Rühn Häusler*) uvádí Doskočil z Tereziánského katastru Krumlov; ještě 1841 (*Böhmisch Röhren, Röhrenhäuser*), teprve 1848 se začal používat český název, *České Trouby (Koryto)*, spolu s německým *Böhmisch Röhren*. Úředně se místo mezi lety 1854–1913 jmenovalo dvojjazyčně *České Žleby, Böhmisch Röhren*, od r. 1921 jen *České Žleby*. Podle Profouse ves vznikla až v 18. stol. na polní trati, něm. ‚die böhmische Rühren‘ (Rinne = žlab) v místě, kde se voda odváděla ze studánky žlabem do nádrže k napájení soumarů. Dříve se České Žleby uváděly jako *České Trouby*, název vznikl překladem z něm. *Röhren* – Röhre = trouba (Profous, MJČ, IV. díl: 858).

Podle HL se České Žleby uváděly jako České Trouby a samostatná obec v okrese Prachatice mezi roky 1869–1910, mezi lety 1921–1930 jako samostatná obec v okrese Prachatice a od roku 1950 jako část obce Stožec v okrese Prachatice (HL: 70).

Dlouhý Bor je obec 8 km zsz. od Horní Plané, dnes část obce Nová Pec v okrese Prachatice. Původní německý název byl *Lang Haid*, patrně z něm. *Heide* = ‚plán, vřesoviště‘. Podle Profouse první zmínka o této obci byla v roce 1780, kdy tu byl postaven železný hamr. R. 1831 je ves pod něm. jménem *Langenhaidhäuser* zachycena na Kreybichově mapě budějovického kraje, jak uvádí Klimesch I: 126. Název zřejmě dostal podle toho, že byl založen u borového lesa, čili boru (Profous, MJČ, I. díl: 130–131).

Dlouhý Bor byl mezi roky 1869–1900 uváděn pod názvem *Langhaid* jako osada obce Nová Pec v okrese Krumlov, pod názvem *Lang-Haid* jako osada stejné obce a stejného okresu v roce 1910, mezi lety 1921–1930 jako osada stejné obce v okrese Český Krumlov a od roku 1950 dodnes jako osada stejné obce, jen okres je jiný – nyní pod okresem Prachatice (HL: 83).

Dobrá je část obce Stožec na Prachaticku, nachází se 3,5 km severně od Stožce. V r. 1869 se jmenovala *Guthäuser* a byla osadou obce České Trouby/ *Böhmisch Röhren*, okr.

Prachatice. V letech 1921–1930 s obměněným názvem *Guthausen* osadou obce České Žleby; od roku 1950 se stala osadou obce Stožec (HL: 84).

Profous neuvádí český název, pravděpodobně překlad z první části německé složeniny *Guthausen*. Cituje podle Klimesche, že pojmenování bylo podle domů, které se pro svou polohu hodily dřevorubcům pracujícím v okolních lesích. Dále připomíná, že osada byla založena r. 1816 (Profous, MJČ, I. díl: 565).

Dolní Sněžná byla obec ležící 2 km jiz. od Horní Sněžné. Význam pojmenování je již jistý z názvu – sněžná ves, ves s častým sněhem. Ať už Dolní Sněžná, tak i Horní Sněžná vznikly v roce 1720 pod jmény *Unter-Schneedorf*, resp. *Ober-Schneedorf*. Pod těmito názvy jsou známé i v roce 1841 (Profous, MJČ, IV. díl: 123). Podle Podholy však obě obce vznikly již v roce 1654 (Podhola: 97).

Jednalo se o obec v okrese Prachatice, jejíž správou byla pověřena v roce 1869 obec Šnedorf a tehdy se nazývala Dolní Šnedorf. Mezi lety 1880 a 1910 bychom ji našli pod česko-německým názvem Dolní Schneedorf jako osadu obce Horní Schneedorf. Pod českým názvem je v letech 1921–1930 uváděna jako osada obce Horní Sněžná. V roce 1950 již pod tuto obec nepatřila, nýbrž pod Chlum v okrese Prachatice. Po roce 1950 však osadu postihl zánik – stala se součástí obce Volary (HL: 98). Jiný zdroj zase označuje jako důvod zániku nedaleký vojenský výcvikový prostor Boletice (dále jen VVP Boletice)(Podhola: 97).

Horní Cazov – Dnes by tato zaniklá obec byla osada na Prachaticku. Původně obec patřila pod obec *Pumperle* (dnes *Řasnice*), a to do roku 1930. Od té doby se sice jako osada neuváděla, patřila však pod obec Stožec (HL: 148).

Osada vznikla v roce 1735 pod jménem *Zasau*. Totéž místo mělo též lidový název *Lukenhauser*. Zatímco lidový název vznikl z němčiny od křestního jména *Lukas* (česky Lukáš) a znamená Lukasovy (Lukášovy) domy, obecný název má nejistou etymologii. Je zřejmé, že oficiální název vznikl ze slova *Zoß* (podle Klimesche) a znamená ‚prut, výhonek‘. Tento význam ovšem hláskově nevyhovuje; Profous se spíše přiklání k variantě, že vznikl ze slova *Zeisig* (něm. čížek), popř. ze jména *Čížov* (Profous, MJČ, I. díl: 267). Horní Cazov padl za oběť vytyčení hraničního pásma (Podhola: 99).

Horní Sněžná – O významu jména a první zmínce viz Dolní Sněžná (viz výše). Horní Sněžná byla obec, jež byla v roce 1869 v obci Šnedorf, okr. Prachatice. Mezi lety 1880 a 1910 se nazývala Horní Schneedorf a nalézt šla v okr. Prachatice. Dále mezi lety 1921–1930 obec v

okr. Prachatice. V r. 1950 se stala osadou obce Chlum v okr. Prachatice, v dalších letech se jako osada neuvádí, pouze jako součást obce Volary v okr. Prachatice (HL: 157).

Hory – obec vzdálená 4 km sz. od Horní Plané leží mezi dvěma horami (první má jméno Kreuzberg a jméno druhé bylo patrně Spitzenberg). Z let 1445 a 1483 pochází zápis *Spiczenperg*, z dalších let pak různé varianty, úřední název *Spitzenberg* je z r. 1854, dvojjazyčný, *Spitzenberg, Hory* se uvádí k roku 1886 a 1893. Německý název Spitzenberg je odvozen od vrchu, pod kterým osada leží – tedy ‚špičatá hora‘, staročesky Ostrý Vrch (Profous, MJČ, I. díl: 711–712). Pod názvem Spitzenberg, Hory byla ves uváděna od r. 1869 až do roku 1975 jako osada obce Pernek v okresu Český Krumlov. Od 1. 1. 1976 je vedena jako část obce Horní Planá v témže okresu (HL: 163).

Chalupy na Blatech byly částí Mlynářovic a ležely 1,5 km západně od Cudrovic. Osada zanikla po válce, po odsunu německých obyvatel (Podhola: 81). Žádný jiný zdroj tuto osadu nezmiňuje. Název zřejmě vznikl podle terénu v okolí osady.

Chlum – něm. *Humwald*; obec leží podél táhlého horského hřbetu 5 km jv. od Volar. Německé jméno se obměňovalo, kromě *Humwald* psáno i *Humwälder*. První zmínka v Profousově slovníku je z r. 1720. První část německé složeniny *Hum-* napodobuje českou nářeční podobu slova *chlum*, tedy *chum* (Profous, MJČ, II. díl: 18).

V r. 1869 pod názvem Humwald to byla osada obce Hintring v okresu Krumlov, 1880–1910 osada obec Humwald v okr. Prachatice, 1921–1950 obec v okr. Prachatice, od r. 1961 je Chlum část obce Volary (HL: 185).

Jelení Vrchy – Profous je uvádí jako **Hiršperky, Hirschbergen** s rokem vzniku 1790. Obec je 12 km zsz. od Horní Plané. Název byl dříve v singuláru podle hory *Hirschberg* (Jelení hora) ležící jižně od osady, do plurálu bylo jméno převedeno pro rozlišení od jména hory a také pod vlivem okolních plurálových tvarů místních jmen (Profous, MJČ, I. díl: 625).

R. 1869 s názvem Hirschbergen uvedena jako osada obce Nová Pec v okr. Krumlov, 1880–1890 jako Hirschberg, 1900–1910 opět Hirschbergen, 1921–1930 jako Hiršperky; od r. 1950 část obce Nová Pec v okresu Prachatice (HL: 206). Český název je překladem německého místního jména. Historický lexikon obcí v ČR uvádí obec jen pod názvem **Jelení** (tamtéž).

Jodlovy Chalupy – Původ názvu je z německého *Jodl*, což je deminitivum z řeckého *Jodok*, česky jména *Jošt*. Obec se nacházela 6 km jv. od Volar (Profous, MJČ, II. díl: 5).

Jednalo se o obec, jež se uváděla v roce 1869 pod názvem Jodlhäuser jako osada obce Hintring (Záhvozdí) v okr. Krumlov, později v letech 1880–1910 pod tímž názvem jako osada obce Humwald (Chlum) v okresu Prachatice, v letech 1921–1950 jako osada obce Chlum v okr. Prachatice. V dalších letech osada zanikla, stala se součástí obce Volary v okresu Prachatice (HL: 212).

Kamenná Hlava – tato dnes již zaniklá obec vznikla v roce 1795 a nacházela se 1,5 km jz. od Českých Žlebů, jejichž byla součástí. Profous osadu vůbec nezmiňuje – je to možné kvůli tomu, že v době vzniku jeho slovníku zanikla (to bylo v roce 1946 po odsunu německých obyvatel). Historický lexikon taktéž osadu nezmiňuje, a to ani pod německým názvem *Steinköpfelhäuser*. Obec nezná ani August Sedláček. Název osada dostala podle zakulaceného balvanu nacházejícího se v osadě (Podhola: 95).

Krásná Hora – Profous ji zmiňuje jako osadu blízko bavorských hranic, 12 km jz. od Volar. Název byl určen podle místa, kde byla ves v roce 1710 založena: „*Krásná hora, mezi Zlatou stezkou a Studenou Vltavou, dnes lesy ke Stožeckému hájenství a les*“ (Profous, MJČ, I. díl: 684).

Krásná Hora byla osadou, jež se uvádí pod názvem *Schönberg* jako osada obce České Trouby v okresu Prachatice, a to v letech 1869–1910. Dále se uvádí v letech 1921–1930 jako osada obce České Žleby v témže okresu. Někdy v dalších letech osada zanikla jako součást obce Stožec v okresu Prachatice (HL: 252). Důvodem zániku bylo v 50. letech postavené hraniční pásmo (Podhola: 95).

Krejčovice – obec vznikla v roce 1359 jako *Krajčova Lhota* – odtud také přišla ke svému názvu; *krajčí* je staročeský výraz pro krejčího, německý název *Schneiderdorf* je překlad českého názvu (Schneider ‚krejčí‘, dorf ‚ves, lhota‘; Profous, MJČ, II. díl: 380). Název se však obměňoval – v době svého vzniku se zapisovala jako *Crayczowa Lhota*, přes *Kraiczowicze* (1456, 1503 a 1528), *Šneideršlag* (1561), *Kreyczowicze* (1589), *Kreyczowicze* (1628), *Kregczowicze* (1654), *Kregczowicze* (1718), německý název byl vždy *Schneiderschlag* (1518, 1720 a 1840; tamtéž).

Obec se uváděla jako osada obce Milejšice v okresu Prachatice v letech 1861–1930. V roce 1950 se uvádí jako osada obce Mlynářovice. Po roce 1950 se již neuvádí jako osada, ale jako součást obce Volary (HL: 254).

Láz – německý název **Gehäng** znamená ‚svah, stráň, úbočí‘; český název *láz/laz* byl ‚pozemek, pole, role‘, ale i ‚nezoraná půda, lado‘ (srov. ESSČ, GbSlov, MSS)⁷. Lázy vznikaly na svazích, stráních.

Úřední záznam obce v roce 1850 byl Gehäng, název pochází z pomístního jména Gehänge (Profous, MJČ, II. díl: 486). V letech 1880–1890 obec vedena jako Stráň, osada obce Nová Pec v okr. Krumlov, 1900–1910 pod názvem Gehäng, ještě v letech 1921–1930 stejně. Od roku 1950 část obce Nová Pec v okresu Prachatice (HL: 274).

Milešice se uvádí jako obec v okresu Prachatice v letech 1869–1910 pod názvem Milejšice. V témže okresu s pozměněným názvem Milešice se uvádí v letech 1921–1930. V roce 1950 se uvádí jako osada obce Mlynářovice v okresu Prachatice. V letech 1961–1999 se uvádí jako část obce Volary, ovšem od 1. 1. 2000 se již jako část obce neuvádí (HL: 333).

Co se týče názvu, v době vzniku v roce 1359 se uvádí jako *Milessowka*. O století později se uvádí jako *Milessicze*, nebo jako *Milišná Lhota*. V letech 1503 a 1589 se uvádí jako *Millesicze*. Německé pojmenování bylo v té době *Milssenslag*, resp. *Oberschlag*. K roku 1654 se uvádí pojmenování *Milegssycze*. V roce 1720 se německý název mění na *Oberschlag*, který se užívá do zániku obce. České pojmenování v tomto roce znělo *Milegssice*. Pak se v roce 1854 začal užívat úředně název *Milejšice*, *Oberschlag*. Český název obce znamená ‚Milešova paseka‘, německý ‚horní paseka‘. Název *Milišná Lhota* je podle Profouse výtvar cizího písaře (Profous, MJČ, III. díl: 76).

Mlaka – něm. **Moorhäuser** byla část Českých Žlebů nacházející se 2,5 km jz. od nich. Vznikla zřejmě v polovině 18. st. Profousův slovník připomíná českou obec *Mláka* s významem ‚bahno, slatina‘ (Profous, MJČ, III. díl: 103). Stč. měla dvě varianty apelativa *mlaka* i *mláka* ve významu ‚louže, kaluž‘ (ESSČ), ‚bahno‘ (GbSlov).⁸ Zánik obce je datován po odsunu Němců a začleněním obce do hraničního pásma (Podhola: 96). Německý název vznikl z něm. pojmenování *Moor* ‚močál, bažina, slatina‘.

---

⁷ *Vokabulář webový: webové hnízdo pramenů k poznání historické češtiny [online]*. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., oddělení vývoje jazyka. © 2006–2020. Verze dat 1.1.15 [cit. 10. 8. 2022]. Dostupné z: <https://vokabular.ujc.cas.cz>

⁸ *Vokabulář webový [online]*. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., oddělení vývoje jazyka. © 2006–2020. Verze dat 1.1.15 [cit. 2. 2. 2024]. Dostupné z: <https://vokabular.ujc.cas.cz>

Mlynářovice – něm. **Müllerschlag**, obec 9 km jz. od Prachatic. První zmínku z roku 1359 pod jménem *Mlynářova Lhota* uvádí Klimesch z vimperského archivu; od r. 1459 *Mlynářovice* v různých zápisech. Profous vysvětluje význam MJ jako ‚ves lidí Mlynářových‘, německé *Müllerschlag* znamená doslova Mlynářova paseka. V 16. stol. mělo MJ ještě podobu *Mülner-/Milnerschlag* vlivem latinského *molinarius* ‚mlynář‘ (Profous, MJČ, III. díl: 108). Do 14. stol. klade vznik i Sedláček ve svém slovníku pod jménem *Lhota mlynářova* (August Sedláček, *Místopisný slovník historický království českého*, dále jen MSČK: 521).

Mlynářovice byly v l. 1869–1910 osadou obce Milešice v okr. Prachatice, 1921 osadou obce Milešice téhož okresu, 1930 osadou obce Cudrovice stále v okr. Prachatice, v r. 1950 obec v tomto okresu, od r. 1961 jsou část obce Volary v tomtéž okresu (HL: 340).

Nové Chalupy byly vískou 5 ½ km od Volar. V roce 1854 se užíval úředně pouze německý název *Neuhäuser* (Profous, MJČ, II. díl: 5). Vznikly v roce 1848, ale po odsunu německého obyvatelstva ves zpustla a pak zřejmě kvůli blízkému VVP Boletice zmizela (Podhola: 97).

Nové Chalupy jsme mohli najít v r. 1869 pod názvem **Neuhäuser** jako osadu obce Hintring (Záhvozdí) v okresu Krumlov, mezi lety 1880–1910 pod názvem *Neuhäuser* jako osadu obce Humwald (Chlum) v okresu Prachatice, v roce 1921 jako osadu obce Chlum v okresu Prachatice, v roce 1930 jako osadu obce Horní Sněžná v okresu Prachatice, v roce 1950 jako osadu obce Chlum v okresu Prachatice; v dalších letech jako osada zanikla jako součást obce Volary v okresu Prachatice (HL: 377). Upozorňujeme, že v tomto případě šlo o jinou obec, než jsou Nové Chalupy, které jsou součástí Nové Pece.

Nové Chalupy je osada, která je dnes součástí Nové Pece. Nejedná se však o původní název – do roku 1880 se uváděl německý název *Neuhäuser*. V letech 1880–1890 se používal název *Nové Domy*. Pak se kolem prvních dvou desetiletí 20. století opět používal německý název. Po roce 1921 se začal používat český současný název (HL: 378).

Profous neuvádí původ názvu – uvádí pouze, že v roce 1854 se užíval úředně německý název (Profous, MJČ, II. díl: 5). Osada vznikla kolem roku 1848 (Podhola: 123).

Nová Pec je dnes samostatnou obcí. Do roku 1950 byla v okresu Český Krumlov (resp. 1869–1910 pouze Krumlov); od tohoto roku je v okresu Prachatice (HL: 367).

První zmínka o obci je od Müllera v roce 1720 pod německým názvem **Neu-Ofen**. Jako původ názvu podle Klimesche se uvádí, že se jedná o ves, na jejímž místě stávala pec na kolomaz (Profous, MJČ, III. díl: 331).

Nové Údolí je dnes zaniklá osada. V letech 1869–1890 je uváděna pod názvem **Neuthal** jako osada obce Nová Pec v okrese Český Krumlov, v letech 1900–1910 se uvádí jako osada obce *Tusset* (Stožec) v okrese Český Krumlov, v letech 1921–1930 se uvádí jako osada obce Stožec v okrese Český Krumlov (HL: 377).

V Profousově slovníku se původ jména nevysvětluje. Zmíněn je zde pouze rok vzniku, a to rok 1841. Taktéž je zde zmíněno, že se jedná o obec, kudy prochází česko-bavorská hranice (Profous, MJČ, IV. díl: 418). Je zřejmé, že český název vznikl z německých slov *neu* ‚nový‘ a *Tal* ‚údolí, dolina‘. Osada zanikla se vznikem hraničního pásma (Podhola: 132).

Ovesná – osada, již jsme mohli nalézt v letech 1869–1910 pod názvem **Habersdorf** jako osadu obce Nová Pec v okrese Krumlov. Pod již českým názvem bychom ji našli v letech 1921–1930 pod stejnou obcí v okrese Český Krumlov. V roce 1950 se stále nachází jako osada obce Nová Pec, tentokrát pod okresem Prachatice. Po roce 1950 osada zanikla (HL: 406).

Obec vznikla v roce 1841 a byla pojmenována podle toho, že místní obyvatelé v tamní bídné půdě pěstovali oves (Profous, MJČ, III. díl: 314). Podle jiného zdroje osada vznikala v letech 1796–1798 (Podhola: 124).

Pěkná – v Profousově slovníku je obec uvedena pod dřívějším názvem **Šenava** z německého *Schöne Awe* – ‚pěkný, krásný luh‘. Jedná se o obec 11 km sz. od Horní Plané. Jako datum vzniku se uvádí už rok 1393. Zápis názvu se však měnil z *Schonaw* (1393–1422), *Ssonow* (1541), *Schenaw* (1562), *Ssenawa* (1600), *Ssönaw* (1654) (Profous, MJČ, IV. díl: 275).

Nejprve se obec uvádí mezi lety 1869–1910 pod názvem Šenava osada obce Hintring (Záhvozdí) v okr. Krumlov, 1921–1930 také pod názvem Šenava osada obce Hintring v okr. Český Krumlov, dále 1950 osada obce Bělá v okr. Prachatice, 1961–1980 část obce Želnava ve stejném okrese a nakonec od 1. 7. 1980 část obce Nová Pec v prachatickém okrese (HL: 415).

Pernek – První zmínku přinesl rok 1440, spolu s částmi Maňava, Ottina Lhota se jmenuje i Pernek. Název je určen dvěma různými způsoby, buď část jména obsahuje křestní *Bero* + německé apelativum *ecke*, čili ‚Berův kout‘, nebo z německého *Bär* + *ecke*, čili ‚medvědí kout‘ (Profous, MJČ, III. díl: 343).

Pernek je uváděn 1869–1910 jako samostatná obec v okr. Krumlov, pak 1921–1975 obec v okr. Český Krumlov a od 1. 1. 1976 je Pernek část obce Horní Planá v okr. Český Krumlov (HL: 416).

Plešivec – obec 8 km jz. od Prachatic, název se měnil přes **Kholmberg** (v době vzniku, 1359), *Rzemdihowizce* (1456), *Kulmperk* (1589, 1595). Název Plešivec vznikl sufixem *-ec* z adjektiva *plešatý*, *plešivý*, obrazným přenesením na vrch, na němž se obec nacházela. Název *Řemdichovice* vznikl mylným porozuměním Kholm- za Kolben- (řemdiň německy je *Streitkolben*) (Profous, MJČ, III. díl: 375–376). O Plešivci napsal i Sedláček: zmiňuje i název *Řemdichovice*, a že název *Kohlenberg*, resp. *Kahlenberg* znamená ‚plechá hora‘, tj. bez porostu stromů (Sedláček, MSČK: 699). Plešivec je vysvětlen i u Podholy, dále píše, že obec zmizela kvůli odlehlé poloze a kvůli odsunu obyvatel (Podhola: 81).

Jedná se o obec, již mezi lety 1869–1910 pod názvem *Kolmberg* jsme mohli najít jako osadu obce Milešice v okr. Prachatice, v r. 1921 jako osadu obce Milešice v témže okrese, v r. 1930 osada obce Cudrovice stejného okrese, v r. 1950 osada obce Mlynářovice téhož okrese; v dalších letech jako osada zanikla jakožto součást obce Volary (HL: 424).

Putín byl místní částí Milešic a nacházel se 1 km od středu obce. Zanikl po válce kvůli odsunu německých obyvatel (Podhola: 87). Název je však nejisté etymologie; zdroje žádnou neuvádějí. Proto musíme původ názvu odhadovat. Je zřejmé, že vzniklo z apelativa *pout'* a přidáním sufixu *-ín*. Druhou možností je, že název vznikl z osobního jména *Půta* a znamenal tedy ‚Půtův majetek‘. Putín není zmíněn ani u Sedláčka, ani u Profouse, ani v HL.

Radvanovice – tato obec ležící 9 ½ km záp. od Volar vznikla v roce 1581. Měnil se pouze německý název – *Schüllerberg* (1790) na **Schillerberg** (1840). Český název vznikl jako ves lidí Radvanových. Profous cituje Klimesche, že prý nesprávně určuje Schillerberg jako *der schillernde Berg* ‚třpytivá hora‘. Podle Profouse je správné určení jméno bývalých majitelů – *Schiller*, znamenající ‚šilhavec‘, nebo *Schüler* ‚žák‘ (Profous, MJČ, III. díl: 534).

Tato obec byla známá mezi lety 1869–1910 pod názvem Schillerberg jako osada obce Pumperle v okr. Prachatice, dále 1921–1930 osada téže obce stejného okrese, v r. 1950 osada obce Stožec v témže okrese, v dalších letech se jako osada neuvádí (HL: 469).

Slunečná – v Profousově slovníku se vyskytuje pod dřívějším názvem *Žumberk*, což je počestění německého názvu **Sonneberg**, ten vznikl spojením *Sonne* + *berg* – ‚slunečná hora‘. První zmínka o obci sahá do roku 1370. Jedná se o obec 7 ½ km sz. od Horní Plané. Název se

měnil – od *Sechembergk* (1370), *Sunnenberg* (1393), *Sunberg* (1420), *Sonberg* (1460), *Zumberk* (1525), *Sonberk* (1548), *Žumberk* (1598), *Sumberk* (1600), *Sumberg* (1653), *Sonnenberg* (1720), *Sonneberg* (1789) *Sonnberg* 1841 a 1849 (Profous, MJČ, IV. díl: 861).

Německý název *Sonnberg* byl také úředním názvem obce, když byla osadou obce *Hintring* (Záhvozdí) v okr. Krumlov v letech 1869-1910, dále se uvádí 1921–1930 pod názvem Žumberk osada obce *Hintring* v okr. Český Krumlov, 1950 se o obci nic neuvádí, pak je 1961–1980 částí obce Želnavá v okr. Prachatice, v období od 1. 7. 1980 do 30. 4. 1991 část obce Nová Pec ve stejném okrese, od 1. 5. 1991 zpět část obce Želnavá téhož okresu (HL: 512).

Smolná Pec – tuto dnes zaniklou obec jsme mohli nalézt 13 ½ km sz. od Horní Plané. První zmínka o obci se datuje do roku 1841. Název obce není od Profouse vysvětlen, podle Romana Podholy zde kníže Schwarzenberg nechal zřídit smolné pece a u nich obydli pro kolomazníky (Podhola: 132). Tento název se ani příliš neobměňoval – německy se vždy používalo *Pechofen*, v roce 1886 se úředně užíval dvojjazyčný název **Pechofen, Smolná Pec** (Profous, MJČ, III. díl: 331).

Nalezli bychom ji v r. 1869 pod názvem *Pechofen* jako osadu obce Nová Pec v okr. Krumlov, v r. 1880–1890 pod názvem *Pechofen* tj. **Smolná Pec**, osada obce Nová Pec v okr. Krumlov, v r. 1900–1910 pod názvem *Pechofen*, osada obce *Tusset* v okr. Krumlov, v r. 1921–1930 osada obce *Stožec* v okr. Český Krumlov, v r. 1950 osada obce *Stožec* v okr. Prachatice, v dalších letech jako osada zanikla (HL: 514).

Spálenec – založen pod názvem *Köhler Häuser* (Uhlířské domy) v 18. st. Po požáru v roce 1800 byla osada zničena požárem a později obnovena pod názvem **Brandhäuser** (Spálené domy), což poukazuje na její předešlou událost. Jako osada náležela k obci Krásná Hora, jež byla obcí v obci České Žleby. Osada se též uvádí pod názvem **Na Spálenici** (Podhola: 96). Profous zmiňuje pouze původ názvu *Brand* (i když se nevztahuje právě k této osadě) buď jako neúrodné místo, nebo jako spáleniště, což by se hodilo i k tomuto místu (Profous, MJČ, I. díl: 159–160). Sedláček, ani Historický lexikon osadu nezmiňují. **Pozor!** Neplést si s osadou, která je součástí obce Zbytiny. Jedná se o jiný Spálenec. Osada zanikla v polovině 50. let 20. st. kvůli výstavbě hraničního pásma a zároveň odsunu německých obyvatel (Podhola: 96).

Stožec – německy **Tusset**; podle Profouse se obec poprvé zmiňuje v roce 1841. Jedná se o obec 18 km sz. od Horní Plané. Název obce je odvozen podle podoby nedaleké hory

připomínající stoh (Profous, MJČ, IV. díl: 176). Podhola zmiňuje založení osady knížetem Schwarzenbergem v 18. st. (Podhola: 131).

Podle Historického lexikonu byl Stožec, v r. 1869 německým názvem Tusset, osada obce Nová Pec v okr. Krumlov, pak mezi lety 1880–1890 pod dvojjazyčným názvem Tusset a Tused' osada obce Nová Pec v okr. Krumlov, v r. 1900–1910 pod názvem Tusset již samostatná obec stejného okresu, v r. 1921–1930 obec v okr. Český Krumlov, od r. 1950 obec již v okr. Prachatice (HL: 538).

Svatá Magdaléna byla součástí Volar, nacházející se 5 km západně od nich. Dnes je zaniklou osadou, jejíž osud zpečetil odsun německých obyvatel. Zajímavostí však je, že farou nepatřila k Volarům, nýbrž ke Zbytinám (Podhola: 102).. V jiných zdrojích ji nenalezneme.

Štögrova Hut', též uváděna jako **Stögerova Hut'**, byla obec nacházející se 2,5 km západně od Volar. Název dostala podle sklárny Erazima Stögera, která se v okolí nacházela a byla poprvé uvedena v roce 1563. Obec zanikla po odsunu německých obyvatel a většina usedlostí byla zbourána (Podhola: 102). Profous, Sedláček, ani Historický lexikon ji neuvádějí.

Uhlíkov – založen byl jako dřevorubecká kolonie v roce 1822 pod názvem **Uligstal**. Nacházel se 10 km ssz. od Horní Plané. Název se měnil jen mírně – v roce 1854 jako *Uligsthal*, pak v roce 1888 jako *Uhligsthal*. Původní myšlenka názvu byla ze jména *Ulrich* (česky Oldřich), neboli Ulrichovo (Oldřichovo) údolí. Později se srovnávalo s příjmením *Uhlík*, z čehož pak se vytvořil úřední název této obce (Profous, MJČ, IV. díl: 420–421). Jiný zdroj poukazuje na to, že osadu vystavěl panský úředník Uhlík (Podhola: 134).

Uhlíkov byl veden v r. 1869 pod názvem Uligsthal jako osada obce Hintring v okr. Krumlov, dále 1880–1890 pod názvem Údolí jako osada téže obce v témž okresu, 1900–1910 pod názvem Uhligsthal též osada stejné obce totožného okresu, v r. 1921–1930 osada opět obce Hintring v okr. Český Krumlov, pak osada zanikla a na jejím dnešním území je VVP Boletice (HL: 584).

Vltava – S tímto názvem bychom v Profousově slovníku obec bohužel nenašli – musíme hledat pod německým názvem *Oiberg*. Obec vznikla v roce 1872. Německý název se měnil přes *Olberg* (1872 a 1886) na *Oiberg* (1904). Jako český název se používal *Olivetín* a *Olivětín* v letech 1886 a 1895. Název buď poukazoval na olivový vršek – zřejmě podle nanebevstoupení Ježíše Krista, jehož kaplička se zřejmě v okolí obce nacházela (Profous, III. díl: 257), nebo pochází z nářečí, a to z německého *Oichtberg* znamenající, že se obec nacházela na konci. Český název Vltava se užíval podle řeky protékající obcí (Podhola: 104).

Obec se uváděla mezi lety 1880–1890 pod dvojjazyčným názvem Olberg a Olivetín, a to jako osada obce Parkfried v okr. Krumlov, pak 1900–1910 pod názvy Oiberg nebo Olberg jako osada obce Pargfried téhož okresu, 1921–1930 pod názvem Oiberg osada obce Parkfried v okr. Český Krumlov, v r. 1950 osada obce Bělá v okr. Prachatice, v dalších letech jako osada zanikla. Dnes se považuje za součást obce Nová Pec v témže okresu (HL: 599).

Volary – německy **Wallern**. Zatímco Profous uvádí první zmínku v roce 1373 (Profous, MJČ, IV. díl: 602), Ivan Lutterer, Rudolf Šrámek a Roman Podhola (Podhola: 101) uvádějí rok 1359 s tím, že jméno bylo poprvé použito v roce 1444 (Lutterer–Šrámek, *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*: 282), Sedláčkův slovník se shoduje s Profousovým tvrzením o roku 1373 (Sedláček, MSČK: 974). Název se vykládá buď ze slova *volař* (Profous, MJČ, IV. díl: 602), což je podle Lutterera a Šrámka chybné (srov. Lutterer–Šrámek: 282); podle nich je správný výklad, že jde o zkomolení slova *Waldern*, neboli ‚ves lidí z lesa‘ (tamtéž). Tento výklad u Profouse chybí, nabízí variantu ze střhn. *wallaere*, což znamená potulný zpěvák, poutník (Profous, MJČ, IV. díl: 602).

Volary jsou od roku 1869 samostatnou obcí v okrese Prachatice.

Záhvozdí – podle Profouse je první zmínka z roku 1393, německý, zároveň starší název **Hintring** pochází ze staré němčiny a značí ‚podvodník‘, který zde zřejmě žil (Profous, MJČ, I. díl: 624); český název odkazuje na místo, kde se obec nachází – za hvozdem.

Název obce se měnil – v době vzniku se jmenovala *villa Hintringe*, v roce 1394 měla dokonce více názvů – *de Huntringhe villa*, *de Hyntringe villa*, v roce 1395 taktéž více názvů – *de Hintringe villa*, *villa Hyntring*, *de dicta villa Hintring*, pak 1412 bychom obec našli pod názvem *Hyntryng*, 1422 *Hyntryngen*, 1460 *Hintringe*, dále 1541 *Hintring*, 1562 *Hintring*, 1600 a 1654 *Hyntring*, 1789 *Hintering* a *Hintring*, 1841 *Hintering* a nakonec 1854 *Hintring* (Profous, MJČ, I. díl: 624). Jiný zdroj vysvětluje původ německého názvu ze vzdálenější polohy od Želnavské rychty (Podhola: 133).

Mezi lety r. 1869–1910 bychom jej našli jako samostatnou obec pod názvem Hintring v okr. Krumlov, 1921–1930 pod názvem Hintring obec v okr. Český Krumlov, v r. 1950 osada obce Bělá v okr. Prachatice, v r. 1961–1980 část obce Želnavy v témže okresu, dále pak 1. 7. 1980–30. 4. 1991 část obce Nová Pec ve stejném okresu, od 1. 5. 1991 opět součást Želnavy (HL: 647).

Želnava – Profous uvádí jako první zmínku o obci rok 1360 (Profous, MJČ, IV. díl: 831), s tímto údajem se shoduje i Sedláčkův slovník (Sedláček, MSČK: 1034–1035). Název vznikl ze staroněmeckého *Selde + Aue, Au*, neboli ‚Chalupská niva, Chalupský luh‘. Dnešní německý název je **Salnau** (Profous, MJČ, IV. díl: 831), Sedláček uvádí i starší německé názvy *Saldenau* a *Seldenau*, nebo píše, že nesprávný český název je *Zelnava* (Sedláček, MSKČ: 1034), i když se v té době používal úředně.

Tuto obec bychom našli v r. 1869 pod názvem Zelnava jako osadu obce Pargfried v okr. Krumlov, dále 1880–1890 pod názvem Zelnava osada obce Parkfried v témže okresu, pak 1900–1910 pod názvem Zelnava nebo Salnava osada obce Pargfried stejného okresu, později, 1921–1930 osada obce Parkfried v okr. Český Krumlov, dále r. 1950 osada obce Bělá v okr. Prachatice, 1961–1980 samostatná obec v tomto okresu, pak dále 1. 7. 1980–23. 11. 1990 část obce Nová Pec ve stejném okresu, od 24. 11. 1990 opět samostatná obec na Prachaticku (HL: 677).

Stezky ve farnosti Volary

Hučínská cesta vedoucí z Jeleních Vrchů do Černého Kříže dostala název podle potoka Hučina, který u Černého Kříže právě teče.

Medvědí stezka získala své jméno podle posledního medvěda na Šumavě, který byl zastřelen v polovině 19. st. (konkrétně 14. 11. 1856).⁹ Má délku 14 km a je to nejstarší naučná stezka v jižních Čechách a druhá nejstarší v Česku.

Rudolfova cesta je stezka vedoucí z Jeleních Vrchů na Plešné jezero a pojmenována byla zřejmě po císaři Rudolfovi (Luděk Němec: 2023).

Zlatá stezka získala své jméno podle výnosného obchodu, přepravy soli po této stezce, a to už od středověku. Takových stezek se stejným názvem je však více. Tato stezka se nachází mezi Českými Žleby a Volary (tamtéž). V jižních a západních Čechách stezka navázala na již existující stejnojmennou síť pěších turistických tras v Bavorsku, tzv. Goldsteig.¹⁰

Písemné zdroje však většinou žádné stezky nezmiňují – je to kvůli faktu, že tyto informace se přenášely ústně a nikde se nezaznamenaly (Luděk Němec: 2023).

---

⁹ Pavlíčko, Alois: Medvědi na stezce staré 50 let. *Šumava*. 1. 7. 2017, čís. léto 2017, s. 24. ISSN 0862-5166.

¹⁰ Zlatá stezka z Prachatic do Českých Žlebů – cesta za zlatem a solí. Online. Kudy z nudy. C2024. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/zlata-stezka-cesta-za-zlatem-a-soli>. [cit. 25. 3. 2024].

6.2. Hydronyma ve farnosti Volary

Hučina je potok nacházející se u Černého Kříže. Potok dostal název zřejmě podle toho, že voda teče z kopce, a proto hučí (Hričovská Veronika, ústní sdělení). Po Hučíně dostala název Hučínská cesta.

Lipenská přehrada začíná v blízkosti Nové Pece a byla postavena v 50. letech 20. století. Je to největší přehradní nádrž na území ČR. Název dostala podle vsi Lipno, zatopené a nově postavené, hráz přehrady leží kousek od ní. Ta má svůj název z německého Lippen, znamenající ‚lípový‘ (Profous, MJČ, II. Díl: 626).

Schwarzenberský plavební kanál – vodní dílo, které bylo postaveno Josefem Rosenauerem v roce 1789 za účelem plavení dříví. Název Schwarzenberský dostal podle tehdejšího majitele panství, jímž byl Jan ze Schwarzenbergu.¹¹

Vltava je řekou, jež vzniká soutokem Studené a Teplé Vltavy nedaleko Chlumu (o Chlumu viz s. 44). Podle Jitky Malenínské její prvotní název z roku 872 zněl Fuldaha a obměňoval se přes Wultha a Wiltava a staročeské *Vltava*. Název je z germánského Wilth-ahwa či Wilth-aha, znamenající ‚divoká voda‘, nebo ‚prudká voda‘, kde wilth znamená v markomanštině ‚divoký‘ a ahwa či aha ‚voda‘. Německý název řeky, Moldau, vznikl disimilací V-v na M-v. (Olivová-Nezbedová, L. a kol. O čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest, 1995: 287–288). Tvrzení o tom, že Vltava je „divoká řeka“ popsal již dříve Vladimír Šmilauer v časopisu Naše řeč, kde zmínil i kritiku Josefa Dobrovského, že ji Václav Hájek popsal jako „vodu hltavou“.¹²

Ve farnosti je též několik potoků – **Novopecký**, **Pernecký**, **Uhlíkovský**, **Záhvozdenský** a **Želnavský** potok. První čtyři zmíněné potoky dostaly svůj název podle obcí, jimiž protékají, Želnavský se nachází v blízkosti obce Želnavá.

7. Vojenský výcvikový prostor Boletice (VVP Boletice)

7.1. Historie VVP Boletice

VVP Boletice je území nacházející se v okresech Prachatice a Český Krumlov, kde druhého zmíněného okresu zabírá asi desetinu. Jeho počátky sahají do konce druhé světové války, kdy Vojenská správa považovala dnešní území za ideální, protože se nacházelo daleko

---

¹¹ HAJNÁ, Milena. Schwarzenberský plavební kanál. Online. Encyklopedie Český Krumlov. C1998-2024. Dostupné z: https://encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/region_histor_schkan.xml. (cit. 9. 3. 2024).

¹² ŠMILAUER, Vladimír. O jménech našich řek. Naše řeč, 1946, 30 (9–10), 9. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3983> (cit. 7. 3. 2024).

od hranic a bylo mimo hlavní komunikace. Zároveň mělo dobrý terén pro výcvik vojáků. Armáda se rozhodla, že jej zřídí v prostoru Hodňov–Jablonec–Ondřejov–Vitěšovice střelnice. VVP se začal rýsovat potají v létě 1945, vojenská správa informovala lesní ředitelství v srpnu téhož roku. Tato informace vyvolala znepokojení a začaly kroky proti plánům vojáků, ovšem ani petice od Okresní správní komise, ani pražské arcibiskupství s tímto postupem v roce 1946 nic nezmohly. Roku 1947 započal převod schwarzenberského majetku do vlastnictví státu a pak o něm rozhodoval Zemský národní výbor v Praze. Bohužel, požadavky Schwarzenberků ohledně prostoru byly zamítnuty, naopak záměry vojáků byly přijaty (Skočný, L. *Vojenský výcvikový prostor Boletice: historie a současnost*, dále jen Skočný: 14).

Co se týče obyvatelstva, většina zmizela z obcí po roce 1945. Nikoho nezajímaly obecní lesy, a soukromé lesy už vůbec ne. Původní záměr se střelnicí se začal uskutečňovat v roce 1949 a v témže roce začala cvičení vojáků v nově vybudovaném pásmu. V následujícím roce se konala velká cvičení a vesnice začaly postupně zanikat (tamtéž: 15).

Oficiální VVP vznikl 19. května 1947, kdy nahradil vojenský tábor Boletice vzniklý v roce 1946. Hranice se začaly stavět 15. ledna 1948 na základě rozhodnutí vlády z 20. srpna 1947. Boletický VVP byl ustanoven jako vojenský újezd až 1. prosince 1950. Téměř o rok a dva měsíce později, konkrétně 6. února 1952 proběhlo jeho rozšíření, a to na základě usnesení vlády. Správním střediskem byly Dolany, jímž jsou dodnes (tamtéž: 15).

K 1. lednu 2016 se VVP o čtvrtinu zmenšil a vyčlenila se některá území, např. Polná na Šumavě, která se stala samostatnou obcí, nebo Maňávka, připojená k Horní Plané (tamtéž: 16–17).

7.2. Obce a osady ve VVP Boletice

Podle Skočného VVP zahrnuje, či zahrnoval obce a osady: Beníkovice, Bezděkov, Bílovice, Bláto, Boletice, Bozdova Lhota, Broukárny u Markova, Břevniště, Dětochov, Dolany, Dolní Brzotice, Gamsau u Zlaté, Havalda, Horní Brzotice, Hoříčky, Hostínov, Chlumany, Chlumské domky u Markova, Jablonec, Javoří, Kovářovice, Květná, Květušín, Lomek, Loutka, Lštín, Maňávka, Míšňany, Mladoňov, Nová Víska, Nový Špičák, Ondřejov, Osí, Otice, Petrov, Podvoří, Polečnice, Polná na Šumavě, Prakěř, Račín, Rovence, Sádlno, Skelná Huť, Stará Huť u Horní Plané, Starý Ondřejov, Starý Špičák, Stierwald u Ondřejova, Strouhy, Střemily, Svíba, Šavlova Lhota, Třebovice, Uhlíkov, Veselí, Vitěšovice, Vitěšovičtí Uhlíři, Vlčí Jámy, Vražice, Zadní Bor, Zlatá (tamtéž: 21).

Podhola sem však ještě zahrnuje Dolní i Horní Sněžnou, Jankov, část Křišťanova, Křížovice, Ktišku, kapličku u Mackovy Lhoty, část Markova, Nové Chalupy u Záhvozdí, většinu Provodic, Seníky, Skalné, Starou Huť u Křížovic, Stěžerov a Vyšný, které Skočný jako zahrnuté do VVP neuvádí.

Beníkovice byly obec v obci Hoříčky v okrese Český Krumlov, nacházely se 3 km jz. od Chvalšín. První zmínka o obci se datovala k roku 1423 pod názvem *Benikovice* (Profous, MJČ, I. díl: 59) či *Benicowice* (Podhola: 144). V roce 1483 se obec zmiňuje pod jménem *Benikowitz*, v roce 1600 jako *Bienikowicze* v boletickém rychtářství. V roce 1612 se opět obměnil zápis názvu na *Benjkowicze* spadající pod obec Boleticze. V letech 1720 a 1789 se užíval již německý název *Penketitz*, resp. *Penketicz*. V roce 1854 se užívalo úředně dvojjazyčné pojmenování *Benikovice-Penketitz*. Význam jména je ‚obec lidí Beníkových‘, kdy Beník je deminutivum z křestního jména Benedikt. Německý název se srovnával se sousedními Boleticemi (Poletitz); přípona -etitz se začala používat po poněmčení obce v 17. st. (Profous, MJČ, I. díl: 59). Podhola sice u první zmínky poukazuje na formu *Benicowice*, ale shoduje se s Profousem v roce. Obec kompletně zmizela z mapy (Podhola: 144). S jiným časovým obdobím vzniku, a to před rokem 1263, uvažuje Skočný (Skočný: 82).

Beníkovice bychom našli v roce 1869 pod názvem Benikovice jakožto osadu obce Hoříčky v okrese Krumlov, mezi lety 1880–1900 jako osadu obce Hoříčky v okr. Krumlov, v roce 1910 pod názvem Benikovice jako osadu obce Hoříčky v okrese Krumlov, mezi lety 1921–1930 jako osadu obce Hoříčky v okrese Český Krumlov, v dalších letech Beníkovice zanikly ve VVP Boletice (HL: 13).

Bezděkov, něm. **Pösigl** a lidově *Wesigl*, dnes zaniklá vska 4 ½ km zjz. od Chvalšín. Prvně jej zmiňuje Kubíček v roce 1445 pod názvem *Bezdiekow*. Dále se zmiňuje jako ves patřící pod zámek Český Krumlov v roce 1612, spolu s obcemi Loutka a Kovářovice. V roce 1720 se obec nazývala *Wesikl*, později v roce 1789 *Wesigl* či *Besigl*, v roce 1841 *Pösigl* společně s názvem *Bezděkow* (Profous, MJČ, I. díl: 73). Název znamená ‚Bezděkův dvůr‘. Německý název je přejímkou jména *Bezděk* jako Besig, popř. Wesig s deminutivním sufixem -el (ve starším názvu -l). Pösigl je pouze hláskovou obměnou názvu Besigl (tamtéž: 75).

Tato osada se uvádí jako osada obce Německá Brotice v okrese Krumlov k roku 1869, dále v letech 1880–1890 jako osada obce Německé Brzotice v okrese Krumlov, pak v letech 1900–1910 jako osada obce Německá Brotice v okrese Krumlov pak v letech 1921–1930 osada obce

Německé Brzotice v okrese Český Krumlov. V dalších letech je Bezděkov ztracený ve VVP Boletice (HL: 16).

Bílovice nalezneme u Profouse jako *Býlovice* ležící 2 ½ km jz. od Chvalšín. Podle jeho výkladu se poprvé o nich zmiňuje v roce 1440 pod názvem *Bylowicze* s různými kolísáními v zápisu jmen – *Bilowicze* v roce 1483, *Beylowicze* v roce 1600, též název v roce 1608, pod německým názvem *Biletitz* v roce 1720, *Bieletitz* či *Pieletitz* v roce 1789, *Pilletitz* spolu s českým ekvivalentem *Bielowice* k roku 1841, *Býlovice-Pilletitz* k roku 1854 a *Bílovice-Biletitz* k roku 1923. K významu názvu však není jednoduchý výklad. Buď se určí jako ves lidí Bílových, či Býlových, ovšem vadí zde fakt, že v 15. st. název obsahuje část *Bil-*, nikoliv *Biel-* jako u jiných Bílovic v Česku. Pak se zde vyzdvihuje i fakt, že ves se nejmenovala Bílovice, nýbrž *Bejlovice* resp. *Beylowicze* v roce 1600. Německý název se opět srovnává s blízkými obcemi – Beníkovicemi a Boleticemi (Profous, MJČ, I. díl: 256). Podhola sice zmiňuje podobný zápis jména v době vzniku (*Bilowicze*), ale opět se s Profousem shoduje s rokem vzniku (Podhola: 144). I zde Skočný uvádí, že ves vznikla před rokem 1263 (Skočný: 83).

Bílovice byly známy mezi lety 1869–1910 pod názvem Býlovice jako osada obce Hoříčky v okrese Krumlov, pak mezi lety 1921–1930 jako osada obce Hoříčky v okrese Český Krumlov a nakonec v pozdějších letech jejich osud zpečetil VVP Boletice (HL: 18).

Bláto bylo obcí, která se nacházela 7 km jz. od Chvalšín. Jeho český název není objasněn. Podle jiné obce se stejným názvem dostala obec název podle toho, že se nachází v nížině a protéká jí potok. Německé pojmenování **Benetschlag** vzniklo z *Bernartsslag* a znamená Benetova, resp. ‚Bernartova paseka‘. Název se ani příliš neměnil. Zatímco Profous uvádí jako první v době vzniku v roce 1440 dvojjazyčný název *Blato, Bernartsslag* (Profous, MJČ, I. díl: 95), Podhola s rokem a dvojjazyčností sice souhlasí, avšak nesouhlasí s názvem a tvrdí, že název byl *Blatho-Berhartsbag*. (Podhola:151). Co se týče vývoje názvu podle Profouse, německy vzniklo v roce 1440 jako *Bernartsslag*, dále se uvádí v letech 1720, 1789, 1841 a 1854 jako *Benetschlag*; česky *Blato* (roky 1440, 1612 a 1841), *Blatho* (roky 1445 a 1483), *Bláto* (1854). V roce 1854 se používal úředně ať už český, tak i německý název *Bláto* i *Benetschlag* (Profous, MJČ, I. díl: 95).

Je to místo, jež se uvádí mezi lety 1869–1910 jako osada obce Mladoňov v okrese Krumlov, dále v letech 1921–1930 jako osada stejné obce v okrese Český Krumlov. V dalších letech Bláto zmizelo ve VVP Boletice (HL: 21). Dnes je na jeho území tanková střelnice (Podhola: 151).

Boletice leží 7 ½ km zsz. od Chvalšín. Podle Profousových tvrzení vznikla pod názvem *Bolotitz* v roce 1263. Název se obměňoval od *rusticos de Bolatiz* či *plebanus de Boletitz* v roce 1293, *Poletitz* k roku 1311, *Boleticz* mezi lety 1369 a 1405, *Michal de Boleticz* v roce 1423, *Boleticze* k létům 1509 a 1612. V roce 1612 se používal i německý název *Poletitz*. K roku 1841 se používal německý název *Polletitz*. Název znamená ‚ves lidí Bolatových‘ (Profous, MJČ, I. díl: 125). Sedláček zmiňuje, že tuto obec daroval Přemysl Otakar II. zlatokorunskému klášteřu (Sedláček, MSKČ: 54) Podhola uvádí, že Boletice se nacházejí 4 km jižně od Chvalšín (Podhola: 139). S lokalizačním údajem od Podholy souhlasí i Skočný (Skočný: 50).

Boletice se uváděly od roku 1869 do roku 1910 jako samostatná obec v okrese Krumlov, pak v letech 1921–1930 jako obec v okrese Český Krumlov. Mezi roky 1950–2015 se uváděly jako součást VVP Boletice. Od roku 2016 se uvádějí jako část obce Kájov v českokrumlovském okrese (HL: 27).

Bozdova Lhota byla osadou v obci Jablonec, která se nacházela 7 km severně či sv. od Horní Plané. První zmínka o této dnes zaniklé osadě se datuje do roku 1440, kdy se zmiňuje jako *Lhota Bozdowa*, *Hunczhawelstift*. Český název se uvádí i v letech 1483–1495. V roce 1483 se uvádí i jako *Lhotka Bozdowa*. V roce 1496 se uvádí jako *Lhotka*, v roce 1598 jako *Wozdowa Lhota*. K roku 1600 se uvádí název *Bozdowa Lhota*. Dále se používal do roku 1854 pouze německý název, a to *Hundshaberlestift* (v roce 1720), *Hundshablestift* (1789), *Hundshaber-Stift* či *Hannshaber-Stift* (1841). K roku 1854 byl úřední název dvojjazyčný – *Lhota Bozdová*, *Hundshaberstift*. Přívlastek *Bozdova* vznikl ze jména *Bozda*, což je deminutivum jména *Bozděch*. Německý název znamená buď ‚oves dávaný jako plat ke krmení psů panských‘ (Profous, MJČ, II. díl: 529–530), nebo ‚útulek loveckých psů‘ (Podhola: 114), popř. ‚hůl na psy‘ (Skočný: 203). V nejstarším zápisu písaře (*Hunczhawelstift*) je patrná neznalost německého jazyka. (Profous, MJČ, II. díl: 530).

Bozdovou Lhotu bychom našli v roce 1869 pod názvem Bozdová Lhota jakožto osadu obce Jablonec v okrese Krumlov, mezi lety 1880–1910 jako osadu totožné obce ve stejném okrese, pak v letech 1921–1930 jako osadu téže obce v okrese Český Krumlov. V dalších letech víska zmizela z mapy kvůli VVP Boletice (HL: 32).

Broukárny, německy **Käferhäuser**, byly menší osadou, vzniklou v roce 1840, která patřila pod Křišťanov. Jméno dostala zřejmě proto, že domky byly postaveny pro lid, aby sbíral

škodlivé kůrovce. Osadu uvádí pouze Skočný, v žádném jiném zdroji ji nenalezneme. Zanikly ve VVP Boletice. (Skočný: 164).

Břevniště bylo osadou, jež se nacházela 5 km jz. od Chvalšín. První zmínka je z roku 1440, kdy bychom ji našli pod názvem *Brzewnisst, Tusiczslag*. Název *Brzewnisst* se užíval i v letech 1483 a 1491. O dva roky později, v roce 1493 se osada jmenovala *Břevnišť*. V roce 1600 se používal název *Brzewnisstie*, k roku 1612 podoba *Brzewnisstie*. Později se začal používat německý název *Tuschetschlag* (k letům 1720 a 1789), resp. *Tussetschlag* (k roku 1841) (Profous, MJČ, I. díl: 177). Podle matriky v obci Jablonec se v roce 1787 užíval název *Dusetschlag*, nářečně se říkalo *Tuschatschlog* (Skočný: 76). Německé pojmenování obsahuje název podle vrchu *Tusset*, česky *Stožec*; dal by se tedy přeložit jako ‚Stožecká paseka‘. Profous vykládá původ názvu jako ‚místo, kde ležela břevna‘ (Profous, MJČ, I. díl: 177). Jiný výklad má s dobovým názvem *Brzewnisst* Podhola, který se domnívá, že název odkazuje na území štvanic zvěře (Podhola: 143).

Břevniště se zmiňuje k roku 1869 jako osada náležící obci Německá Brotice v okrese Krumlov, mezi lety 1880–1890 jako osada patřící obci Německé Brzotice ve stejném okrese, mezi lety 1900–1910 je stejný údaj jako z roku 1869, mezi lety 1921–1930 osada obce Německé Brzotice v okrese Český Krumlov. V dalších letech Břevniště postihla likvidace ve VVP Boletice (HL: 43).

Česká Maňava, resp. dnes též pod užívaným názvem **Maňávka**, je ves ležící 2 ½ km od Horní Plané. Poprvé bychom ji našli v roce 1440 společně s Německou Maňavou (o ní zde výklad vést nebudeme, ta nezanikla s VVP, nýbrž s odsunem německého obyvatelstva) pod názvem *Maniawa bohemicalis*. Dále se název jen mírně obměňoval, šel z latiny nejen do němčiny, ale i do češtiny: v roce 1483 *Maniawa Bohemiale*, v roce 1581 *Böhmisch-Haidl*, v roce 1600 *Maniwa Czieszka*, 1654 *Böhmischheidl*, 1720 *Böhmisch Haydl*, v roce 1854 se užíval úředně dvojjazyčný název *Maňava česká, Böhmischhaidl* (Profous, MJČ, III. díl: 20). Je zajímavé, že navzdory svému názvu měla obyvatele německé národnosti (Podhola: 109). České pojmenování *Maňava* je odvozeno z osobního jména *Maň* (Profous, MJČ, III. díl: 20), *Maňávka* je deminutivum jména *Maňava*. Německé deminutivum **Haidl** v německém jméně znamená ‚borek‘, můžeme je tedy přeložit jako ‚Český Borek‘.

Česká Maňava, neboli Maňávka se uvádí jako osada obce Hodňov v okrese Krumlov mezi lety 1869–1910, mezi lety 1921–1930 totožné obce v okrese Český Krumlov. Mezi lety 1950–2015

se jako osada neuvádí kvůli tomu, že byla součástí VVP Boletice, avšak od 1. 1. 2016 se uvádí jako součást obce Horní Planá v okrese Český Krumlov (HL: 68).

České Brzotice, též známé jako **Dolní Brzotice**, ležely 5 ½ km od Chvalšín, od Českých Brzotic se pak ½ km jižně nacházely **Německé Brzotice** (též **Horní Brzotice**). Obě vsi vznikly pod názvem *Brzoticz Bohemiale*, resp. *Broticz Theutunicale* v roce 1440. Název kolísal mezi singulárem a plurálem. V roce 1483 se vsi nazývaly *Brzoticze Bohemiale*, *Brzoticze Theutunicale*, v roce 1600 *Brzoticze Czieska*, resp. *Brzoticze Niemeczka*, v roce 1612 pak *Broticze Czieska* a *Broticze Niemeczka*, v roce 1720 se začaly používat německé názvy *Böhmdorf* a *Perschetiz*, v roce 1789 *Böhmdorf* a *Perschetitz*, pak se v roce 1841 vedle českého pojmenování *Česká Brotice*, *Německá Brotice* užívaly německé názvy *Böhmdorf* a *Perschetitz* (Profous, MJČ, I. díl: 216).

Tyto názvy se používaly i v roce 1869, mezi roky 1880 a 1890 se začal užívat plurálový název *České Brzotice*, *Německé Brzotice*. Pak se opět mezi roky 1900 a 1910 používal singulár *Česká Brzotice*, resp. *Německá Brzotice*, později znovu plurál *České Brzotice* a *Německé Brzotice* do doby zániku ve spojení s VVP. České Brzotice (nebo též Dolní Brzotice) spravovala od roku 1869 obec Německé Brzotice (resp. Horní Brzotice) v okrese Český Krumlov (HL: 69). I přes svůj název měla obec České Brzotice německé obyvatelstvo (Podhola: 143).

Název *Brzotice* znamená ‚ves lidí Brzotových‘, neboli odvozené od osobního jména *Brzota*, německý název *Böhmdorf* znamená Česká ves, *Perschetitz* je zase hlásková obměna českého názvu Brzotice (Profous, MJČ, I. díl: 216). Sedláček je také zmiňuje, a to ještě v singuláru jako starodávné vsi u Chvalšín (Sedláček, MSKČ: 73).

Dětochov je samotou 7 ½ km východně od Horní Plané. Podle Profousova výkladu byla založena v roce 1268 pod názvem *Vdirka* či *Vdietka* (čteno ‚U dietka‘); název se pak změnil na *Dietohzlag* v roce 1284, v roce 1483 se užíval název *Dietoch*, později *Dutiechow* v letech 1600, 1612 a 1654, v letech 1720 a 1789 se používal název *Höfen*, během roku 1789 se používal ale i název *Duchtihöfe*, pak v roce 1841 názvy *Tichtihöfen* a *Dichtěchow*. V roce 1848 se užíval název *Dětochov*, německy *Dichtelhöfen* nebo *Tichtihöfen*. Úřední název byl v roce 1854 dvojjazyčný – *Dětochov*, *Tichtihöfen*. Název znamenal nejprve ‚u Dietka‘, kde Dietek je deminutivum jmen začínajících na *Dět-*; v tomto případě zde obsahuje jméno *Dětoch*. Název *Höfen* ‚dvory‘ byl spíše lidového rázu. Co se týče podoby *Dutiechow*, ta vznikla zřejmě nesprávným přepisem (Profous, MJČ, I. díl: 383–384). Sedláček též zmiňuje staroněmeckou

podobu *Dietochslag* ‚Dětochova paseka‘ a potvrzuje fakt, že ves stála již v roce 1284 (Sedláček, MSKČ: 130). Skočný ještě uvádí další varianty názvu Durohslag (k roku 1284), Ditohzzlag (1348 a 1384), Dietlehovice (1445), Diethof (1483) a Detichow (1493) (Skočný: 220).

Samota se uvádí jako osada obce Lštín v okrese Krumlov, a to mezi lety 1869–1910, pak jako osada obce Lštín v okrese Český Krumlov mezi lety 1921–1930. Po roce 1950 se až do roku 2015 jako osada neuváděla; byla součástí VVP Boletice. Od 1. 1. 2016 se Dětochov uvádí jako součást obce Polná na Šumavě v okrese Český Krumlov (HL: 81).

Dolany byly osadou, jejíž název se neměnil. Nacházely se 3 km jjv. od Chvalšín. Podle Profouse vznikly v roce 1445. Český název byl vždy *Dolany*, německý vždy **Dollern** (Profous, MJČ, I. díl: 419). Název vznikl ze slova dol a příponou *-any* (Dolany jsou místo, kde lidé žijí ‚dole, v údolí‘). Souhlasí s německým Tal ‚údolí‘ (Profous, MJČ, I. díl: 421). Skočný však uvádí, že vznikly před založením zlatokorunského kláštera, čili před rokem 1263. V Dolanech dnes sídlí správa VVP (Skočný: 64–65).

Dolany jsme mohli mezi lety 1869–1910 nalézt jako osadu obce Boletice v okrese Krumlov, pak mezi lety 1921–1930 opět osada obce Boletice v okrese Český Krumlov. Mezi lety 1950–2015 se uvádí jako díl VVP Boletice. Od 1. 1. 2016 jsou Dolany součástí obce Kájov v okrese Český Krumlov (HL: 88).

Hoříčky – zaniklá ves, kterou jsme mohli najít již od roku 1268 pod názvem *Nakhlenwehore*, doloženým Klimeschem. V roce 1284 se název změnil na *Klenow*, v roce 1440 se pak mírně proměnil na *Clenowicz*. V roce 1483 obec opět změnila jméno, a to na *Horzizky*. V roce 1509 se používal název *Horziczky*, totéž v letech 1600 a 1612. V roce 1789 se začal užívat německý název, který zněl vždy *Hörwitzl*. Jako český název se používala v roce 1841 podoba *Horžičky*, později pravopisně upravený název *Hoříčky* v roce 1854, užívaný úředně společně s německým názvem (Profous, MJČ, I. díl: 699). Sedláček píše, že „Hoříčky povstaly bezpochyby ve 14. stol. na klášterství Zlatokorunském“ (Sedláček, MSKČ: 241). Podle Profouse prvotní název znamenal, že ves byla na hoře porostlé klenovým lesem. Druhotný název *Hoříčky* je deminutivum jména *Hořice*, které má souvislost s městečkem Hořice na Šumavě, v jehož blízkosti víska ležela (konkrétně 5 km ssv. od Hořic na Šumavě; Profous, MJČ, I. díl: 699). Jiný výklad o názvu *Horzizky* má Podhola, který předkládá výklad, že jméno údajně souvisí s hrnčířstvím (Podhola: 144).

Hoříčky se uváděly jako samostatná obec v okrese Krumlov mezi lety 1869–1910, později v letech 1921–1930 jako obec v téže okrese, jen s přívlastkem – tedy Český Krumlov. Po roce 1950 Hoříčky vzal za své VVP Boletice. (HL: 165).

Hostínov – osada nacházející se 8 ½ km vsv. od Horní Plané, která byla založena patrně v roce 1440 pod názvem *Hostnye*. V roce 1483 se název mírně obměnil na *Hostinow*. V roce 1600 se používala podoba *Hosstniow*. V roce 1654 se užíval německý název *Hoszen*, který se v letech 1789 a 1841 změnil na *Hossen*. Jméno *Hostínov* znamená ‚Hostínův dvůr‘. Osada měla i lidový název, který zněl *Hosn* a vznikl zřejmě z německého názvu (Profous, MJČ, I. díl: 722).

Hostínov byl mezi lety 1869–1910 uváděn jako Hostinov a osada obce Mýto v okrese Krumlov, dále, v letech 1921–1930 se uvádí jako osada obce Mýto v okrese Český Krumlov. Pak mezi lety 1950–2015 jako osada zanikl, ale od 1. 1. 2016 se uvádí jako součást obce Polná na Šumavě v českokrumlovském okrese (HL: 166). Podle Podholy zanikl kvůli odsunu německých obyvatel a následným vznikem VVP Boletice (Podhola: 121).

Hvozd, též uváděný jako **Havalda**, byl vsí nacházející se 3 km zsz. od Chvalšín. První zmínka se uvádí v roce 1310, kdy bychom tuto obec našli pod jménem *Hawald*. Později se začal používat název *Hawalda*, a to v roce 1483. V roce 1598 se užíval název *Howalta*. V letech 1720, 1789 a 1841 se používal název *Hochwald*. Název *Havalda* vznikl z německého *Hochwald* ‚vysoký les‘ asimilací vokálů (Profous, MJČ: 599). Název *Hvozd* označuje také ‚les s vysokými stromy‘.

V HL se uvádí jako Havalda (Hvozd), a to pod názvem *Hochwald* osada obce Střemily v okrese Krumlov k roku 1869, mezi lety 1880–1890 se uvádí jako osada obce Střemily t. Střimila ve stejném okrese, mezi roky 1921–1930 osada obce Střemily v okrese Český Krumlov, po roce 1950 osadu zničil VVP Boletice (HL: 134).

Chlumany, též uváděné jako **Chlum**, ležely 10 km zsz. od Chvalšín. Profous uvádí první zmínku v roce 1405 pod názvem *Chlum*, což byl i dřívější název. V roce 1789 měla obec tři různé podoby názvu – *Chumau*, *Chum* a *Kum*. V roce 1841 se užíval název *Chumau*, který se podle Profouse užíval i v letech 1854 a 1923. V roce 1923 se užíval úředně i český název *Chlumany* (Profous, MJČ, II. díl: 16). O významu názvu Chlum viz s. 44.

Chlumany bychom hledali v roce 1869 pod názvem *Chuman* jako osadu obce Andreasberg (Ondřejov) v okrese Krumlov, mezi lety 1880–1890 jako osadu obce Andreasberg v okrese Krumlov, mezi lety 1900–1910 opět pod jménem *Chuman* pod obcí Andreasberg v okrese

Krumlov, mezi lety 1921–1930 jako osadu obce Ondřejov v okrese Český Krumlov. Po roce 1950 osada zanikla ve VVP Boletice (HL: 187).

Jablonec se nacházel 8 km ssv. od Horní Plané, podle Profouse poprvé zmíněný v roce 1387 pod názvem *Jablonecz*, v roce 1423 dokonce v plurálu *Jablonce*, v roce 1445 *Jablanecz*, pod tímž názvem v letech 1483, 1491, 1600 a 1612. V roce 1720 nastoupil do úředního styku německý název *Ogfalderheyd*, v roce 1789 se obměnil na *Ogfolderhayd*. V roce 1841 vedle českého *Gablonec* se vyskytovaly tři německé varianty názvu – *Ogfolderhaid*, *Ockfolderhaid* a *Apfelhaid*. Název se vykládá jako ‚jabloňová lada‘ (Profous, MJČ, II. díl: 88). Podhola však uvádí vznik vesnice v roce 1483 (Podhola: 113). Ke vzniku v 15. st. se přiklání i Sedláček, který zmiňuje právě starší německý název *Apfelhaid* (Sedláček, MSKČ: 348). Skočný uvádí ještě německý název *Oxfolderhaid* (Skočný: 195).

Jablonec bychom našli mezi lety 1869–1910 jako samostatnou obec v okrese Krumlov, mezi lety 1921–1930 jako obec v okrese Český Krumlov, v roce 1950 ves převzal VVP Boletice (HL: 198).

Jankov byl vsí, kterou bychom našli 9 km vsv. od Horní Plané, jež se poprvé zmiňuje v roce 1268 pod názvem *Vyanka* (U Janka). V roce 1284 se užíval název *Jenkezlag*, v letech 1483, 1600 se užíval název *Jankow*, v roce 1654 německy *Jangetschlag*, v letech 1789 a 1841 *Janketschlag*. Název znamená ‚Jankův dvůr‘ (Profous, II. díl: 97). Sedláček ještě zmiňuje dřívější název *Jenkesslag*, který Profous neuvádí (jedná se o zkomolené *Jenkezlag*) (Sedláček, MSKČ: 352).

Jankov byl uváděn jako osada obce Mýto v okrese Krumlov mezi lety 1869–1910, pak jako osada totožné obce v okrese Český Krumlov mezi lety 1921–1950. Pak osada zanikla, podle HL jako součást obce Hořice na Šumavě v okrese Český Krumlov (HL: 200), podle Podholy kvůli poloze v blízkosti VVP Boletice (Podhola: 122).

Javoří – dnes zaniklá ves 7 ½ km od Chvalšín. První zmínka o ní je z roku 1440, kdy už se používá dvojjazyčný název *Jaworzie*, *Michelsslag*. V roce 1483 bychom našli stejný český název, který se změnil až v roce 1600 na *Jaworzi*. Pak se opět používal německý název, který byl od roku 1789 vždy *Michetschlag*. V roce 1841 se používal i český název *Jawořj*. Německé jméno znamená ‚Michlova paseka‘, český název vznikl od staročeského kolektiva *javořie*, odvozeného od slova javor (Profous, MJČ, II. díl: 108). Skočný ještě uvádí německý

název Mühetschlag užívaný na přelomu 15. a 16. století, který je obdobou názvu Michetschlag (Skočný: 153).

Javoří bylo uváděno jako osada obce Mladoňov mezi lety 1869–1910 v okrese Krumlov, pak jako osada téže obce v okrese Český Krumlov mezi roky 1921–1930, po roce 1950 osada zmizela ve VVP Boletice (HL: 204).

Kovářovice byly vsí, vzdálené 6 km jz. od Chvalšín. Poprvé se o nich píše v roce 1440 pod tehdejšími názvy *Kowarzewicz*. Kolísal nejen zápis českého názvu – *Kowarzewicz* (1483), *Kowařovice* (1841) a *Kovářovice* (1854), ale i německý název se obměňoval: *Ssmiding* (1440), *Smiding* (1598), *Schmiding* (1720 a 1841) až na *Schmieding* (1789 a 1854). Název má význam ‚ves lidí Kovářových‘ (Profous, MJČ, II. díl: 345).

Kovářovice bychom museli k roku 1869 hledat pod názvem Kovařovice jakožto osadu obce Šviba v okrese Krumlov, mezi lety 1880–1910 jako osadu téže obce (pod pozmeněným názvem Švíba) ve stejném okrese, pak jako osadu téže obce (s opět pozmeněným tvarem Svíba) mezi lety 1921–1930 v okrese Český Krumlov. Mezi lety 1950–2015 se uvádějí jako součást VVP Boletice, od 1. 1. 2016 jako součást obce Polná na Šumavě v okrese Český Krumlov (HL: 251).

Křišťanov leží 14 km zsz. od Chvalšín. Tato ves byla založena byla před rokem 1694 Janem Christianem (Křišťanem) z Eggenberka. Název se ani příliš neměnil – dokládá se vždy jako *Křišťanov* a německy **Christianberg** po svém zakladateli. *Křišťan* je dnes zastaralá podoba jména *Christian*, česky *Kristian* (Profous, MJČ, II. díl: 402). Knížete z Eggenberku zmiňuje i Sedláček (Sedláček, MSKČ: 468).

Křišťanov bychom našli v roce 1869 jako obec pod názvem Christianberg v okrese Krumlov, pak mezi lety 1880–1890 jako obec v témže okrese, mezi lety 1900–1910 jako obec v totožném okrese pod názvem Christianberg, mezi lety 1921–1930 jako obec v okrese Český Krumlov. Od roku 1950 Křišťanov již v tomto okrese nenajdeme, neboť si jej převzal sousední okres Prachatice. Do roku 1976 byl samostatnou obcí v tomto okrese. Od 30. 4. 1976 do 31. 12. 1991 spravovala Křišťanov obec, a to Zbytiny v okrese Prachatice. Od 1. 1. 1992 je Křišťanov opět samostatnou obcí v okrese Prachatice (HL: 263). Ve VVP Boletice sice nezanikl, ale uvádím jej zde, neboť velkou část Křišťanova VVP Boletice zabral (Podhola: 145).

Křížovice byly vsí 11 km sz. od Chvalšín. Název se při první zmínce z roku 1440 psal *Krzyzowicze*, v roce 1483 podobně *Krzizowicze*, v roce 1789 pak *Kržižowicz*. Vedle toho se

používal i poněmčený lidový název *Křišowits*. Název značí ‚ves lidí Křížových‘ (Profous, MJČ, II. díl: 411).

Křížovice bychom hledali v roce 1869 pod názvem Křížovice jakožto samostatnou obec v okrese Krumlov, mezi lety 1889–1910 jako obec v okrese Krumlov, mezi lety 1921–1930 jako obec v okrese Český Krumlov. V roce 1950 přišly Křížovice o samostatnost, zároveň změnily okres, pod který patřily – uvádí se totiž jako osada obce Ktiš v okrese Prachatice. Následně osada zmizela (HL: 265); Podhola zmizení připisuje VVP Boletice (Podhola: 147).

Ktiška se nacházela 1 ½ km sz. od Ktiše. Jelikož vísku Profous určuje společně s Ktiší, první zmínka může být i jiná, než v roce 1387, kdy je zmíněna jako *Ktyska*. V roce 1483 se používala podoba *Ktisska*, v roce 1491 zapsána jako *Mala Ktisska*, v letech 1483–1495 pak *Ktiška*, či *Ktiš Malá*, v roce 1598 jako *Ktiš malá*, pak se používají německé názvy – v roce 1720 a 1789 jako *Lichtenek*, v roce 1841 *Lichteneck* spolu s českým *Ktis malá*. Německý název vznikl z německého *zur Lichten Ecke* (‚u světlého, vymýceného rohu‘). Český název je deminutivem jména *Ktiš* a má zajímavý výklad – zřejmě vznikl ze starého vlastního jména *Choťúš* čili asi ‚Choťoušův či Choťouchův dvůr‘ (Profous, MJČ, II. díl: 433–434).

Ktiška byla uváděna pod názvem Malá Vitiš jako osada obce Křížovice v okrese Krumlov k roku 1869, mezi lety 1880–1910 pod názvem Malá Ktiš, též Ktiška jako osada obce Křížovice v okrese Krumlov, mezi lety 1921–1930 jako osada obce Křížovice v okrese Český Krumlov. V roce 1950 Ktišku spravuje jiná obec a jiný okres – a to Ktiš v okrese Prachatice. Později Ktiška jakožto osada zanikla (HL: 265). Podhola usuzuje, že zánik je spojen s blízkým VVP Boletice (Podhola: 147).

Květná – dnes zaniklou obcí 11 km nacházející se západně od Chvalšín. Jednalo se o poměrně mladou obec – první zmínka je podle Profouse až z roku 1789. Název se sice vůbec nezměnil, vždy byl však často zmiňován pouze německý – *Blumenau*. Význam názvu se vykládá tak, že vsi byla po založení předána kytice květin s blahopřáním do budoucnosti (Profous, MJČ, II. díl: 458–459). Je možné, že český název byl ovlivněn německým pojmenováním. V pozemkové knize velkostatku Krumlov je však vedena již od roku 1595, a to pod svým německým pojmenováním *Blumenau* (Skočný: 134).

Květná se nacházela k roku 1869 pod názvem *Blumenau* (‚Květné údolí‘) jako osada obce Starý Spitzenberg (Starý Špičák) v okrese Krumlov, mezi lety 1880–1890 pod názvem *Blumenau* jako osada obce Starý Špičák v témže okrese, mezi lety 1900–1910 pod názvem *Blumenau* jako

osada obce Starý Spitzenberg v totožném okrese, mezi lety 1921–1930 jako osada obce Starý Špičák v okrese Český Krumlov. Po roce 1950 Květnou odstranil z mapy VVP Boletice (HL: 270).

Květušín je ves asi 8 km vsv. od Horní Plané. Profous jej uvádí pod nesprávným názvem *Květošín*. V roce 1445 byla tato ves založena, jak dokládá Kubíček, pod názvem *Quietussow*. Pod tímto názvem ji nalezneme i v roce 1483. V roce 1600 se zápis názvu mírně pozměnil na *Kwietussow*, v roce 1654 obměnil s jinou příponou na *Kwietoschyn*. Podle Müllera byl v roce 1720 užíván název *Kwideschin*. Schaller zase uvádí název *Kwietoschin*. V roce 1841 se začal užívat německý název *Quitosching*, který se užíval i v letech 1854 a 1916. Česky se nejprve říkalo *Kwětossin* (1841), pak *Květušín* od roku 1854. První název *Květušov* znamenal ‚Květoušův dvůr‘. Je zajímavé, že název se často pletl s jinou vsí ve stejném panství s podobným názvem *Dětošín* (Profous, MJČ, II. díl: 459). Zde můžeme právě poukázat na Sedláčkův omyl, který si plete Dětušín s Květušínem – úřední název v době vydání jeho slovníku byl právě *Květušín*, ten však uvádí jako chybný (Sedláček, MSKČ: 130).

Květušín se uvádí k roku 1869 jako osada obce Lštín v okrese Krumlov, mezi roky 1880 a 1890 jako osada téže obce pod názvem Květušín či Dětušín v témže okrese, mezi lety 1900–1910 jako osada stejné obce ve stejném okresu, mezi roky 1921–1930 jako osada obce Lštín v okrese Český Krumlov. Mezi roky 1950–2015 bychom kvůli VVP Boletice v seznamu obcí v Česku Květušín nenašli, od 1. 1. 2016 se však považuje za součást obce Polná na Šumavě v okrese Český Krumlov (HL: 270). Můžeme říci, že Květušín zanikl i nezanikl – zanikla stará část, která byla přičleněna k VVP Boletice, nová část, která ale s původní obcí nemá nic společného, stále stojí – je to ta, která je uvedena v HL (Podhola: 117).

Lomek se nacházel 5 ½ km od Chvalšín. První zmínka o něm je z roku 1440. Český název se neměnil, byl vždy *Lomek*, jen německý byl jiný – v roce 1440 to byl *Houdleyn*, v roce 1720 *Haydl*, v roce 1789 *Haydl bei Kalsching*, v roce 1841 *Haidl*. Zatímco český název je deminutivem ze slova *lom*, německý název je deminutivum slova *Haide* či *Heide*, znamenající ‚lada, pustina‘. Mohli bychom tedy název přeložit jako Lada, popř. Lada u Chvalšín podle názvu z roku 1789 (Profous, MJČ, II. díl: 660).

Lomek byl osadou obce Vitěšovice (resp. 1880–1890 Vítěšovice) v okrese Krumlov mezi lety 1869–1910, pak byl mezi lety 1921–1930 osadou téže obce v okrese Český Krumlov. Po roce 1950 jej z mapy vyhladil VVP Boletice (HL: 302).

Loutka ležela 8 km sv. od Horní Plané, nacházela se nad Louteckým potokem. Stejně jako většina obcí v okolí i tato osada vznikla zřejmě v roce 1440. Prvotní název byl *Lutka*, který se změnil až v letech 1483–1495, kdy se používal zdloužený tvar buď *Lůtka*, nebo *Lautka*. V roce 1598 se používal název *Ludka*, pak v roce 1600 *Lautka*. V roce 1612 je zapsaný název *Lautkow*. Pak se používal německý název *Reith*, nebo *Reit*, v roce 1854 byl úřední název dvojjazyčný – *Loutka, Reith*. Český název zřejmě poukazuje na příjmi zdejšího usedlíka, německý *Reith* je z dialektu *Reut* znamenající ‚klučenina, novina, kopanina‘. Profous kritizuje Klimeschův výklad *Lutka = der kleine Gießbach*, že je nesprávný a že v té době by se obec musela jmenovat *Litka* (Profous, MJČ, II. díl: 677–678). O jiném roku vzniku uvažuje heraldik Karl Schefczik, který uvádí rok 1418 (Skočný: 205).

Loutka se uváděla k roku 1869 jako osada obce Jablonec v okrese Krumlov, mezi lety 1880–1890 pod názvem *Lůtka*, nebo též *Loutka* jako osada obce Jablonec v okrese Krumlov, později mezi lety 1900–1910 jako osada obce Jablonec v okrese Krumlov, pak v letech 1921–1930 jako osada obce Jablonec v okrese Český Krumlov. Po roce 1950 se osada zničila ve prospěch VVP Boletice (HL: 305).

Lštín byl obcí 9 km vsv. od Horní Plané, založenou v roce 1284 pod názvem *Juriklag* (z *Jurikslag*). Pak se název výrazně změnil – v roce 1445 už to byl *Lsstien*, v roce 1483, 1600 a 1612 *Lsstin*. Co se týče německého názvu, ten se měnil od *Chirichsdorff* (1445), přes *Giresdorf* (1720 a 1789), až na *Irresdorf* (1789 a 1841). V roce 1841 se užíval i název *Jeresdorf*. Český název vznikl ze staročeského *lščenje*, neboli ‚lesk, třípyte‘. Německý název znamenal ‚Jiříkova ves‘ a pouze se hláskově obměňoval. Základem nejstaršího názvu bylo jméno *Juřík*, *Jurikslag* byla ‚Jiříkova paseka‘, později druhá část změněna na *-dorf* (Profous, MJČ, II. díl: 684). Skočný však představuje rok vzniku 1263 (Skočný: 216).

Lštín bychom našli mezi lety 1869–1910 jako samostatnou obec v okrese Krumlov, pak mezi lety 1921–1930 jako obec v okrese Český Krumlov. Po roce 1950 Lštín zanikl ve VVP Boletice až do 1. 1. 2016, kdy se stal součástí obce Polná na Šumavě v okrese Český Krumlov (HL: 305).

Mackova Lhota – zaniklá osada 9 ½ km od Chvalšín. Vznikla zřejmě v roce 1440 pod názvem *Maczkowa Lhota*. V roce 1483 a 1598 se používal název *Lhotta Maczkowa*, v roce 1600 *Maczkowa Lhota*, totéž v roce 1612, pak 1720 a 1789 německé názvy *Moserstift* a *Mosetstift*. V roce 1841 se užíval i český název *Mackowa Lhotta*. V roce 1854 byl úřední název

dvojjazyčný; *Lhota Mačková a Masetstift*. Český název dostala podle majitele dvorce – *Macka* ze Ktišky, kde *Macek* je domácí podoba jména *Matěj*. Německý název má jako první část příjmení *Moser*, utvořené ze slova *Moos*, znamenající ‚slatina, močál‘ (Profous, MJČ, II. díl: 548).

Mackova Lhota je v roce 1869 zapsána pod názvem Mačková Lhota jako osada obce Ktiš v okrese Krumlov, pod tímž názvem a pod stejnou samosprávou se uvádí i v letech 1880–1890. V letech 1900–1910 se uvádí jako osada obce Ktiš v okrese Krumlov, mezi roky 1921–1930 jako osada obce Ktiš v okrese Český Krumlov. V roce 1950 ji sice stále spravovala obec Ktiš, ale změnil se okres; nejednalo se o okres Český Krumlov, nýbrž o okres Prachatice. V dalších letech osada zanikla (HL: 311). Podhola píše pouze o zániku kapličky (která k obci patřila), přisuzuje jej k aktivitě VVP Boletice (Podhola: 149).

Markov je ves 12 km sz. od Chvalšín. Poprvé je o něm zmínka v roce 1400, kdy jej zmiňuje Klimesch pod názvem *Marconis Lhota* (Markova Lhota). V roce 1440 se název obměnil na *Markowicze*. V roce 1483 se opět název mění, a to na *Markow*. Další změna názvu nastává v roce 1589, kdy se mění na *Marky*. Tento český název se užíval do roku 1845, kdy se začal používat současný název. Německý název se používal vždy ve tvaru *Markus*. Název již napovídá význam – ‚ves lidí z rodu Markových‘. Německý název je pouze latinskou podobou jména *Marek* (Profous, MJČ, III. díl: 26).

Markov se uvádí k roku 1869 jako osada obce Křížovice v okrese Krumlov, mezi lety 1880–1910 pod názvem Markov, též Marky jako osada obce Křížovice v okrese Krumlov, v letech 1921–1930 jako osada obce Křížovice v okrese Český Krumlov. V roce 1950 zanikly Křížovice a Markov přešel nejen pod jinou obec, ale i pod jiný okres – stal se osadou obce Ktiš a spadl pod okres Prachatice. Mezi lety 1961–1976 byl částí obce Křišťanov v okrese Prachatice, pak od 30. 4. 1976 do 31. 12. 1991 byl částí obce Zbytiny v okrese Prachatice a od 1. 1. 1992 je opět částí obce Křišťanov v okrese Prachatice (HL: 322). Markov jako takový sice nezanikl, byl však zčásti zničen sousedním VVP Boletice (Podhola: 147).

Mišňany ležely 7 ½ km jz. od Chvalšín. Vznikly v roce 1440 pod dvojjazyčným názvem *Missnyany*, *Maiksnerslag*. V roce 1483 se uvádí název *Missniany*, v roce 1589 *Missniani*, 1598 *Myšňany* spolu s německým *Meisetschlag*, v roce 1620 *Myssniany*, v roce 1720 a 1789 pouze německy *Meisetschlag*, který se používal i nadále, česky se pak v roce 1841 používalo *Missany*, 1854 se užíval ať už německý název *Meisetschlag*, tak i český název, který zněl *Myšňany*. Český

název znamená ‚ves Mišňanovy rodiny‘ a srovnává se s názvem Míšeň. Německý název má podobný význam, jen místo vsí se používá paseka, tedy ‚paseka Mišňanovy rodiny‘. Podoba *Meisetschlag* se vyvinula ze staršího *Maixners-slag* (Profous, MJČ, III. díl: 96).

Mišňany bychom v roce 1869 našli pod názvem Myšňany a jako osadu obce Mladoňov v okrese Krumlov. Mezi lety 1880 a 1890 se uvádí jako osada totožné obce v okrese Krumlov, později mezi lety 1900 a 1910 opět pod názvem Myšňany jakožto osada téže obce v okrese Krumlov, dále jako osada identické obce v okrese Český Krumlov mezi lety 1921–1930. V dalších letech Mišňany zanikly ve VVP Boletice (HL: 338).

Mladoňov byl vsí 8 km jz. od Chvalšín. Vznikla pod názvem *villa Vmladone* (*U Mladoně*) v roce 1268, název se později změnil na *Mladoniow* v roce 1440. Tento český název se používal i v letech 1598, 1600 a 1612. Jen v roce 1498 se používal název s přehlasovaným *o Mladoniew*. Německý název *Pladersslag* (v roce 1440), *Bladersschlag* (1598), *Pladetschlag* (1789) a *Plattetschlag* (1841). Ves měla původní název *U Mladoně*, kde *Mladoň* je osobní jméno utvořené z adjektiva *mladý*. Německý název znamená také ‚Mladoňova paseka‘; nenechme se však zmást – české *Mla-* bylo pouze nahrazeno slabikou *Pla-*, popř. *Bla-* (Profous, MJČ, III. díl: 100–101). S rokem vzniku 1268 se ztotožňuje i Sedláček (Sedláček, MSKČ: 611).

Mladoňov bychom hledali jako samostatnou obec v okrese Krumlov mezi lety 1869–1910, pak v letech 1921–1930 jako obec v okrese Český Krumlov. V pozdějších letech Mladoňov zmizel z mapy kvůli VVP Boletice. Mladoňov v r. 1869–1910 obec v okr. Krumlov, v r. 1921–1930 obec v okr. Český Krumlov, v dalších letech VVP Boletice (HL: 339).

Německé Brzotice – o významu a časové přeměně jmen České Brzotice. (s. 60)

Nová Víška se nacházela 9 ½ km západně od Chvalšín vzniklá zřejmě v roce 1789. Používal se především německý název **Neudörfl**, který se ani neobměňoval. Název je prosté deminutivum slova *ves* (Profous, MJČ, IV. díl: 555–556) spojené s adjektivem *nový*. Skočný uvádí vznik v roce 1720 (Skočný: 121), s nímž souhlasí i Podhola (Podhola: 154).

Nová Víška se uvádí v roce 1869 pod názvem Neudörfl jako osada obce Andreasberg (Ondřejov) v okrese Krumlov, v letech 1880–1890 pod názvem Nová Veska jako osada obce Andreasberg v okrese Krumlov, v letech 1900–1910 pod názvem Neudörfl jako osada obce Andreasberg v okrese Krumlov, pak v letech 1921–1930 jako osada obce Ondřejov v okrese Český Krumlov. V pozdějších letech již na mapě Novou Víšku kvůli VVP Boletice nenalezneme (HL: 375).

Nový Špičák byl vsí ½ km jz. od **Starého Špičáku**, který se nacházel 11 km západně od Chvalšín. Podle Müllera byly obě obce v roce 1720 známé pod jednotným názvem *Steinkollern*. V letech 1789 se zřejmě obce rozdělily a dostaly názvy **Neu Spitzenberg** a **Alt Spitzenberg**. Tyto názvy se užívaly i v roce 1841. Úřední názvy v roce 1854 byly dvojjazyčné – *Špitzenberg nový, Neu-Spitzenberg; Špitzenberg starý, Alt-Spitzenberg*. Dvojjazyčných názvů se vísky nezbavily ani v roce 1895, kdy se jmenovaly *Špičák nový, Spitzenberg Neu; Špičák starý, Spitzenberg Alt*. Prvotní název *Steinkollern* (Steinköhlern) označuje osadu uhlířů, další název, *Špičák*, vsi dostaly podle stejnojmenných hor (Profous, MJČ, IV. díl: 292).

Nový Špičák se zapisoval v roce 1869 pod názvem Nový Spitzenberg jako osada obce Starý Spitzenberg v okrese Krumlov, pak v letech 1880–1890 jako osada obce Starý Špičák v okrese Krumlov, mezi lety 1900–1910 pod názvem Nový Spitzenberg jako osada obce Starý Spitzenberg v okrese Krumlov, později v letech 1921–1930 jako osada obce Starý Špičák v okrese Český Krumlov. Po roce 1950 Nový Špičák zanikl ve VVP Boletice (HL: 386).

Ondřejov se nacházel 9 km západně od Chvalšín. Prvně se však zmiňuje v roce 1518 jako Hora sv. Ondřeje. Dále v roce 1600 se uvádí jako les *Andreasperk* v hájemství Jabloneckém. V letech 1789, 1841 a 1895 se uvádí jako **Andreasberg**. Ondřejov však byl založen v roce 1680 uhlíři. Název ves dostala podle majitele kopce Andream (Ondřeje); na kopci byl postaven kostel (Profous, MJČ, III. díl: 274). Doslovný překlad z němčiny znamená ‚Ondřejova Hora‘. V archivu zlatokorunském se však Ondřejov uvádí pod názvem Kollern (Uhlíři) již k roku 1349 (Skočný: 108); podle heraldika Karla Schefczika vznikl v roce 1581 pod tímž názvem (tamtéž: 109). Ondřejov byl nejvýše položenou vsí na Českokrumlovsku, a proto byl často vyhledáván turisty (tamtéž: 114).

Ondřejov byl uváděn jako samostatná obec. V roce 1869 bychom jej našli pod německým názvem Andreasberg v okrese Krumlov, a to do roku 1910, pak mezi roky 1921–1930 s již českým názvem jako obec v okrese Český Krumlov. Po roce 1950 Ondřejov padl za obět VVP Boletice (HL: 397).

Osí – dnes zaniklá ves 2 km zjz. od Chvalšín. Zmiňuje se v roce 1440 pod názvy *Osie* a *Ssenfelden*. V roce 1483 se používal pouze název *Osie*, v roce 1600 opět dva názvy – *Osie* a *Ssenffeld*, v roce 1789 jen jeden, a to německý *Schönfelden*, který se používal i v roce 1841. Název *Osí* vznikl ze staročeského *Osie* a to ze stč. adjektiva *osie* > vosí. *Vosí* by byl i novočeský

spisovný tvar názvu (Profous, MJČ, III. díl: 290). Skočný uvažuje se vznikem před rokem 1263 (Skočný: 90). Německý název *Schönfelden* znamená Krásná Pole.

Osí bychom popsali k roku 1869 pod názvem Osi jako osadu obce Střemily v okrese Krumlov, mezi lety 1880–1890 jako osada obce Střemily (též Střimila) v okrese Krumlov, mezi lety 1900–1910 jako osada obce Střemily v okrese Krumlov, mezi lety 1921–1930 jako osada obce Střemily v okrese Český Krumlov. Pak Osí zaniklo ve VVP Boletice (HL: 401).

Otice jsou ves 5 km sv. od Horní Plané. Zmiňují se poprvé pod názvem *Ottina Lhota*. Dále se ves uvádí pod názvy *Oticze* (k roku 1483, 1598 a 1600), *Ottenstift* (1654), *Ottetstift* (1789) a dvojjazyčně *Ottetstift*, *Otice* k roku 1841. Český název znamená ‚obec lidí Otových‘ (vzniklo ze jména Otto); německý *Ottetstift* znamená Otova Lhota (Profous, MJČ, III. díl: 306).

Otice bychom našli mezi lety 1869–1910 jako osadu obce Hodňov v okrese Krumlov, pak mezi lety 1921–1930 jako osadu obce Hodňov v okrese Český Krumlov. Od roku 1950 do 2015 byly Otice zahrány VVP Boletice, ale od 1. 1. 2016 jsou částí obce Polná na Šumavě v okrese Český Krumlov (HL: 406). Na vysídlené části je dnes tanková střelnice (Podhola: 109).

Petrov ležel 9 km vsv. od Horní Plané. Uvádí se poprvé v roce 1440 pod jménem *Petrow*. Tento název se nadále používal i v letech 1483 a 1600. Německý název *Peterbach* je z roku 1789. V roce 1841 se používalo dvojjazyčné pojmenování *Petrow*, *Peterbach*. Název *Petrov* znamená ‚Petrův dvůr‘, *Peterbach* značí ‚Petrovský potok‘, *Petersbach* ‚Petrův potok‘ (Profous, MJČ, III. díl: 351).

V HL Petrov chybí. Podhola jeho zánik spojuje s VVP Boletice (Podhola: 121).

Podvoří bylo vsí 2 km jižně od Chvalšín. Vzniklo zřejmě v roce 1483 pod názvem *Podworzie*, který se užíval i v roce 1509. V letech 1524 a 1562 se užívaly názvy *Podvořie* a *Podvoří*, v roce 1600 se název obce psal *Podworži*. V letech 1720 a 1789 se vžil německý název *Podwurst*. Roku 1841 byl dvojjazyčný název *Podwurst*, *Podwořj*. Jméno vzniklo z výrazu *poddvoří*, německé *Podwurst* vzniklo z českého jména, a to německou lidovou etymologií (Profous, MJČ, III. díl: 411). Zaniklo ve VVP Boletice. (Podhola: 139)

Podvoří bylo mezi lety 1869–1910 osadou obce Boletice v okrese Krumlov, pak v letech 1921–1930 jako osada obce Boletice v okrese Český Krumlov. Zaniklo ve VVP Boletice (HL: 438).

Polečnice je zaniklá obec, kterou najdeme v Profousově slovníku pod názvem **Společnice**. Nacházela se 7 ½ km sv. od Horní Plané. Vznikla zřejmě v roce 1440, a to pod

názvy *Kyselow*, *Polecznicze*, *Nesstift*. V roce 1483 se obec jmenovala *Spolecznicze*. V roce 1493 bychom ji našli pod jménem *Polečnická horka*. V roce 1598 a 1600 se užíval název *Kyselow*. V roce 1654 se začal používat pouze německý název *Neustüfft*, 1720 *Neustift*, v roce 1789 *Neustift*, který se užíval i v roce 1841 spolu s českým *Kyselow*. Výklad názvu je však složitější. Sykavka byla často oddělována, a tak musíme použít výklady dva. Pro vznik názvu *Společnice* se přidala přípona *-ice* k adjektivu *společná*; pojmenování můžeme vyložit jako ‚voda či ves ve společném majetku‘. Pro název *Polečnice* zase musíme použít adjektivum *polečná*, *půlečná* odvozené ze substantiva *půlka*. Problémem však je, že tato adjektiva nejsou dobově doložena – uvádí se jen adjektivum *společný*. (Profous, MJČ, IV. díl: 146–147) Profous nevysvětluje název *Kyselov* u této obce, proto musíme pouze odhadovat; může mít stejný význam jako dnes zaniklý *Kyselov* u Horní Plané – ‚kyselá mokřina‘, nebo *Kyselov* u Turnova znamenající ‚Kyselův dvůr‘ (Profous, MJČ, II. díl: 468). Německý název *Neustift* znamená ‚Nová Lhota‘. Sedláček o ní píše, že v 15. st. se vyskytovala pod názvem *Společnice*, zatímco v 16. st. se jmenovala vždy *Kyselov* – pod tímto názvem ji také uvádí (Sedláček, MSKČ: 494).

Polečnice se uváděla pod názvem *Kyselov* jako osada obce Lštín v okrese Krumlov v roce 1869. Později, mezi roky 1880–1890, se uváděla pod názvem *Společnice* jako osada obce Lštín v okrese Krumlov, mezi roky 1900–1910 pod názvem *Kyselov*, též *Společnice* jako osada obce Lštín v okrese Krumlov. Mezi roky 1921–1930 se uváděla jako osada obce Lštín v okrese Český Krumlov. Po roce 1950 *Polečnici* již nenajdeme – zanikla ve VVP Boletice (HL: 440).

Polná na Šumavě – ves 9 km sv. od Horní Plané. Zmiňuje se poprvé v roce 1259 pod názvem *Polen*. Zvláštní je, že nejprve byl český název v maskulinu, pak přešel do feminina. V maskulinu byla v letech 1423 a 1440, kdy se zmiňuje jako *Polný*, resp. *Polny*. Od roku 1479 se uvádí jako *Polna*, a to i v letech 1483, 1562, 1595, 1602 a 1841. Německy se uvádí v letech 1573, 1654 a 1841 pod názvem *Stain*, resp. *Stein*. Název v češtině znamená ‚polní, polnatý‘; v němčině má význam ‚kámen, skála‘ (Profous, MJČ, III. díl: 429). Sedláček souhlasí s rokem vzniku, zmiňuje, že zde měl Vok z Rožmberka svoje hospodářství k roku 1259 (Sedláček, MSČK: 715).

Polnou na Šumavě bychom našli mezi roky 1869–1910 pod názvem *Polná* jako osadu obce Lštín v okrese Krumlov, mezi roky 1921–1930 jako osadu obce Lštín v okrese Český Krumlov. Od roku 1950 do roku 2015 byla uvnitř VVP Boletice, ale od 1. 1. 2016 je opět samostatnou obcí v okrese Český Krumlov (HL: 441).

Prakěř, též uváděný jako **Pražáčka**, byla ves 6 ½ km od Chvalšín. Vznikla asi v roce 1423. V roce 1440 se uvádí jako *Prakerz*, totéž v roce 1483. V roce 1585 bychom ves našli pod názvem *Prakýř*, roku 1653 se uvádí pod německým názvem *Pragerstüfft*. Tento název se později psal *Pragerstift* a užíval se v letech 1720 a 1789. V roce 1841 se poslední zmiňovaný německý název užíval spolu s českým *Prakiř*. Název *Prakýř* vznikl z německého příjmení *Prager* ‚Pražák‘, což byl majitel první usedlosti (Profous, MJČ, III. díl: 455). Německý název znamená ‚Pražákova Lhota‘. Pod názvem *Pražáčka* ves uvádí nejen Podhola (Podhola: 163), ale i Historický lexikon. Podle Skočného však osada s tímto názvem vznikla před rokem 1393 (Skočný: 105).

Prakěř, neboli Pražáčka se uváděla pod názvem Prakeř v letech 1869 a 1910 jako osada obce Vitěšovice v okrese Krumlov, mezi lety 1880–1900 jako osada obce Vitěšovice (resp. Vitěšovice mezi lety 1880–1890) v okrese Krumlov, mezi lety 1921–1930 jako osada obce Vitěšovice v okrese Český Krumlov, po roce 1950 osada zanikla ve VVP Boletice (HL: 453).

Provodice jsou vsí 6 ½ km jižně od Chvalšín. První zmínka o obci je z roku 1268 pod tehdejším názvem *Vgerc* (U Jerc). V roce 1284 se název upravil na *Jercenzlag*. V roce 1440 se název zcela změnil, a to na *Prowodicze*, který se zaznamenal i v roce 1483. Roku 1530 se užíval název *Prowold*, 1789 německý název *Probolden* či *Probolten*. V roce 1841 se psal dvojjazyčný název *Probolden* či *Brobolden* a *Prowodice*. Co se týče názvu, úplně nejstarší název *Vgerc* znamená ‚u Jerce‘, druhý název *Jercenzlag* ‚Jercova paseka‘, kde je také užito stč. osobní jméno *Jeřec*. Název *Provodice* znamená ‚ves lidí Provodových‘. Německý název *Probolden* vznikl přizpůsobením z českého názvu (Profous, MJČ, III. díl: 494–495).

Provodice byly mezi roky 1869–1910 osadou obce Švíba v okrese Krumlov, pak mezi roky 1921–1930 osadou obce Svíba v okrese Český Krumlov, v roce 1950 uváděny jako osada obce Skláře v okrese Český Krumlov. Od roku 1961 se uvádějí jako část obce Hořice na Šumavě v okrese Český Krumlov (HL: 457). Provodice sice jako takové nezanikly, většinu z nich však zničil VVP Boletice (Podhola: 161).

Račín – dnes zaniklá osada, která ležela 10 km západně od Chvalšín. Název byl neměnný, německy vždy *Ratschin*, česky *Račín*. Zatímco Profous vykládá, že název je z osobního jména *Radka*, *Radiša* nebo *Ratša* s přivlastňovací příponou -ín (Profous, MJČ, III. díl: 510), Podhola vykládá původ jména podle hojného výskytu raků v potoce Olšina, u kterého osada ležela (Podhola: 157). Stč. slovník obsahuje několik vlastních jmen tohoto typu, také

Račinaves, Račíněves, a tak nejspíše MJ *Račín* vzniklo z osobního jména, jak uvádí Profous, i když apelativum *rak* poskytlo asi svůj základ pro tvoření. Ves vznikla zřejmě v 18. st., neboť matriční zápisy v Ondřejově ji připomínají od roku 1728 (Skočný: 136).

Račín se uváděl v letech 1869 a 1900–1910 pod názvem Ratschin jako osada obce Starý Spitzenberg v okrese Krumlov, mezi lety 1880–1890 jako osada obce Starý Špičák v okrese Krumlov, mezi lety 1921–1930 jako osada obce Starý Špičák v okrese Český Krumlov. Po roce 1950 osada zanikla kvůli VVP Boletice (HL: 469).

Rovence se nacházely 8 km sz. od Chvalšín, která se dokládá od roku 1440 pod názvem *Rowencze*. Název kolísal mezi plurálem (*Rovence*) a singulárem; v roce 1598 – *Rovenec*. V roce 1600 je opět tvar – *Rowencze*. Roku 1720 se užívá německý název *Rubens*, který se užíval i v roce 1789. V roce 1841 se opět užívá český název, ovšem v singuláru, *Rowenec*. Spolu s ním se vyskytovala i německá podoba názvu *Rubenz*. Jméno vzniklo z adjektiva *rovné*, případně substantiva od něj *roveň* připojením přípony *-ce* (Profous, MJČ, III. díl: 595). Podhola uvažuje, že se v místě nacházelo pastviště ovcí (Podhola: 150).

Rovence bychom našli mezi roky 1869–1910 jako osadu obce Ktiš v okrese Krumlov, později, mezi lety 1921–1930 také osada obce Ktiš. Později osada zanikla, ani nestačila změnit okres jako Ktiš (HL: 485). Podle Podholy zanikla kvůli VVP Boletice (Podhola: 150).

Sádlno bylo vsí 8 km sz. od Chvalšín vzniklou v roce 1423. Název se od doby vzniku neměnil a uvádí se i v letech 1473 a 1474. Rod dále kolísal, jedná se o dokonce o jméno, u něhož se vyskytly všechny tři rody! V roce 1483 se užívá podoba *Sadlna*. V roce 1600 název *Sadlina* či *Sadlin*. V roce 1612 opět podoby *Sadlna* či *Sadlin*. V letech 1720 a 1789 se užíval německý název *Zodel*, 1841 se vedle německého *Zodl* užíval český název *Sadlin*, 1854 se vžilo *Sádlná* a *Zadel*, v roce 1916 *Sádlná*, *Zodl*. Název vznikl z adjektiva *sádelný* a označoval to, že ves zřejmě odváděla platy v sádle (Profous, MJČ, IV. díl: 7).

Sádlno se uvádělo mezi roky 1869–1910 pod názvem Sádlná jako osada obce Ktiš v okrese Krumlov, pak mezi lety 1921–1930 osada obce Ktiš v okrese Český Krumlov. V roce 1950 Ktiš přešla do okresu prachatického a s ní i její osady včetně Sádlna. Později osadu zlikvidoval VVP Boletice (HL: 499).

Seníky – dnes jsou zaniklou osadou ležící 16 km sz. od Chvalšín, založenou v roce 1841 pod názvem *Schoberstadt*. Profous neuvádí český název, musíme hledat pod německým **Schoberstätten**. Název je složen ze slov *Schober* ‚stoh, kupa‘ a *Stätte* ‚místo‘, čili ‚místo, kde

stávaly kupy sena' (Profous, MJČ, IV. díl: 52). Podle Podholy byl český název až poválečný a osada zanikla s odsunem německých obyvatel a následným sousedním VVP Boletice (Podhola: 145).

Seníky bychom v roce 1869 pod svým dnešním pojmenováním nenašli – museli bychom je hledat pod názvem Šobršetten jako osadu obce Christianberg (Křišťanov) v okrese Krumlov. Pod správným německým přepisem Schoberstätten a pod stejnou obcí i okresem bychom ji našli mezi lety 1880–1890. Pod stejným jménem i okresem bychom ji našli i v letech 1900–1910, avšak správní obec, Křišťanov, měl v té době zpět německé jméno Christianberg. Německý název této osady se používal i v letech 1921–1930, avšak okres měl přívlastek – Český Krumlov, správní obec je opět v češtině – Křišťanov. V roce 1950 zůstává už pod českým jménem pod stejnou obcí, mění však okres jako všechny osady Křišťanova, a to z českokrumlovského na prachatický. Později však osada zanikla (HL: 506).

Skalné bylo vsí ležící 8 km východně od Horní Plané. Vznikla pod názvem *Nabelechume* (Na bílém chlumě) v roce 1268, potom byla nazývána *Chlum*. *Chlum* se v názvu užívalo i v roce 1405. Dále už se začal užívat název *Skalné*, a i zde, stejně jako u Sádlna (viz předešlá stránka) si název prošel všemi třemi rody. Maskulinum *Skalny* se užívalo v letech 1440, 1483 a 1600. Femininum *Skalná* se užívalo v roce 1841 a neutrum *Skalné* od roku 1848. Německý název byl **Pingetschlag**, popř. *Pinketschlag*. Kolísání v rodě bylo způsobeno lidovou tvořivostí domyšlením slov k adjektivu. Německý název obsahuje příjmení *Pinke*, čili ‚Pinkova paseka‘ (Profous, MJČ, IV. díl: 70). Sedláček název užívá v maskulinu. Zmiňuje ve svém výkladu, že se ves připomíná v roce 1284 a že byla totožná s *Bílým Chlumem* zmíněným v roce 1268 (Sedláček, MSČK: 802). Jaroslav Kadlec však k roku 1284 uvádí název *Zkalni* a k roku 1445 německý název *Pynkasslag* (Kadlec, *Dějiny kláštera Svaté Koruny*: 69).

Skalné bylo osadou obce Mýto v okrese Krumlov mezi roky 1869–1910, v letech 1921–1950 jej stále spravovala obec Mýto v okrese Český Krumlov, pak se Skalné stalo součástí obce Hořice na Šumavě v okrese Český Krumlov (HL: 511). Podhola píše, že vísku značně poznamenal poválečný odsun a pak i VVP Boletice (Podhola: 122).

Skelná Hut' – zaniklá osada 3 km severně od Horní Plané. Podhola vykládá, že zdejší lokalitě odpovídá zlatokorunské sídlo Christianstift (Křišťanova, resp. Kristianova Lhota; Podhola: 163). Původní název byl podle Profouse *Skláře*, 1483–1495 je zapsána jako *Sklarzowa hut*. 1598 *Sklarze hut*, 1600 *Sklarze Hutt*. Německý název byl **Glashütten**, *Glashöfen* (1720)

(Profous, MJČ, IV. díl: 73–74), nebo v matrikách nářečně Gloßhütten (Skočný, 242–243). Název dostala podle zdejší sklárny, která zanikla před rokem 1720 (Profous, MJČ, IV. díl: 73–74). Víska patřila k Perneku (o Perneku viz s. 48–49). Osada zanikla kvůli VVP Boletice (Podhola: 126). Jiný zdroj uvádí správní obec Maňava (Skočný: 242).

V HL osadu nenalezneme.

Stará Huť je ves 3 ½ ssv. od Horní Plané. Poprvé ji zmínil Kubíček ze zápisu v roce 1445 pod názvem *Starahut*. V letech 1483–1495 se uvádí jako *Stará Huť u Hodňova*. V roce 1562 se užívá poprvé německý název, a to *Althutten*. V roce 1600 se uvádí jako *Stara Hutt*, v letech 1654 a 1841 se uvádí německy jako **Althütten**, kdy v roce 1841 se pojí i s českým *Stará Huť* (Profous, MJČ, I. díl: 811).

Starou Huť bychom našli mezi lety 1869–1930 jako osadu obce Hodňov v okrese Český Krumlov (resp. 1869–1910 pouze Krumlov). Mezi roky 1950–2015 jako osada zmizela kvůli VVP Boletice, avšak v roce 2016 se vrací jako součást obce Horní Planá v okrese Český Krumlov (HL: 529).

Stará Huť byla také ves 11 km sz. od Chvalšín. Stejně jako předešlou obec, ji zmiňuje ze zápisu z roku 1445 Kubíček pod názvem *Starahut*. Mezi lety 1483–1495 byla známá pod názvem *Stará Huť u Křížovic*. V roce 1600 se uvádí jako *Stara Hutt*. Od roku 1789 byla známá jako *Althütten*, v roce 1841 se vedle německého *Althütten* používalo i *Stará Huť* (Profous, MJČ, I. díl: 811).

Tato Stará Huť byla od roku 1869 do roku 1930 osadou obce Křížovice v okrese Český Krumlov (který byl uváděn mezi lety 1869–1910 bez přívlastku Český), po zániku Křížovic v roce 1950 přešla pod obec Ktiš spolu se změnou okresu na prachatický. V dalších letech však již osadu nenajdeme, neboť zanikla (HL: 529).

Pozor! Tyto dvě obce se stejným názvem *Stará Huť* nezaměňovat – jedna je dnes součástí města, druhá je zaniklá úplně!

Starý Špičák – o významu obce a první zmínce o ní viz Nový Špičák (s. 70). Starý Špičák byl samostatnou obcí do svého zániku, obměňoval se však název obce a pak i název okresu, ke kterému patřil. V roce 1869 a v letech 1900–1910 byl známý pod názvem Starý Spitzenberg v okrese Krumlov. Mezi lety 1880–1890 bychom jej našli pod českým názvem,

v témže okresu. Pod českým názvem se uváděl i mezi roky 1921–1930, okres si pouze přidal přívlastek Český. V dalších letech obec pohltil VVP Boletice (HL: 535).

Stěžerov je obcí 7 ½ km jjz. od Chvalšín. Poprvé se o něm píše v roce 1440 pod názvem *Stezerow, Fissern*. V letech 1483–1495 se uvádí jako *Stezerow*, v letech 1598 a 1600 *Stiežerow*, pak v letech 1720 a 1789 pouze německy *Fischern*, v roce 1841 dvojjazyčně *Stiežerow, Fischern*. Zatímco název *Stěžerov* znamená ‚Stěžerův dvůr‘, německý název *Fischern* vznikl z německého *bei den Fischern*, znamenajícího ‚u rybářů‘ (Profous, MJČ, IV. díl: 170).

Stěžerov byl mezi roky 1869–1930 osadou obce Svíba (resp. 1869 Švíba, 1880–1910 Švíba) v okrese Český Krumlov (resp. do roku 1921 pouze Krumlov). Mezi roky 1950–2007 se jako osada neuváděl, od 1. 1. 2008 se však uvádí jako osada obce Hořice na Šumavě (HL: 536). Podhola jeho neuvádění zdůvodňuje odsunem obyvatel, odlehlostí a následnou aktivitou VVP Boletice (Podhola: 161).

Strouhy se nacházely 9 km zsz. od Chvalšín. Vznikly pod názvem **Graben** v roce 1789. Tento název byl neměnný, užíval se i v roce 1841. Význam však není vysvětlen. Německý název má zde význam ‚příkop‘, patrně přírodní, proto asi český název strouha (Profous, MJČ, IV. díl: 214). Podle Skočného tato osada vznikla v roce 1581, a to na základě tvrzení Kroniky obce Ktiš od faráře Johanna Weisse (Skočný: 123).

Strouhy se uváděly mezi roky 1869–1910 pod německým názvem Graben. Německý název se užíval v tomto období i u nadřazené obce, jímž byl Andreasberg (Ondřejov) v okrese Krumlov. Mezi lety 1921–1930 bychom Strouhy našli jako osadu obce Ondřejov v okrese Český Krumlov. V dalších letech však stejně jako nadřazený Ondřejov padly za oběť VVP Boletice (HL: 541).

Střemily ležely 3 ½ km sz. od Chvalšín. Poprvé se zmiňují v roce 1310 v zápisu *villa Zremin in Qualsching*. Dále se uvádí názvy v roce 1415 *Stremylow*, 1440 *Strziemila, Richtershof*, 1483 *Strzemila*, 1483–1495 *Střemily*. V letech 1720 a 1789 je uvedeno pouze německé *Richterhof*. V roce 1841 dvojjazyčně *Richterhof* a *Střimile*. Název může znamenat ‚ves Střemilů, Střemilovy rodiny‘. Německý název znamená ‚rychtářův dvůr, rychta‘ (Profous, MJČ, IV. díl: 198) či ‚soudní dvůr‘ (Podhola: 158).

Střemily byly vždy samostatnou obcí až do svého zániku ve VVP Boletice – tak se uvádí v HL. Jen název se jednou změnil; mezi lety 1880–1890 se jednalo o Střemily, též Střimila. Okresem byl vždy Český Krumlov (resp. do roku 1921 pouze Krumlov, bez přívlastku) (HL: 543).

Svíba je ves 6 ½ km jjz. Od Chvalšín. V roce 1440 byla zapsána pod názvem *Swib Grub*. V letech 1483 se uvádí jako *Šwib*, *Šwiba*, 1598 se užíval název *Sswibgrub*. V letech 1600 a 1612 zapsán název *Sswiba*, v roce 1789 pouze německy *Schwibgrub*, 1841 dvojjazyčně *Schwibgrub*, *Sswiba*. Název vznikl ze staršího názvu pro svídu (,dřevina z čeledi dřínovitých´) – *svíb(a)*, *švíb(a)*. Německý název *Schwiebgrub* můžeme přeložit jako ,svíbová (švíbová, svídová) jáma´. Německý lidový název je *Grub* znamená ,jáma´ (Profous, MJČ, IV. díl: 251). Skočný uvádí, že vznikla roku 1268 pod názvem Naochruhle (Na okrouhlé) (Skočný: 143).

Svíba se uvádí v roce 1869 pod názvem Šviba jako samostatná obec v okrese Krumlov. Mezi roky 1880–1910 se uvádí pod názvem Švíba v okrese Krumlov, mezi lety 1921–1930 jako obec v okrese Český Krumlov. Mezi lety 1950–2015 bychom ji kvůli VVP Boletice na mapě nenašli, ale od roku 2016 se uvádí jako součást obce Polná na Šumavě v okrese Český Krumlov (HL: 555).

Šavlova Lhota se nacházela 3 km jz. od Chvalšín. Český název se v historii zmiňuje pouze v roce 1440 jako *Ssawlowa Lhota*. Dále se zmiňuje pod německými jmény. V roce 1483 to bylo *Plankasstein*, v letech 1483–1495 *Plankstein* či *Plankenstein*, v roce 1720 se jméno změnilo na *Schlagl*, které se užívalo i v letech 1789 a 1841. Profous vysvětluje pouze německé názvy, *Schlagl* znamená ,mýtinka, pasečka´, *Plankstein* (*Plankenstein*) vzniklo z výrazu *zum blanken Stein* (,u bílé skály´), kde se přidalo adjektivum pro odlišení Polné na Šumavě, německy Stein (Profous, MJČ, II. díl: 563). Český název obsahuje vlastní jméno *Šavel* (Šaul, Saul), které Profous nezmiňuje. Sedláček ves zmiňuje pod názvem *Lhota Šablova* a tvrdí, že její jméno ještě nebylo zjištěno (Sedláček, MSKČ: 525).

Pod názvem Šavlova Lhota se ves neoznačovala vždy – v r. 1869 to byl jen německý název *Schlagl*, který se užíval i v letech 1900–1910. V letech 1880–1890 se užíval název *Mýto*, jenž není v ostatních zdrojích uveden. Víška nebyla samostatnou obcí; patřila od roku 1869 vždy pod obec *Střemily* (též *Střimila* mezi lety 1880–1890) v okrese Krumlov (od roku 1921 Český Krumlov). Po roce 1950 ji už nenalezneme, jelikož je uvnitř VVP Boletice (HL: 560).

Třebovice leží 6 km sz. od Chvalšín. V roce 1310 jsou zapsány jako *villa Przebowicz*. Dále se uvádějí pod názvem *Trzebowicze* v roce 1440. V roce 1491 bychom ves našli pod názvem *Třebovice* (v singuláru), stejně tak v roce 1598. Dále se používal německý název *Sibowitz* v roce 1720, *Siebitz* či *Siebowitz* v roce 1789 a dvojjazyčně *Siebitz*, *Třebovice* v roce 1841. Název vznikl z adjektiva *Třebová* příponou *-ice*; základem pro adj. *Třebová* je osobní

jméno *Třeba*. Německé pojmenování *Siebitz* vzniklo napodobením českého (Profous, MJČ, IV. díl: 366).

Třebovice bychom hledali mezi roky 1869–1910 jako osadu obce Dobročkov v okrese Krumlov, mezi roky 1921–1930 jako osadu též obce. Mezi lety 1950–2015 se osada nacházela na území VVP Boletice, ale od 1. 1. 2016 se vyčlenila a stala se částí obce Ktiš v okrese Prachatice (HL: 583).

Uhlíkov – viz str. 51.

Veselí bylo vsí 6 km zjz. od Chvalšín. Zmiňuje se poprvé v roce 1383 s názvem *Wessel*. V roce 1440 se uvádí dvojjazyčně *Wesele, Sneydersslag*, od roku 1483 opět pouze česky *Wesele*, v roce 1600 *Wesely*, v roce 1720 pouze německy *Schneiderschlag*, 1789 *Schneidetschlag*, v roce 1841 stejný německý název vedle českého *Weselý*. Německý název znamená paseka patřící osobě jménem Krejčí, čili ‚Krejčova paseka‘; český název je tzv. přací, aby v ní byli obyvatelé veselí (Profous, MJČ, IV. díl: 525–526).

Veselí se vždy uvádělo jako osada jiné obce, konkrétně Mladoňova. Okres se do zániku vísky nezměnil – vždy to byl Český Krumlov (resp. do roku 1921 pouze Krumlov). Veselí zmizelo kvůli VVP Boletice (HL: 616).

Vitěšovice se nacházely 5 km západně od Chvalšín. V Profousových MJČ je první zmínka o obci z roku 1440 pod jménem *Witiessowicze*. Pod tímto názvem jsou i v letech 1483 a 1600. Pod německým *Kriegbaum* se dokládají k roku 1720. V roce 1841 se užívalo dvojjazyčné *Wytěšovice, Kriebaum*. Zatímco český název znamená ‚ves lidí Vitěšových‘, německý název vznikl ze slova *Kriechenbaum* a znamená ‚slivoň‘ (Profous, MJČ, IV. díl: 559). Podle Podholy ves vznikla v polovině 14. st. a o století později se jmenovala souslovným názvem *Witiessowicze-Chriechbaum*. Vitěšovice jsou známé i odstřelem kostela sv. Jana Nepomuckého ve filmu *Poslušně hlásím* (Podhola: 162). Skočný však navrhuje vznik před r. 1263 (Skočný: 94).

Vitěšovice nebyly závislé na jiné obci, byly tedy samostatnou obcí, a to od roku 1869 a patřily vždy pod okres Krumlov, resp. Český Krumlov. Jen název mezi roky 1880–1890 se lišil kvantitou samohlásky – zněl Vitěšovice. Po roce 1950 obec zničil VVP Boletice (HL: 624).

Vitěšovičtí Uhlíři leželi 9 km západně od Chvalšín, založená pod názvem *Vhlirzi w Horach* (Uhlíři v Horách) v roce 1600. V roce 1789 se užíval německý název *Kriebaumer*

Kollern, v roce 1841 dvojjazyčně *Kriebaum-Kollern*, *Uhlířj*. Přívlastek ves dostala od blízké obce Vitěšovice, druhá část, *uhlíř* byl ,ten, kdo uhlí v milíři pálí' (Profous, MJČ, IV. díl: 421).

Tato osada se neuváděla vždy přímo pod tímto názvem. V roce 1869 se užíval německý název *Kriebaumkollern*. Tentýž název se užíval i v letech 1900–1910. V letech 1880–1890 se sice užíval český název, byl ovšem jiný: Uhlíři u Vitěšovic. Až v letech 1921–1930 bychom ji hledali pod názvem Vitěšovičtí Uhlíři. I přes svůj přívlastek však nikdy nepatřila k obci Vitěšovice – vísku spravoval Andreasberg, vlastně Ondřejov. Okres se však neměnil, vždy se jednalo o okres Krumlov (resp. od roku 1921 s přívlastkem Český). Dnes však tuto ves nenalezneme, jelikož se nachází na území VVP Boletice (HL: 624).

Vlčí Jámy, též uváděny singuláru *Vlčí Jáma*, byly ves 13 km zsz. od Chvalšín. Poprvé se zmiňují až v roce 1841 pod německým *Wolfsgrub*, nebo *Wolfshäuser* (sloučený název *Wolfsgrubhäuser*). V roce 1854 se úředně používal název *Wolfsgrub*. V roce 1916 se používaly opět předešlé německé názvy, čili *Wolfshäuser* a *Wolfsgrub*. Název dostaly podle jam na chytání vlků. Německé názvy znamenají ,Vlčí jáma' (*Wolfsgrub*), ,Vlčí domy' (*Wolfshäuser*), ,Domy u vlčí jámy' (*Wolfsgrubhäuser*) (Profous, MJČ, II. díl: 94).

Český název bychom před rokem 1921 u této obce nenašli. V roce 1869 se užíval název *Wolfsgrub*, identický název i v roce 1880. V roce 1890 se užíval prvotně název *Wolfsgrub*, druhotný *Wolfshäuser*. V letech 1900–1910 se pořadí vyměnilo, čili první *Wolfshäuser*, druhý *Wolfsgrub*. Až od roku 1921 se užíval český název. Místo bylo osadou obce Christianberg v okrese Krumlov (do roku 1921), resp. Křišťanov v okrese Český Krumlov (od roku 1921). Po roce 1950 však obec zmizela z mapy kvůli VVP Boletice (HL: 627).

Vražice ležely 4 ½ km sz. od Chvalšín. Podle Profouse se poprvé zmiňují v roce 1600 pod názvem *Wraticze*. Dále se uvádějí v letech 1720 a 1789 jako *Prosnitz*. V roce 1841 se používal dvojjazyčný název *Prosnitz*, *Wraticze*. Výklad původu názvu je však nejistý, neboť nevíme číslo původního jména; může znamenat nejen ,malá Vráž' (pokud bylo v singuláru), ale i ,ves lidí Vrahových' z osobního jména *Vrah* (pokud bylo v plurálu). Německý název *Proßnitz* by měl být utvořený z českého názvu (Profous, MJČ, IV. díl: 622–623), Podhola usuzuje, že název znamená ,květinu plnou medu' (Podhola: 163). Skočný proti tvrzení o vzniku v roce 1600 argumentuje vznikem před rokem 1263. Podle krumlovských register se v roce 1445 psala dvojjazyčně *Wraticze-Prosnycz* (Skočný: 106).

Vražice se uváděly vždy jako osada obce Vítěšovice (resp. v letech 1880–1890 Vítěšovice) v okrese Český Krumlov (do roku 1921 bez přívlastku). Po roce 1950 je už nenajdeme – jsou ztraceny stejně jako nadřazená obec ve VVP Boletice (HL: 636).

Vyšný se nacházel 16 ½ km zsz. od Chvalšín, která byla zapsána v roce 1393 pod názvem *Obennaw*. V roce 1395 se používalo *Ebenaw alias Miezaw*, v roce 1564 *Missaw* a *Wyssney*, v roce 1720 se užíval *Misau*, v roce 1789 *Miesau* či *Miestau*, v letech 1841 a 1848 *Miesau*, 1854 *Misau* či *Missau*. Německý název **Miesau** vznikl z německého *mies*, *das Moos* ‚mech‘ + *ouwe*, čili ‚zur moosigen Au‘, znamenající ‚na mechové nivě‘. Starší německé názvy *Obennaw* a *Ebenaw* jsou z výrazu ‚zur ebenen Au‘ a znamenají ‚na rovné nivě‘. Název *Vyšný* však není objasněn, pouze se uvádí, že se používal v jižních Čechách (Profous, MJČ, IV. díl: 676).

Vyšný bychom hledali pod názvem *Misau* jako osadu obce Christianberg (Křišťanov) v okrese Krumlov k roku 1869, dále v letech 1880–1890 pod názvem *Miesau* jakožto osadu obce Křišťanov v okrese Krumlov, pak pod názvem *Miesau* jako osadu obce Christianberg mezi lety 1900–1910; mezi roky 1921–1930 jako osada obce Křišťanov v okrese Český Krumlov, v roce 1950 osada stejné obce (Křišťanov), jen v jiném okresu, tentokrát Prachatice (HL: 645). V dalších letech si Vyšný „vzal“ VVP Boletice, nejspíše až v 70. letech 20. st. (Podhola: 146)

Zadní Bor byl vsí 11 km západně od Chvalšín. Vznikl až po roce 1720, první zaznamenaný název je *Hinter Hayd* z roku 1789. V roce 1841 se uvádí německý název *Hinter-Haid*. Mezi lety 1854–1923 se užíval něm. název **Hinterhaid**. Ohledně výkladu názvu *Bor*, viz *Dlouhý Bor* (s. 42).

Zadní Bor se uváděl převážně pod německým názvem – v roce 1869 se uváděl pod názvem *Hinterhaid* jakožto osada obce Starý Spitzenberg v okrese Krumlov, později v letech 1880–1890 pod názvem *Hinterhaid* jako osada obce Starý Špičák v okrese Krumlov, v letech 1900–1910 pod názvem *Hinterhaid* jako osada obce Starý Spitzenberg v okrese Krumlov, v letech 1921–1930 jako osada obce Starý Špičák v okrese Český Krumlov. V roce 1950 byl Zadní Bor zlikvidován ve VVP Boletice (HL: 651).

Zlatá, též uváděná pod německým názvem **Goldberg**, ležela 12 km západně od Chvalšín. Její název byl neměnný – vždy to byl německý název *Goldberg*. Český název se vžil asi až po vydání Profousova slovníku, neboť je zde uvedena bez českého názvu. Název

znamenající česky ‚Zlatý vrch‘ dostala zřejmě kvůli tomu, že kdysi se zde těžilo zlato. Vznikla až po roce 1720, neboť na Müllerově mapě nebyla zakreslena (Profous, MJČ, I. díl: 555).

V HL je ves popsána jako Goldberg, též Zlatá; v r. 1869 osada obce Starý Spitzenberg v okrese Krumlov, pak mezi lety 1880–1890 osada obce Starý Špičák v okrese Krumlov, v letech 1900–1910 osada obce Starý Spitzenberg v okrese Krumlov, v letech 1921–1930 osada obce Starý Špičák v okrese Český Krumlov, v dalších letech byla Zlatá pohlcena VVP Boletice (HL: 126).

8. Rozdělení oikonym ve farnosti Volary podle Šrámkova toponymického modelu

Oikonymum	Význam názvu	Kategorie
Bělá	vlastnost lokality	III. B (jaké to tam je?)
Brod	brod	II. B (co tam je?)
Cudrovice	Cudr(l)ova paseka	IV. A (čí lidé?)
Černý Kříž	podle tmavého kříže v osadě	II. B (co tam je?) + jaký
České Žleby	Ves vznikla v místě, kde se žlebem napájely studánky	II. B (co tam je?)+ bližší určení
Dlouhý Bor	Osada leží u borového lesa	II. (co tam je?) + jaký
Dobrá	Dobrá poloha domů pro dřevorubce, dobrá pro život	III. B (jaké to tam je?)
Dolní Sněžná	Ves s častým sněhem	III. B (jaké to tam je?)+ bližší určení
Horní Cazov	Z německého Zeisig (čížek), nebo ze jména Čížov	IV. B (čí majetek?) + bližší určení
Horní Sněžná	Ves s častým sněhem	III. B (jaké to tam je?)
Hory	Ves leží mezi dvěma horami	II B (co tam je?)
Chalupy na Blatech	Chalupy byly postaveny ve vlhkém terénu	II. B (co tam je?) + kde to je
Chlum	chlum je táhlý zalesněný kopec	II. B (co tam je?)
Jelení Vrchy	Podle hory v blízkosti, jež se nazývá Jelení hora	II. B (co tam je?) + bližší určení
Jodlovy Chalupy	Jodl = Jodok, deminutivum jména Jošt, zřejmě první majitel	IV. B (čí majetek?)
Kamenná Hlava	Nad vsí se nacházel kamenný útvar ve tvaru hlavy	II. B (co tam je?) + jaká
Krásná Hora	Podle místa, kde byla ves založena	II. B (co tam je?) + jaká
Krejčovice	Krejčovi lidé	IV. A (čí lidé?)

Láz	Láz, lado, nezoraná půda	II. B (co tam bylo?)
Milešice	Milešova paseka	IV. A (čí lidé?)
Mlaka	Mlaka, močál	II. B (co tam bylo?)
Mlynářovice	Ves lidí Mlynářových	IV. A (čí lidé?)
Nové Chalupy	Ze slova chalupa	II. B (co tam je?) + jaké
Nová Pec	V obci byla vystavěna nová pec na kolomaz	II. B (co tam bylo?)
Nové Údolí	Osada ležela v údolí, přívlastek zřejmě poukazuje na pozdější vznik	I. B (kde to je?)
Ovesná	Lidé zde pěstovali oves	III. C (za jakých okolností?)
Pěkná	Pěkný, krásný luh	III. B (jaké to tam je?)
Pernek	Medvědí kout, popř. Berův kout	II. B (co tam je?), popř. IV. B (čí majetek?)
Plešivec	Podle hory, na které se nacházela, Plechá hora (bez stromů)	III. B (jaké to tam je?)
Putín	Ze slova pouť, či jména Půta	Pro jméno Půta IV. B (čí majetek?)
Radvanovice	Ves lidí Radvanových	IV. A (čí lidé?)
Slunečná	Z německého Sonnberg, Slunečná hora, jaké to zde bylo?	III. B (jaké to tam je?)
Smolná Pec	Kníže Schwarzenberg zde nechal zřídit smolné pece	II. B (co tam bylo?) + jaká
Spálenec	Požár obce a následně nové vystavění obce	III. C (za jakých okolností?)
Stožec	Podle blízké hory připomínající stoh	I. (tam, kde je...?)
Svatá Magdaléna	Podle kostela v osadě, jež je zasvěcen sv. Magdaléně	II. B (co tam je?)

Štögrova Hut'	Podle příjmení majitele sklárny, Erazima Stögra	IV. B (čí majetek?)
Uhlíkov	Z Uhligsthal, čili Oldřichovo údolí, či poukázání na to, kdo obec postavil (úředník Uhlík)	IV. B (čí majetek?)
Vltava	Podle řeky protékající kolem osady	I. (tam, kde je...?)
Volary	Lidé z lesa, nebo volař, či střhn. Wallaere (poutník)	I. A (odkud přišli? ← pro výraz lidé z lesa)
Záhvozdí	Poloha – osada je za hvozdem	I. B (kde to je?)
Želnavá	Ze staroněmeckého Seldenau (Selde + Au), chalupský luh	II. B (co tam je?)

Závěr

V diplomové práci jsem se zabýval místními jmény ve farnosti Volary a VVP Boletice. Zároveň bylo vybráno i několik anoikonym z volarské farnosti. Cílem práce bylo sesbírat oikonyma v daných oblastech, zjistit důvody, proč se tak obce jmenují (či jmenovaly) a jak se jejich název vyvíjel.

V první, teoretické části byla nejprve představena onomastika a její podobory, nejvíce pak toponomastika. Dále bylo vysvětleno, co je toponymum, jak se toponomastika dělí na jednotlivá onyma a co tato onyma vlastně znamenají. Dále jsem popsal historii onomastiky, jak se vyvíjela od předvědeckého období po současnost. Uvedl jsem i několik současných českých a slovenských onomastiků. Dále jsem představil toponymický model, jež sestavil a rozpracoval Rudolf Šrámek. Využil jsem jeho odborné publikace *Úvod do obecné onomastiky* z roku 1999. Tato teorie byla dále důležitá k rozřídění obcí do jednotlivých skupin.

V druhé, praktické části byla nejprve přiblížena farnost Volary a k ní sloučené farnosti. Pak bylo analyzováno 43 jmen obcí a osad, z nichž 22 je dnes zaniklých. Ne všechny obce však bylo možné dohledat v Profousově slovníku *Místní jména v Čechách*, v pracích Augusta Sedláčka či v Historickém lexikonu obcí, proto byly využity i jiné zdroje, jako např. Vokabulář webový, či publikace Podholova. Co se týká analýzy, jako příklad zde můžeme uvést, že podle Profouse se název *Pernek* dá vyložit dvojím způsobem; buď jako Berův kout, čili z antroponyma, nebo z německé složeniny Bär (medvěd) + ecke (kout), čili medvědí kout. Podle Podholy byla *Štögrova Hut'* pojmenována podle majitele zdejší sklárny, Erazima Štögra. Nebo název *Mlaka* podle Vokabuláře webového znamená ‚močál‘. Dále se v této farnosti uvádí i několik anoikonym – jedná se o názvy potoků, řeky Vltavy a dále stezek, které se na tomto území nacházejí; i jejich jména byla vysvětlena; i když písemné zdroje chybí, stále se dá podle lidových přenosů zjistit, proč se daná stezka takto jmenuje.

Z počtu 43 obcí příslušných do farnosti Volary je zhruba polovina, která měla jako původní německé pojmenování a teprve později vzniklo české pojmenování. Některé české názvy vznikly nezávisle na původním německém názvu, jako např. **Bělá** za původní německé pojmenování *Parkfried*, **Záhvozdí** za *Hintring*. Většinou však šlo o překlad německého názvu do češtiny, a to buď doslovný: *Böhmisch Röhren* → **České Žleby**, *Lang Haid* → **Dlouhý Bor**, *Schönberg* → **Krásná Hora**, *Neuhäuser* → **Nové Chalupy**, *Neu Ofen* → **Nová Pec**, *Neuthal* → **Nové údolí**, *Pechofen* → **Smolná Pec**, *Hirschberg/Hiršperk* → **Jelení Vrchy**, nebo se přeložila jen část názvu, jako u *Guthäuser* → **Dobrá**, *Grasfurth* → **Brod**, *Habersdorf* (se záměnou *f* za

b: *Hafer*) → *Ovesná*, *Unter Schneedorf*, *Ober Schneedorf* → *Dolní Sněžná*, *Horní Sněžná*, nebo český název vznikl překladem první, ale zkomolené části složeniny: *Žumberk (Sonnberg)* → *Slunečná*, nebo z počestěného názvu *Šenava* (z *Schöne Aue*) → *Pěkná*. Některý původem německý název se nepřeložil vůbec, např. *Pernek*.

Druhá polovina zahrnuje pojmenování od původu česká, nebo počestěná a někdy i zvukově blízká českým slovům. Řadí se sem názvy *Cudrovice*, *Černý Kříž*, *Chalupy na Blatech*, *Chlum*, *Kamenná Hlava*, *Krejčovice*, *Láz*, *Milešice*, *Mlaka*, *Mlynářovice*, *Plešivec*, *Radvanovice Spálenec*, *Stožec*, *Svatá Magdalena*, *Štögrova Huť*, *Uhlíkov*, *Volary*, *Želnavá*. Některé z nich mají vedle českých i německé názvy, což bývalo dost obvyklé v obcích se smíšeným obyvatelstvem, nebo převážně německým.

Na závěr jsem oikonyma ve farnosti Volary rozdělil do tabulky, kde jsou všechna oikonyma rozdělena podle Šrámkova toponymického modelu uvedeného v teoretické části. Zároveň je doplněna otázka, jak se ptáme na jméno dané obce.

Mnoho obcí patřilo kdysi do nedalekého VVP Boletice. Nejprve jsem napsal krátce o jeho historii a pak analyzoval další oikonyma na tomto území. Těchto oikonym je zde 67(!) a ještě některé již zahrnuté v předešlé části (např. *Uhlíkov*). I u těchto jmen byla provedena analýza motivace pojmenování a jejich časová proměna. Opět bylo využito Profousova slovníku, neboť zde byla uvedena většina jmen, ne však všechna. Např. *Ktiška* není uvedena jako prosté deminutivum jména *Ktiš*, ale ani fakt, že název vznikl vlastně ze staročeského jména *Choťúš* a znamenal Choťoušův dvůr. Profous také nevysvětluje starší název obce *Polečnice*, který zněl *Kyselov*. Ten můžeme vysvětlit dvěma způsoby: Buď jako Kyselův dvůr (stejně jako Kyselov u Turnova), nebo jako kyselá půda (Kyselov u Horní Plané). V tomto slovníku také nenalezneme, že *Broukárny* dostaly název na základě založení pro lid, jenž sbíral škodlivé brouky – kůrovce.

Také mezi obcemi VVP Boletice jsou názvy od původu české, ačkoli ne všechny je možné spolehlivě vysvětlit.

Beníkovice, *Bílovice*, *Boletice*, *České Brzotice*, *Německé Brzotice*, *Kovářovice*, *Křížovice*, *Otice*, *Provodice*, *Třebovice*, *Vitěšovice*, *Vitěšovičtí Uhlíři*, *Vražice* utvořené příponou **-ice** vypovídají o tom, či lidé to byli.

Bozdova Lhota, *Mackova Lhota*, *Šavlova Lhota*; *Ktiška*, *Loutka*, *Pražáčka/Prakěj* oznamují, či majetek to byl.

Podobně názvy utvořené pomocí přípony *-ov*, jako *Bezděkov, Dětochov, Hostínov, Jankov, Křišťanov, Markov, Mladoňov, Ondřejov, Petrov, Stěžerov, Uhlíkov* značí, či majetek obce byly.

Jiný typ jsou názvy vzniklé z apelativ: *Bláto, Broukárny, Břevniště, Hvozd/ Havalda, Lomek, Seníky, Skelná Huť, Stará Huť, Strouhy, Svíba, Vlčí Jámy, Zadní Bor*. Vyjadřují, co tam bylo, nebo je. Jsou mezi nimi i plurálové formy (*Broukárny, Seníky, Strouhy, Vlčí Jámy*).

Některé názvy odpovídají na otázku, kde jsme, kde bydlíme: *Dolany, Chlumany, Míšňany; Hoříčky, Javoří, Podvoří, Střemily; Nový Špičák, Starý Špičák, Nová Víska*.

Názvy z adjektiv a deadjektivních substantiv popisují vlastnosti pojmenovaných obcí, odpovídají na otázku, jaké to tam je: *Květná, Osí, Polná na Šumavě, Rovence, Sádlno, Skalné, Vyšný, Zlatá; Jablonec, Květušín, Lštín; Polečnice, Veselí*.

Práce o obcích ve farnosti Volary mě zaujala natolik, že jsem z vlastního zájmu práci rozšířil o názvy obcí ve Vojenském výcvikovém prostoru Boletice. Mnoho obcí zaniklo, a právě proto si také zaslouží pozornost. Navíc, téma o názvech obcí ve VVP Boletice podstatně obohatilo rozsah původní práce.

Použité zkratky

ČČM – Časopis českého muzea

HL – Historický lexikon obcí

KDČB – kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky

MJČ – Místní jména v Čechách

MSKČ – Místopisný slovník historický království českého

NESČ – nový encyklopedický slovník češtiny

Srov. – srovnej

Střhn. – středohornoněmecky

Sv. – svatý

ÚDOO – Úvod do obecné onomastiky

VVP – Vojenský výcvikový prostor

Seznam použitých zdrojů

KADLEC, Jaroslav. *Dějiny kláštera Svaté Koruny: [1263–1785]*. V Českých Budějovicích: Knihkupectví ČAT „U zlatého klasu“, 1949. 362 s., [16] s. obr. příl.: portréty, mapy.

LUTTERER, Ivan a ŠRÁMEK, Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje*. 2. vyd. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 2004. ISBN 80-7311-025-3

OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, Libuše. *Pomístní jména v Čechách: o čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest*. Praha: Academia, 1995. ISBN 80-200-0554-4.

PAVLÍČKO, Alois. Medvědi na stezce staré 50 let. *Šumava*, 1. 7. 2017, čís. léto 2017: 24. ISSN 0862-5166.

PLESKALOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin české jazykové bohemistiky*. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1523-5

PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách: jejich vznik, pův. význam a změny*. 1. díl, Praha: Česká akademie věd a umění, 1947. sv. 1.

PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách: jejich vznik, pův. význam a změny*. 2. díl, Praha: Česká akademie věd a umění, 1949. sv. 2.

PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách: jejich vznik, pův. význam a změny*. 3. díl Praha: Česká akademie věd a umění, 1951. sv. 3.

PROFOUS, Antonín, Jan SVOBODA. *Místní jména v Čechách: jejich vznik, pův. význam a změny*. 4. díl, Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1957. sv. 4.

PODHOLA, Roman. *Odkaz staré Šumavy*. Vydání první. [Praha]: R. P., 2017.

PODHOLA, Roman. *583 portrétů zmařené Šumavy*. Vydání první. [Česko]: R.P., 2016.

SEDLÁČEK, August. *Místopisný slovník historický království Českého*. Praha: Bursík a Kohout, [1909].

SKOČNÝ, Ladislav. *Vojenský výcvikový prostor Boletice: historie a současnost*. Vitějovice: Pangeit, 2019.

ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 802102027x.

Elektronické zdroje

HAJNÁ, Milena. Schwarzenberský plavební kanál. Online. *Encyklopedie Český Krumlov*. URL: https://encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/region_histor_schkan.xml. [cit. 9. 3. 2024].

PLESKALOVÁ, Jana (2017): ABIONYMUM. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. URL: <https://www.czechency.org/slovník/ABIONYMUM> (cit: 2. 1. 2023).

PLESKALOVÁ, Jana (2017): ONOMASTIKA. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. URL: <https://www.czechency.org/slovník/ONOMASTIKA> (cit: 2. 1. 2023).

PLESKALOVÁ, Jana (2017): POMÍSTNÍ JMÉNO. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. URL: [https://www.czechency.org/slovník/POMÍSTNÍ JMÉNO](https://www.czechency.org/slovník/POMÍSTNÍ_JMÉNO) (poslední přístup: 29. 1. 2023)

PROFOUS, Antonín (1947–1957): MÍSTNÍ JMÉNA V ČECHÁCH, jejich vznik, původní význam a změny. *Dodatkový 5. díl zpracovali Jan Svoboda a V. Šmilauer*. URL: <https://mjc.ujc.cas.cz/>

Římskokatolická farnost Volary. Online. 2020. (cit. 16. 1. 2024).

ŠMILAUER, Vladimír. O jménech našich řek. *Naše řeč*, 1946, 30 (9–10), 9. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3983> (cit. 7. 3. 2024).

Vokabulář webový [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., oddělení vývoje jazyka. © 2006–2020. Verze dat 1.1.15 (cit. 2. 2. 2024).

Zlatá stezka z Prachatic do Českých Žlebů – cesta za zlatem a solí. Online. *Kudy z nudy*. C2024. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/zlata-stezka-cesta-za-zlatem-a-soli>. (cit. 25. 3. 2024).

Jiné zdroje:

HRIČOVSKÁ, Veronika, referentka IS [ústní sdělení]. *Nová Pec*, 11. 3. 2024.

NĚMEC, Luděk. Putování starým Stožeckem, *beseda* 14. 4. 2023 (cit. 14. 4. 2023).